

منتدی اقرأ الثقافی

للکتاب (کوردی - عربی - فارسی)

www.iqra.ahlamontada.com

منتدی اقرأ الثقافی

www.iqra.ahlamontada.com

فەرھەنگی عەرەبی و کوردی بەھەلبەست

هۆنراوەی خوالیخۆشبوو
مامۆستا مەلا عبدالکریمی مدرس

دوو مرشته

(فه رهه نگیکی عه ره بی و کوردییه بهه له بهست)

هۆنراوهی خوالیجۆشبوو:

مامۆستا مه لاء عبدالکریمی مدرس

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

(رحمان) و (رحیم) به حق میهربان
 به خشندهی رۆزی به جانده وهران
 خاوهن ئیحسانه خصوص بو ئینسان
 ئەوه پایه دەر به خاوهن ئیسمان
 باپیره ی به شهر له سەر پرووی عالم
 کردی به دایک بو هه موو به شهر
 بو گشت تیره یه ک له کوره ی عالم
 ده لیله له سەر به رزی خودامان
 نه نابی بو ئەو له بنده کانی
 هو ی پهیدا بوونی کهون و مه کانه
 تاجی شهره فی نه ته وه ی ئاده م
 له سەر گیانی ئەو هم ئال و یاران
 هم له سەر باقی تپی په هبه ران
 جو ش جفای چهرخ لابدا لیمان

له پاش دروودی سه روگی ئیسلام
 نه ته وه ی پاکی نه ژادی کوردان
 برای ئایینی گه لی عه ره بین
 ئەبی زوبانی یه کتر بزانی

به ناوی به رزی خودای دوو جیهان
 میهربان له گه ل گشت گیانه به ران
 خاوهن که ماله و پا که له نوقمان
 ئەوه خالیقی ئەرزو ئاسمان
 ئەو دروستی کرد چه زه تی ئاده م
 له پالووی چه پی چه وای خسته دەر
 ئەو نیشانی دا وتار به ئاده م
 جیایی رهنگو شیوه و سه دامان
 به ئەندازه ی گشت نیعمه ته کانی
 خصوص ئەو به بنده ی شای به بنده کانه
 یه عنی (محمد) سه روه ری عالم
 دروود بیاری به وینه ی باران
 هم برا کانی له پیغه مبه ران
 به لکوو سه روازکا سه راوی بو مان

پاش ستایشی پادشای عه للام
 عه رزم ئەمه یه ئەی نه وه ی مه ردان
 ئیمه گه لیگی خاوهن چه سه بین
 هه موو نیشته جیی یه ک نیشتمانین

لهیهك نیشتمان، لهیهك ماوادا
 (دوو رشته) ی لوغت بو کوردو عه‌ره‌ب
 (دوو رشته) به‌شعرع مه‌عنای ئه‌نوینی
 چرای پووناکی رینگای مه‌قسوود بی
 هه‌روهك دوو رشته‌ی یاقوت و مه‌رجان

په‌روه‌ردگاری هه‌موو (ما سوی)
 بو عالم: بیگیان یا خود گیان‌داره
 غه‌یری ئه‌و یه‌که بوون و نه‌بوونی
 به‌نده‌گی له‌بو مایه‌ی سه‌عاده‌ت
 (قادر) ه‌ خاوه‌ن هی‌زو ته‌وانا
 (اراده): خواسته، به‌گوردی ساده
 هه‌موو به‌خواستی خودا دیته‌جی
 چ له‌به‌رچاو بی و چ له‌په‌نا بی
 ئه‌یی و ئه‌ینی چی له‌دنیا‌یه
 وه‌کوو ده‌نگی پاچ که بیده‌ی له‌سه‌نگ
 یا له‌ناو ئه‌رزا یا له‌ده‌ریادا
 (کلام) وتاره به‌واته‌ی عامه
 (سمع) و (بصر) و (کلام) به‌لوغت
 بیستن و بینین، وتار، بزاین
 ئه‌و دروستکه‌ری هه‌موو ئه‌شتایه

بو ژینی برا له‌گه‌ل برادا
 بو م هۆنینه‌وه به‌شیوه‌ی ئه‌ده‌ب
 هه‌ر له‌فظی که شعرع به‌کاری بی
 هیوام وه‌هایه که خاوه‌ن سوود بی
 خاوه‌ن به‌ها بی لای پیرو گه‌نجان

(اسم) ناو، (الله) ناوه بو خودا
 هه‌ر ئه‌و (خالق) و په‌روه‌ردگاره
 هه‌ر ئه‌و (واجب) ه‌و پیویسته بوونی
 هه‌ر بو ئه‌و ئه‌شی به‌حق عیباده‌ت
 (حی) ه‌ زیندووه، (علیم) ه‌ زانا
 (مُريد) ه‌ یه‌عنی خاوه‌ن ئیراده
 هه‌ر شتی بووه‌و هه‌یه یا ئه‌بی
 به‌بی خواستی ئه‌و هه‌یج شتی نابی
 (سمع) شه‌نوا، (بصیر) بینایه
 ئه‌یسی ده‌نگی میرووله‌ی بی ده‌نگ
 (ذره) ئه‌ینی له‌ناو هه‌وادا
 (مُتکلم) ه‌ خاوه‌ن کهلامه
 (حیة) و (علم) و (اراده) و (قدرة)
 ژینه‌و زانسته‌و خواسته‌و توانین
 (واحد) ه‌ ته‌نیا هه‌ر ئه‌و خودایه

بهندهیی راستی هه ر بۆ ئه و ئه گری

(سُجود) و گورنووش هه ر بۆ ئه و ئه بری

مه حاله و نابیی بۆ ئه و نه بوونی

(باقی) ئه مینی و نه بوونی نیه

(أبدی) یه عنی پایانی نیه

عالم پیوستی به و ئه به دییه

پیوستی نیه یارمه تی بده ی

ها و و ئه یی نیه بۆ زاتی خودا

هیناویه بۆمان لای خودای داوهر

به گشت فریشته ی پاک ی (مَنُور)

به رۆژی تۆله ی کرده وه و ره فتار

خودا خۆی ئه یگا هه رچی رووبدا

خاوه ن ئاینه له سه ر رووی جهان

په یامی خودا دینی بۆ به شه ر

ده رکه وت پیغمبه ر گه لی به که لکه

وان له فه رمانی خوا ی (عَزَّ وَجَلَّ)

دروسته گراون بی حه دده و حساب

بۆ فه رمانه ریی دائیم له ناوان

هه ریته ک خاوه نی مه قامی مه علووم

(واجب) ه هه ر ئه و پیوسته بوونی

(قدیم) پیشکه وتوو له هه رچی هه یه

(أزلی) یه عنی ئه وه لی نیه

(مُسْتَغْنِي): به غه ریی پیوستی نیه

(قَائِمٌ بِالذَّاتِ) راوه ستاو به خۆی

(لَيْسَ مِثْلَهُ شَيْئٌ أَبَدًا)

(إيمان) باوه ره به وه ی پیغمبه ر

یه عنی باوه ره به خوا و پیغمبه ر

به و کتیبانه ها توونه ته خوار

به قه زا و قه ده ر، به حوکی خودا

(نَبِي) خه به ردار یه عنی هه و الزان

(رَسُول) پیغمبه ر یه عنی په یام به ر

(نَبِي) بۆ خۆیه و (رَسُول) بۆ خه لکه

(مَلَك) فریشته، (مَلَائِك) بۆ گه ل

نه ئیرن نه می به بی داک و باب

له شیان ناسکه، پاکن له تاوان

مه خلووقن له نوور له طیف و مه عصووم

(دئو) بۆ تاوانبار، (پەری) بۆ بەری

دەرچوو لە ئەمری جیهان ئافەرىن

بۆیە گەلیکیان لەچاکە دوورە

زانیان نابێ دانیشە ئەمین

هاتوون بۆ ئەو پێغمبەرانه

سێ کتیب لەبۆ حەزرەتی ادريس

ناویان (صُحُف) بەگوێرەى قورئان

(انجیل) بۆ عیسی بەئەمری مەعبوود

ئەمینیتەوه حوکمی تا ئەبەد

دنیایی گەیه پاش ئەم دنیایە

دنیایی تازە دیتەرۆ بۆمان

زیندوو ئەبنەوه مردوو سەرانسەر

جیی گردبوونەوهی جنۆکەو بەشەر

لەسەر کردەوهو شیوەی مەبەستی

ئەرۆن بۆ دۆزەخ یا خود بۆ بەهەشت

بەهەر رووداوی گەوا رووئەدا

گەورە یا بچووک گشت لەو پەیدایە

بۆ چاک یا خراپ زۆر لەگەس ناکا

نارازی و ناحەز بەئیشی ناپاک

(جِن) جنۆکەیه چ دئوچ پەری

باوکی جنۆکە شەیتانی لەعین

مایەى ئەمانە ئاگری سوورە

بەلام بئی خواستی (رب العالمین)

(کُتُب) بەمەعنا ئەو کتیبانە

(دە) بۆ ئادەمەو (پەنجا) لەبۆ شیپ

(دە) بۆ ابراهیم صد بە بئی نوقصان

(توراة) بۆ موسی (زبور) بۆ داوود

(قرآن) هاته خوار لەبۆ (محمد)

(يَوْمُ الْآخِرَةِ) رۆژی جەزایە

دنیا ئەگوێرێ ئەرزو ئاسمان

لەپاش مردنی هەموو گیانلەبەر

بەئەمری خودا ئەرۆن بۆ مەحشەر

هەرکەس نامەى خۆی ئەدرتتە دەستی

پاش حساب هەموو رووئەگەنە دەشت

(قضاء) بەمەعنا زانستی خودا

(قَدَر) بەمەعنا خەلقى خودایە

لەسەر گەسبى خۆت بۆت دروست ئەکا

بەلام رازییە لە کردەوهی چاک

بئى ملكه چىي دل ئىشت ماتله
پيويستى هموو موسولمانانه
حج و زهكات و رۇزۇوى رهمهزان

(إسلام) بهمهنا ملكه چىي دلّه
ملكه چى له بو ئهو كرده وانه
دوو شه هادەت و پىنج فەرزەي نوپزان

(أمة) كۆمهلى پەيرەوانى دىن
(إمام) پيشهواي كۆمهلى ئىسلام
نەيكەي هوى باري دەر دو عەزابە
بەيكەي باعشى باري عىقابە
ئەگەر نەيشى كەي سزا نادرى^(*)
كەها توو كرددت بە نازار ناگەي
نە بە ئەواب و نە عىقاب ئەگەي

(ملة) و (دين) و (شريعة) ئايين
(مذهب) رى گوزەر يا بىرى (إمام)
(واجب): پيويسته بىكەي ئەوابە
(حرام) نارەوا نەيكەي ئەوابە
(مندوب) و (سنة) بە سووده بىكەي
(مكروه) ئەو يە چاك وايە نەيكەي
(مباح) رەوايە بىكەي يا نەيكەي

(طهارة) پاكي لەم دوو خەسياسە

(محدث) بئى دەسنويز (جنب) لەش پيسە

(وضوء) دەسنويزه . پيويسته ئينسان

دەسنويزى بئى له بو نوپزەگان

بە ئاويكى پاك دەم و چا و بشو
جا مەسحى سەرت جا غوسلى پىكان
بە نيازى رەفەي لەش پيسى بە ئا و
فەرزە (تيمم) بەكەي جيەجى

بە نيازى دەفەي بئى دەسنويزى تو
جا هەردوو دەستت لەگەل ئەنیشكان
(غسل) شوړينى لەش و موو تەوا و
كاتيك نەخوش بى يا خود ئا و نەبئى

^(*) و ابزانم ئەو دپره شيعره بەم شينويهى خوارهه بئى گونجاو تره :

(مندوب) و (سنة) بە سووده بکرى ئەگەر نەيشى كا سزا نادرى

(تَيْمَم) نیازی هه لگرتنی گل تا دامه زرانی نوێژ بگهی حاصل
 روخسارو ههردوو دهست و ئەنیشکان به گل بماله کاتی نوێژه کان

(طَهارة) پاکی (تَطْهیر) پاک کردن

(اِسْتِجَابَال) یه عینی روو له (یَبْت) کردن

(دُخُولُ الْوَقْت) هاتنی کاته (عَوْرَة) پاش و پیش ههم شهرمگاته

پاکی بۆ لهش و پۆشاک و جیگا له گهڵ ڤوو کردن له مائی خودا

هاتنی کات و پۆشینى عه و ڤهت پپووستی ئەتۆن بۆ نوێژ و طاعت

(صلاة) یه عینی نوێژ به توولی زهمان شه و روژ پینج فهرز ههیه له سه زمان

(صُبْح) به یانی فه رزه دوو رکات (ظَهْر) نیوه ڤۆ به چوار ئەگات

(عَصْر) چواریه کی له ڤوژ ئە مینی فه رزه چوار رکات نوێژ به جی یینی

(مَغْرِب) سی رکات پاش خۆر ئاوا بوون

(عِشاء) چوار رکات پاش (شَفَق) ون بوون

(جُمُعَة) له جیاتی توێژی نیوه ڤۆ دوو رکات فه رزه به جی یینی تو

به شه رتی چل پیاو خه لکی نیشتمان له پاش دوو خوتبه ی شامیلی ئەرکان

(حَمْد) بۆ خودای (واحد) و (أحد) ئەمجار سه له وات له سه ر (محمد)

جا ئامۆژگاری و ئایه تی قورئان له گه ل دو عادا بۆ موسولمانان

(صِيَام) روژوو ه فه رزه له سه زمان گشت سائی روژووی مانگی په مه زمان

(إِمْسَاك) خۆ گرتن به فه رمانی دین له وانه ی روژوو ئەشکینن یه قین

(إِفْطَار) به مه عنا شکانی روژوو به حق پاش ئەوه که روژ ئاوا بوو

(سُحُور) پارشیوه پیش به ره به یان چی ئەخوی بخۆ بۆ نه وشى گیان

(حَجّ) چوون بو که عبه به نیازی طه و اف

به نادابی خوئی به دلئیکی صاف

(إِحْرَام) چوونه ناو نادابی چه چه

شهرع چی بفهرموئی به پیئی نه و نه هجه

(طَوَاف) هه لسووران به ده وری بهیتا

حهوت جاری ته و او به هیتا هیتا

(وُقُوف) راوهستان له سه ر (عَرَفَات)

پاش نیوه پوئی نو و شهوی ده چه نکات

(سَعَى) پاکردن به شیوهی وه فا

له بهینی (مَرَوَه) و ته پوئلکهی (صَفَا)

(رَمَى) به معنا به رد فریدانه

له و سی شوینانه ی ره جمی شهیتانه

(أَيَّامُ التَّشْرِيقِ) پاش جه زنی قوربان

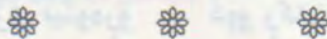
سی رۆژن مه خصوص بو قوربانی دان

(أَضْحِيَّة) و (ضَحِيَّة) یه عنی قوربانی

سونه تی دینه ئه بی بیزانی

(عَمْرَةَ) وه کوو چه ج بی ته عینی کات

بی راوهستانی کیوی (عَرَفَات)

(زَكَاة) نه و ماله ی پیویسته بدرئ

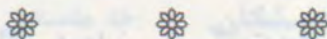
له مهرو بز، له گاو و شترئ

له دانهی قووتا وه کوو گهن و جو

له نالتون و زیو فرهزه له سه ر تو

(عَوْن) یش یارمه تی موسولمانانه

مایه ی سووک بوونی ئه رکی ژبانه

(حَدِيث) و (خَبْر) ئه ی برای سهروه ر

کارو فهرمووده ی نه فسی پیغه مبه ر

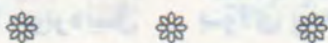
(سُنَّة) فهرمووده و کرده وه و ره زا

له وه ی کرابئی له خزمهت ئه و ا

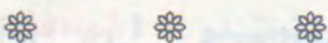
(كَبَبَة) مایئگه پیروژو به ناز

له شاری (مَكَّة) له خاکی (حِجَاز)

بو موسولمانان بریار دراوه
 موسولمان ته‌علیم له‌وی وهر‌ئ‌گړی
 شوینی ئایینی موسولمانانه
(إمام) پی‌شه‌وای گه‌لی ئی‌سلامه
 بو‌خو‌طبه‌ی جومعه‌گه‌فه‌رزه‌و ده‌رزه
 جومعه‌به‌جومعه‌ئ‌ه‌یخو‌ینی بو‌عام

(أصحاب) یاران‌ی پاکی پی‌غه‌مبه‌ر
 چینی پاشکه‌وتوون بو‌ئ‌ه‌و یاران‌ه
 بو‌زانستی دین‌خاوه‌ن ته‌مکینه
(قاضی) حاکمه‌و چاره‌ی ده‌ردی‌سهر

به **(تَجْوِید)** هوه **(قُرْآن)** ده‌نو‌ین
 گه‌وا پی‌غه‌مبه‌ر گه‌یان‌دی پی‌مان
 له‌لای‌ئ‌ه‌وانه‌ی‌راستی‌ئ‌ه‌ناسن
 وان له‌سی‌به‌ریا له‌ر‌وژی‌مه‌ح‌ش‌ه‌ر
 به‌قول‌و‌فی‌علی‌ره‌سوولی‌موختار
 هو‌ی‌ئ‌ه‌م‌دو‌ستی‌ه‌ت‌ه‌نیا‌ته‌قوایه
 په‌فتاره‌به‌پیتی **(سُنَّة)** و **(کِتَاب)**
(إقامة) قامه‌ت‌سوننه‌تن‌بو‌مان
(حَمْد) ستایش‌بو‌خودای‌داوه‌ر
(إعتدال) چیه‌پ‌استبو‌ونه‌وی‌تو

(قِبْلَة) به‌مه‌عنا‌روو‌لی‌گراوه
(جامع) مزگه‌وتی‌جومعه‌ی‌تیا‌ئ‌ه‌گړی
(مَسْجِد) مزگه‌وتی‌عیباده‌تخانه
(مِحْرَاب) له‌مزگه‌وت‌شوینی‌ئ‌یمامه
(مِنْبَر) شو‌ینیکی‌قایه‌تی‌به‌رزه
(خُطْبَة) وتاری‌جه‌نابی‌ئ‌یمام

(آل) خزم‌و‌خو‌یش‌و‌نه‌ته‌وه‌ی‌سه‌روه‌ر
(تابعین) ناون‌له‌بو‌ئ‌ه‌وانه
(مُجْتَهِد) زانای‌به‌رزی‌ئ‌ایینه
(مُفتی) ئ‌ه‌حکامی‌دین‌ئ‌ه‌خاته‌ده‌ر

(قُرْأَة) ئ‌ه‌وانه‌ن **(قُرْآن)** ئ‌ه‌خو‌ین
(قِرَاءَاتُ السَّبْع) هوت‌شو‌هی‌جو‌ان
 ئ‌ه‌نجامیان‌یه‌که‌و‌ه‌ه‌موویان‌راسن
(حِفَاط) ئ‌ه‌وانه‌ن‌ئ‌ه‌یخو‌ین‌له‌به‌ر
(مُحَدِّث) مه‌عنا‌ی‌زاناو‌خه‌به‌ردار
(وَلِي) له‌عورفا‌دو‌ستی‌خودایه
(تَقْوَى) پار‌یزه‌و‌به‌عورفی‌ئ‌ه‌صحاب
(أَذَان) یه‌عنی‌بانگ‌له‌بو‌نو‌یزه‌کان
(تَكْبِير) وتنی **(الله أكبر)**
(رُكُوع) دانه‌وین‌تا‌ده‌سته‌ئ‌ه‌ژنو

دهستو پی و ئەژنۆ له ئەرزای بی فیل
 له گەل پێغه بەر شهو چرای هودا
 بو دوو که لیمه ی شه هاده و ئیمان
 له بهر رودای واجه گانه
 (عبادة) مه عنای بهنده یی خوا

(وَحْي) ناردنی خودا جو بره ئیل
 یه عنی وتاری خودا ئەهینئ
 (إلهام) ئەوهیه که خودای عالم
 ئەم حاله زۆره له بو ره هبه ران
 (مُعْجَزَة) ئیشئ ده رچئ له عاده ت
 خوا خه لقی ئەکا بو پێغه مبه ران
 (كِرَامَة) هه روا ئیشیکه وایه
 ئەم ئیشه زۆره له بو ره هبه ران
 (إِرْهَاص) ئیشیکه ده رچئ له عاده ت
 ئەبئ به مایه ی سه ره برزی ئه وان
 (مَعُونَة) مه عنای یارمه تیدانه
 ئەمانه هه موو دوورن له ئەسه باب
 هه موو به خشینئ (عالم الغیب)

بو فه رمانی خوا به م شتانه وه
 (تَوْبَة) به مه عنا وه رگه رانه وه

دانهوهی حهقه بهخاوهن حهقان	دهسبهردار بوونت لهکاری تاوان
بوئهو تاوانه دهركهوت لیتهوه	عهزمیشت وابئی نهگهپیتهوه
فهрман بهرداربی لهبو خودای تاک	(إِخْلَاصٌ) ئەمهیه بهدلئگی پاک
بهدوو چاوی خوټ ئەینی خودا	(إِحْسَانٌ) بهندهیی خوییه وهها
بوئناگاداریی ئەو دانامینئ	توئهو نهینی ئەو توئەینیئ
(شَكْوَى) سکالای دهردو سزایه	(دُعَاءٌ) بهمهعنا لائهو نزایه
ههر بهردهرگای ئەو جیگهی نیازه	ههر قاپیی خودا ههمیشه وازه
مهردی هوشیار ساغی سهرفهراز	بوولای ئەو ئەبا سکالوو نیاز
فهرمووی (أُدْعُونِي) توئش بلئ (سَمْعًا)	(إِجَابَةٌ) یهعنی قوبوولئ دوعا
سهری شوعووره ترسان لهخودا	(رَأْسَ الْحِكْمَةِ مَخَافَةَ اللَّهِ)
(شِفَاعَةٌ) تگا لای جیی ئومیده	(حَاجَةٌ) نیازه (رَجَاءٌ) ئومیده
* * *	* * *
بی باوهپریه بهدینی موختار	(كُفْرًا) و (جُحُودًا) و (عِنَادًا) و (إِنْكَارًا)
مونکیری دینی (رَسُولَ اللَّهِ) بی	(كَافِرًا) کهسیکه حالهتی وابئی
	(مُلْحِدًا) و (زُنْدِيقًا) مهعنا ی بیدینه
بی ئایین ئەژی لهم سهزرهمنه	
نیسهتی ئیجاد به عالم بدا	(دَهْرِيًا) و (طَبِيعِيًا) کافرئکی وا
بهخالیق لهبوئهو دیتهجی	باوهپری وابئی ئەم چهرخه ئەبی
چون دروست ئەکا مهخلووق به نیظام	نافامئ چهرخی بی شوعوورو فام
بهخوداو شهریکی بوپریار ئەدا	(مُشْرِكًا) ئەوهیه: که باوهپ ئەکا
شهریک بو (قَادِرًا) وههمی نهفامه	نافامئ خودا قودرهتی عامه

(وَتْن، صَنَم) بت (وَتْنِي) بتپه‌رست

(مَجُوسِي) ناوه بوؤ ناگرپه‌رست

(كِتَابِي) مه‌عناي خاوه‌ن كيتابه جووله‌كه‌و گاور له‌مه‌هيسابه

(يَهُود) جووله‌كه‌و (نَصْرَانِي) گاور

هه‌موو ئه‌ژميرين له‌پريزي كافر

چونكه لاياندا له‌شيوه‌ي ئيمان

(سِحْر) جادووه (ساحِر) جادوو‌كه‌ر

(شَعْوَذَة) چاوبه‌ست هه‌ر فروقيله

(إِسْتِدْرَاج) مه‌عناي به‌رزه‌وه كردن

(كَاهِن) كه‌سيكه خاوه‌ن ريزه‌ت

ئهم نه‌وعه كه‌سه (ضَال) و گومرايه

(رَاهِب) كه‌سيكي مه‌سيحي ئايين

(رَاهِبَة) كچي شوو نه‌كا به‌كه‌س

ئهم شيوه‌و حاله دووره له ئيسلام

(مُنَجِّم) يه‌عني ئه‌ستيره‌ناسان

وه‌زعي ئه‌ستيره‌و مانگو روژو سال

به‌عزيكي دروو به‌عزيكي راسه

هه‌رگام له‌وانه به‌راست بيته‌جي

(سَبَب) هو‌ي شتي. گه‌لي موسولمان

خودا مه‌يلي بوو هه‌رشتي بكا

به‌پيغه‌مبه‌ري (آخِر الزَّمَان)

(سِحْر) فه‌نيكه ئه‌يخويني به‌شه‌ر

له‌شيوه‌ي راستي و حه‌قيقه‌ت ويله

نه‌ك بو مه‌هه‌به‌ت، بو مل شكاندن

خوي نازار ئه‌دا بي ربي شه‌ريعه‌ت

له‌ئاسمانا بي له‌ناو چالايه

قوت زن ناييني له‌رووي سه‌رزه‌مين

به‌تاق ئه‌ميئي تا ئاخ‌ر نه‌فه‌س

له‌سه‌ر فه‌رمووده‌ي (سَيِّد الْاِنَام)

هيساب رانه‌گرن بو گروي ئينسان

ئه‌كه‌ن به‌ده‌ليل بو گه‌لي ئه‌حوال

له‌سه‌ر گومان و هي‌زي قياسه

له‌سه‌ر ته‌ئثيرو خواستي خوا ئه‌بي

سه‌به‌ب دانه‌ني به حوكمي قورئان

هه‌موو ئه‌سبابي جييه‌جي ئه‌كا

له سه‌ر خواستی ئەو دیل ده‌رباز ئەبێ

سه‌به‌ب سوژ ئەبێ و سه‌به‌ب ساز ئەبێ

له‌هه‌ر ته‌مه‌نێ، به‌هه‌ر لیباسی

(قائف) که‌سی‌که شیوه بناستی

حوکمی له‌دنیا زۆر موعته‌به‌ره

قائیفی عادل جیگه‌ی باوه‌ره

(رُقِیة) و **(عُودَة)** نووشته‌ی نووسراوه

به‌سه‌رو سینه‌و شاننا دووراوه

باشه، ئەگینا له‌نایین دووره

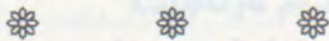
ئەگه‌ر قورئان و دو‌عای مه‌ئ‌وو‌ره

(ماسوی الله) غه‌یری خودایه

(عالم) به‌مه‌عنا **(ما سوی الله)**‌یه

به‌شی **(شهادة)** ئەوه‌ی عه‌یانه

(عالمی غه‌یی) ئەوه‌ی په‌نه‌انه

له (ده) شت ئەبێ له‌سه‌ر پرووی بسات

بزانن پوتبه‌ی هه‌موو کائینات

له **(باقی)** له **(عرض)** به‌مه‌عنا ئایه

یه‌که‌م **(جوهره)** یا **(ماده)** مایه

(عرض) نو به‌شه **(کم)** بو چه‌ندیه‌ت

(کیف) یش چۆنیه‌تی به‌پرووی حه‌قیقه‌ت

(این) بوون له‌شوینا **(متی)** بوون له‌کات

بو پرسیاریش هه‌ردوو ده‌س ئەدات

وه‌کوو **(أخوة)** یا خود **(أبوة)**

(إضافة) مه‌عنا‌ی په‌یوه‌ندی دوو شت

من باوکی تو بم تۆش رۆله‌ی منی

من برای تو بم تۆش برای منی

له‌پێستو له‌موو یا پۆشاک‌ی نو

(جدة) شیوه‌یی ده‌رکه‌وی له‌تۆ

له‌گه‌ڵ غه‌یره‌دا یا ئەعزای خۆمان

(وضع) شیوه‌یی ییته‌جێ بو‌مان

یا خود به‌وێنه‌ی به‌شاننا که‌وتن

وه‌کوو راوه‌ستان یا خود دانێشتن

یاوه کوو شیوهی نژیکی شتی یا خود دووریی ئەو له سەر ریکهوتی
(فعل) یا **(تأثیر)** مهعنا یئش کردن **(إِنْفَعَال)** یهعنی ئەهەر وهەرگرتن
 له **(جَوهر، مَعْدَن، نَبَات)** و **(حَيوان)**

کانه و گیایه و گشت گیانله بهران

(إنسان) و **(بَشَر)** ئاده میزاده **(آدم)** باپیره ی هه موو **(عباد)** ه
 ئاده م له گَل بوو به هیزی خودا له په راسووی ئەو **(حَوَاء)** بوو پهیدا
 بوون به سەر رشته بو **(بني آدم)** له رووی دنیا دا تا هیه عالم
(نفس) و **(مُهَجَّة، روح)** به مهعنا گیانه

(قالب) و **(هَنَادام)** له شه بیزانه

(ذات) و **(حَقِيقَة)** هه م **(عَيْن)** به مانا

ئهو شته ی هیه ئەی برای زانا

(رأس) یهعنی سه ر **(ناصِيَة)** پِشی سه ر

(قفا) پشتمله **(قَزَال)** پشتی سه ر

(هامة) و **(جُمُجْمَة)** یهعنی که لله سه ر

چ بو حه یوانات چ له بو به شه ر

(نَزْعَتَان) دوو شوین که ساف و بی موون

به دوو ته نیشتی پِشی سه را چوون

(مَفْرُق) ته و قه سه ر شوینی جیایی مووی سه ری ئینسان ئەملاو ئەولایی

(جَبین) و **(جَبَهَة)** ته ویلی ئینسان **(عَمَم)** جیی لۆچی وا له نیوچاوان

(حاجب) برۆیه (عَيْن) و (بَصْر) چاو

(لَحْظَة) روانینه بهملاو ئهولای چاو

(مُقَلَّة، حَدَقَة، إِنْسَان) بهمهعنا گلیتهی چاون ئهی برای زانا

(هَدَب) برژانگه (جَفَن) پیتووی چاو

(غار) ئیسکی چاوه (مُوق) بو گووشهی چاو

(أذن) گوپچکهی (وَتَد) ره گه گهی (صِمَاخ) بهمهعنا ی گوپه و کونه گهی

(أنف) یهعنی لووت (حِشُوم) برناخه

(صُدْع) ژووری روو (دِمَاغ) دهماخه

(مارن) نهرمه گوئی هم نهرمه لووته

(خَدّ) کولمه (عارض) بو هه موو رووته

(فَكَ) ئیسقانی روو له خوارو له ژوور

خواروو ئه جوولئی به شیوهی زهرور

(لِحِيَة) شهویله (لَحِيْن) ههردووکیان

(فَنِيك) جه مسهره بو شهویله کان

(ذَقَن) چه ناگه (عَنْقَبَة) مانا چالی ژیر لیوی خوار له ئینسانا

(شَقَة) لیو (فَم) دهم (سِن) بهمهعنا دان

(لَثَة) یهعنی پووک (لسان) چی زووبان

(نَكْفَة، لِهْزِمَة) لاله غاوه کان بو دوو (نَكْفَتَان) یا (لِهْزِمَتَان)

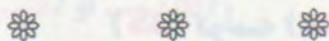
(ضِرْس) دانراوه بو دانی خری ئیشان هارینه بو شتی ئه خوری

(نَوَاجِد) تیژی له سهرو له خوار ئیشان برینه که بکهونه کار

(تَنایا) چوارن له خوارو له سهر شوینی چند هر فن بۆ واتهی به شهر
 (تَغْر) دانیکن وان له پی شهوه قهت نهین به لای ددان کی شهوه
 (عُنُق) گهردنه (حَنَك) مه لاشوو

(حَلَق) و (حَلْقُوم) و (بُلْعُوم) بۆ گه روو

دوو پارچه گوشتی بادامی جوان له سهری قورگا ناویان (لُوزَنان)
 (مَرِي) سوور پچکه لوولهی خورا که (نَفْس) هه ناسه بۆ گه رووی پا که
 (جَوْزَةُ العُنُق) گریی به رزی مل (حَرَقْدَه) یش هه روا ئهی برای کامیل
 (تَحْر) و (لَبَّة) ژووور سنگی ئینسانه جیی سه برینی خوشتره گانه
 (تَغْر) و (تَرْقُوة) ددانهی سینه (تَرَقِي) جهمه بۆی دامه میته

(عَدِيْرَة) له گه ل (عَقِيْصَة) هه ردوو

له گه ل (دُوآبَة) مووی گرده وه بوو
 (مُنِّي، مَفْتُول، ضَفِيْرَة) په لکه

(مُرْسَل) به ره لآ بۆ یاسای خه لکه
 (جَمَّة) مووی زۆره له سهری ئینسان

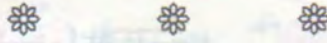
(لَمَّة) هه تا گوئی (وَفْرَة) تا سه رشان
 به شیوهی عه کسیش ته فسیر کراوه

(جَعْد) کژوو لوول وه ک بادراوه
 (شَارِب) و (سِبَال) بۆ مووی سمیته

(لَحِيْة) مووی ریشه له تاشین ویتله

(رَمَاعَة) مه عنای تالہ مووی سہرہ

(عِذَار) گیسوہ زولفی دولبہرہ

(نُقْرَة) بو چالی پشتسہری ئینسان

(کَتِف) و (مِنْکَب، عَاتِق) لہ بو شان

(ظَهْر) یہ عنی پشت (جَنْب) تہ نیشتہ

(فَقْرَة الظَّهْر) مروخہی پشتہ

(عَمُود فَقْرِي) بہینی سہرو شان

(عَمُودِي قُطْنِي) خوار پھراسووان

(صَلْب) ئیسکی پشت باشی بزانه

(تَرْبِيَة) ئیسکی سنگی ئینسانہ

(إِبْط) بنہنگل (صَدْر) بو سنگہ

(وَرِك) کہ فہلہ (حَقْو) پشت قنگہ

(خَاصِرَة) کہ لہ کہ (ضِلْع) پھراسوو

پہیوہندی سینہو پشتی ئینسان بوو

(ثَدِي) بو مہمکی پیاو و ژنانه

(تَنْدُوَة) بو گووی مہمکہ کہ یانہ

(بَطْن) یہ عنی سک (کَاذِه) مووسلدان

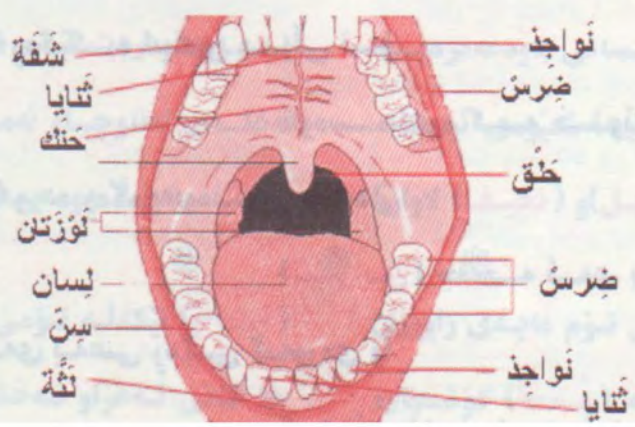
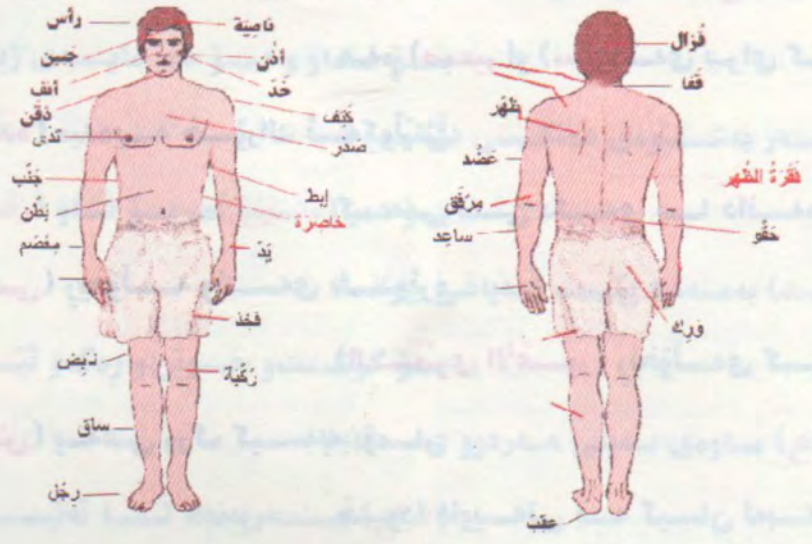
(عَانَة) یہ عنی بہر بیتاشہ جوان

(يَد) ہموو دہستہ (عَضْد) یہ عنی قوّل

قوّل ھاوری تویہ لہ جیی چوّل و هوّل

- (مَرُقَق) ئەنیشكە (سَاعِد) باسكى دەس
- (مَعْمَم) جىي بازن (كُوع) بۆ جمگەي دەس
- (رَاحَة) بەرى دەس (كَفّ) بەرۆپشە
- (قَبْض) قونجاندن (قَبْضَة) پرمشە
- (أَصْبَع) پەنجەيە (ظُفْر) نینۆكە
- (حَجَر) بۆ گوشتى دەورى نینۆكە
- (إِبْهَام، سَبَابَة، وَسْطَى) هەم (خِصْر)
- (بَنْصَر) پىنج پەنجە لە دەستى بەشەر
- (أَنْمَلَة) جمگەي پەنجەكەي تۆيە
- بۆ (إِبْهَام) دووهو بۆ باقى سيه
- (بِرَاحِم) لۆچى سەر جمگەكانە
- (مَعَاظِف) لۆچى لەشى ئىنسانە
- (سِمَة) نىشانە (شَامَة) يەنى خال
- كوترايى ياخود صونعى (ذو الجلال)
- * * *
- (فَخِذ) يەنى ران (رُكْبَة) ئەژنۆيە
- (نَابِض) بارىكىي دوو رانى تۆيە
- (عَمَّص) گرىي قنگ هەم بەر ئەژنۆيە
- (ساق) مەعناي قولى خوار ئەژنۆي تۆيە
- (كَعْب) يەنى قاپ (رِجْل) و (قَدَم) پى
- (عَقِب) پاژنەيە (أَخْمَص) قولى پى

(فؤاد) و (بال) و (قلب) و (جان) دل

هم (ضمير) و (سر) ئه‌ی برای کامل

(معدة) میده‌یه خوراک ئه‌کولینی

که‌می تی بکه‌ی با دانه‌مینی

(معی) ریخۆله ویتنه‌ی بلویره

(المصرى الأعور) ریخۆله‌ی کویره

(گرش) یه‌عنی ورگ کیسه‌یه بۆمان

خودا داویده‌تی به‌ گیان له‌به‌ران

(رئة) سی (کبد) مه‌عنا‌ی جگه‌ره

ئازاری جگه‌ر گه‌لی زه‌ره‌ره

(کلیه) گورچيله (کلیتان) بو دوو

(مَرارة) زراو (طحال) سپلی تو

(عرق) گشت ره‌گی (وتین) ره‌گی دل

(ورید) و (ودج) بو ره‌گی لامل

(أخيل) ره‌گیکه‌ له‌بن بالی تو

ناوه‌سیتته‌وه که‌ خوینی ده‌رچوو

(شریان) ورده ره‌گ په‌یوه‌ندن به‌دل

(شرايين) جه‌مه‌ ئه‌ی برای عاقل

(عصب) په‌ی یه‌عنی ره‌گی گه‌وره‌ی وا

که‌هوی په‌یوه‌ندن بو جمگه‌و ئه‌عزا

(تَنْفُس) مه‌عنای هه‌ناسه‌دانه

بو‌ناو و بو‌دهر مایه‌ی ژبانه

ئه‌گه‌ر به‌شیوه‌ی ده‌نگی دل‌گی‌ره

بو‌دهر (شَهيق)ه، بو‌ناو (زَفير)ه

(جِلْد) به‌مه‌عنا پي‌ست قه‌پا‌غی جوانه

بو‌گو‌شت و خو‌ین و ره‌گ و ئي‌سقانه

(بَاع) ماوه‌ی به‌ینی هه‌ردوو ده‌ستانه

(ذِرَاع) سه‌ره‌په‌نجه تا ئه‌نی‌شکانه

(تَفْر) قولانجه (شپو) چی ب‌سته

ئهم ئه‌ندامانه بزانه به‌سه‌سته

هه‌ر عوضی جووت بی وه‌کوو (أذن) و (عین)

حوکمی ته‌ئیشه ئه‌ی نووری عه‌ینه‌ین

(مُعْتَدِل) شه‌خمی بالا میانه

(قَامَة) بالایه (رَبْعَة) چوارشانه

(ضئیل) بی نرخه وه‌ضعی ناپوخته

(طویل) درێژه (قَصير) چی کورته

به‌باوه‌قودره‌ت هم ناوی هه‌یه

(قَزَم) ئینسانی باوه‌عه‌مره‌یه

ئه‌غلب له‌ناوچاو ئه‌مه‌ع‌یانه

(لَامِحَة) و (سِيمَا) شیوه‌ی ئینسانه

(سَمين) قه‌له‌وه به‌هیزو بازه

(عَثّ) و (هَزِيل) و (نَجيف) لاوازه

(أَمْشَاج) تیکه‌له تو‌می نیرو می

(نُطْفَة) یه‌عنی تو‌م مایه‌ی زاووزی

جا کاتی ئه‌عزاو نه‌خ‌شو نیگاره

(عَلَقَة) پارچه (مُصَنَعَة) گو‌شتپاره

(جَنِين) به چکيه (رَحِم) منالدان
 (طِفْل) او (وَلِيد) او (صَبِي) منالنه
 (يَافِع) او (شَاب) او (شَرَح) جوانه
 (عَذْرَاء) کچیکه شووی نه کردبی
 (بِکْر) او (بَاکِرَة) بو کچ نه وتری
 (عَانِس) قهیره یه له نیرو له می
 (أَعْرَب) او (عَرَب) بو ژن نه هیناو
 (نَيْب) پیاویکله ژنی نه مابی
 ههروه ها (أَرْمَل) له گه ل (أَرْمَلَة)
 (حَائِض) بی نویره (نَفْسَاء) زه یسانه
 (حَامِل) ناوسه (وَلُود) بزوکله
 (كَهْل) له سی سال زیاده به ته قدیر

(سَائِب) او (شَيْخ) او (هَرَم) شه خصی پیر
 (عَجُوز) پیره ژن هه م پیره پیاوه
 (شَيْخَة) ژنی پیر وا دانراوه
 (زَوْج) یش ها و جووته له نیرو له می
 (زَوْجَة) له بو نیرو (زَوْجَة) له بو می
 مه عنای (مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اِثْنَيْنِ)
 به مه عنایی تر (زَوْج) به مه عنای جووت
 (بَعْل) بو میرده بیزانه مه زبووت
 (تَوَّامِين) بلئی بو دوولفاننه
 (لِدَة) له گه ل (تَرَب) هاوته مه ناننه
 (رَبِق) او (بُصَاق) او (رَضَاب) یه عنی تف
 (عَرَق) ناره قه (زَبَد) یه عنی کف

(دَمَع) فرمیسکه (عَبْرَة) به دناوه

(لُعَاب) به عنی لیک (بَلْغَم) به لغمه

هموویان پاکن بیزانه یه قین

چونکه له مه عده ی گهرما کولاره

(زُكَام) هه لامهت (عَطَاس) پزمینه

(حَدْرَة) نزگهره چاکی بزانه

(وَدِي) ئاوئیکی لینجی روونا که

دهرچوونی زووتر له بهر قه بزیه

پیسایش چیه (غَائِط) و (عُدْرَة)

(غَمَص) به مه عنا رپوۆقی چاوه

(نَخَع) ئاوی لووت (نُخَامَة) چلمه

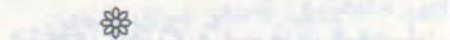
(لُمِي) ئاوی دهم به پئی شهرع و دین

(قِيِي) رشانه وه پیسه ئەم ئاوه

(تَتَاوُب) باویشک (سُعَال) کوکینه

(تَجَشْوَة) مه عنا ی قورقینه دانه

(مَنِي) ئاوی توّم به پئی شهرع پاکه

(مَدِي) ئاوئیکی خهستی سپیه

(بَوْل) میزه که هات بیکه رای مه گره

(دَم) به مه عنا خوین (رُعَاف) خوینی لووت

(فَرَح) و (جَرَح) برین بیزانه مه زبووت

به مه عنا کیمن ئەی برای سه لیم

شوردنی شوئینان پیویست بزانه

(بَخْر) بوّنی دهم زور به ددغه ساله

(نَفَط) بلوّقه (قَيْح، صَدِيد) و (رِيم)

بیجگه له مه نی پیسن ئەمانه

(سَنَان) و (زَفَر) بوّنی بنباله

(عَقْل) و (حِجْر) و (لُب، نُهْيَة) به عنی هوش

پیشی ئەلین (وَيْل) مه به فه راموش

له بوّ دوو شت بی یا شتیکی تاک

(عَقْل) هوّی (عِلْم) ه باشی بزانه

بوّ نهفس و عقل و بوّ عیلمی ئینسان

(عِلْم) زانسته ههروهها (إِدْرَاك)

(عَقْل) صیفه تی نهفسی ئینسانه

ئه گهر به هوّی و ئینه یه کی جوان

(عقل) رووناکیی به سهر ئه وایه

که له ناو مینای ئاوینه دایه

یه کهم (لامسه) هیزی ده سلیدان

(باصره) هیزی رووناکی و رهنگه

(شامه) هیزی بۆن بیزانه گامه

(تعقل) به دل چاکی بزانه

بناغی به رزی و پیروزی فهضلن

ده ماغ به وانه ئه شوبه ئی به باغ

وه رگری ده رکی پینج حه واسه کان

خه زینه داری (حسی مشترک)

(متصرفه) پینجهم خاترجهم

ئیشی ئه مانه به بی زیادو کهم

به مه عنا باوه بیزانه ته حقیق

ئه گهر خه بهر بی وئیه له لامه

له نه فیا: فلان نه ماوه له لام

ههر (تصویر) ه به بی وه سو ه سه

بو غهیری خه بهر بیزانه ئاسان

له مضافات دا (وه زیری مه محمود)

(نفس) وهك شووشه ی ئاوینه وایه

(علم) به وئیه ی ئه و وئیه وایه

(حواسی خمسة) پینج هه سه ی جوان

(سامعه) هیزی بیستی ده نگه

(ذائقه) هیزی چه شتی تامه

(احساس) وه رگرتن بهم حه واسانه

ئه م پینج هیزانه به رده ستی عه قلن

پینج هیزی نه یئ هه یه لای ده ماغ

(حسی مشترک) یه که مه له مان

دوو ه میان (خیال) بیزانه بی شک

سه ههم (واهمه) و (حافظه) چواره م

له مه و پاش ورد ورد بو ت به یان ئه کهم

(علم) دوو به شه یه که میان (تصدیق)

ته صدیق باوه ر له بو که لامه

بو ئیبات ئه ئیت: فلان هاته لام

زانستی غهیری ئه م جووره قسه

دوو ههم (تصویر) زانستی ئینسان

له وشه ی تا کا (أسعد) و (مسعود)

له ئینشائاتا (أَعْبُدُ الْمَعْبُود) دلت ساف بکه نهگهی به مهقسوود

(تَمْدِيق) چوار بهشه ئهی برای ئەمین

(ظَنّ، تَقْلِيد، جَهْلِي مُرْكَب، يَقِين)

بهلام لهجهزمی دهروون مهحرووم بی

ئیهوی بدزی بزنی یا زمهری

بهلام مانهوهی غهیره لازم بی

وهکوو شوین کهوتووی ئیمامانی خهیر

کهچی لای کابرایش زور بهکهمال بی

بوئه دهماخی ئهوهنده رهقه

مایهی فسادن لهرووی زهمانه

دوور بی لهههواي دروو خهرافات

وهکوو باوهپت به پهوانیی ئاو

تا باش رابگری ئهیمان و پهیمان

یهعنی ئاشکرا بهبی تووزو تهه

پئویستی فیکرو بیری نهفسیه

لهوا ئهیزانین تا حق وهربگرین

یا بهتهعریفه، یاخود بهدهلیل

یا دهبرینی (خَوَاص) لهصیفات

یا ئهئیت: بهشهر ژیرهو تهوانا

کههوی ئیسباتی (مُدَّعی) مانه

(ظَنّ) باوهپتکه هیزی مهعلووم بی

ئهئیین ئهوه کهسهی بهشهو نهگهری

(تَقْلِيد) باوهپتی وهها (جَازِم) بی

یهعنی دامهزنی لهسهر بیری غهیر

(جَهْل) باوهپتی لهسهر بهتال بی

بهخوی نازانی لهسهر ناحقه

گهلی گرانه چاری ئهمانه

(يَقِين) باوهپتی بهجهزم و ئهبات

وهکوو باوهپت به شوعلهی ههتاو

(يَقِين) پئویسته بو ئههلی ئیمان

(يَقِين) دووبهشه (بَدِیْهِ) یهکهه

دووهمهه (نَفْری) ئاشکرا نیه

(فِکْر) و (نَفَر) و (رَأْي) تی فکری

زانینی مهجهوول ئهی برای جهلیل

(تَعْرِيف) دهبرین لهبو (كُنْهِ ذَات)

ئهئیت ئادهمی گیانداره و زانا

(دلیل) شارهزا یا ئهوه بهیانه

بیویستی به حق (خالقی اکبر)

بی (خالق) نابی بوون و نه بوونی

(آثار) تابعی ئیرادهی صیرفه

ئینسانی دوودل کورته مه نزلی

بو مه عنای (تصدیق) وهک بهر اهرن

زانستی ئه ولای بزانه وه همه

ئه ولای (تخیل) ه داینی له سینه

به پینج هیزهی خوت تو دهرکی ئه کی

هرچی بو (حسی المشتک) ئه دری

بو وینه ئه ئین ئه م دنیا یه کسه ر

چون شتی یهک بی نه بوون و بوونی

قهت باوهر مه که به بوون به (صدفه)

(شک) تصویره مه عنای دوودلی

(وهم) و (تخیل) هم تصورن

ئه گه ر باوهرت (ظن) بوو به و حوکمه

ئه گه ر (تقلید) و (جهل) و (یقین) ه

(حسی مشتک) وهر ئه گری ئه وهی

(خیال) هیژیکه بو تووی رانه گری

(وهم) هیژیکه وهر ئه گری ئه وهی

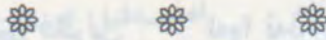
مه عنای جوژئی بی و به حس پی نه گه ی

وه کوو زهوقی تو بو دهرکی مه قسوود

ئه م مه عنایانه بو تو رانه گری

حاکمه له سه ر ئه م مه علووماته

خاوهر ده ماخان دلان په رداخه

(قضیه) له بو هه ردوولا سازه

عورفی (منطقی) له سه ر مه عقووله

ئیمکانی دروو راستی تیدایه

ده ستووریکی عام له رووی زه مانا

وه کوو عه شقی تو بو خولقی مه حموود

(قوة حافظه) به وه ئه وتری

(متصرفه) هیژیکه واته

ئه مانه هه موو جیان ده ماخه

(قصه) رابوردوو (حادثة) تازه

به لوغته ئه ئیم لوغته مه نقووله

ئه ئین: (قضیه) واته یی وایه

(بحث) یه عنی باس (مسأله) مه عنا

(جَلِي) نَاشِکِرا (حَفِي) پنهانه (بَدِيهِي) او (نَظَرِي) بهم دوو مهعانه

(غَامِض) او (عَوِيص، مُشْكَلَة) ههر سئ

مهسئهلهی سهخته لهسهه ههر کهسئ

(حَرْف) چی تپه وه کوو ئه لفو بی (تپ) ههم بو ریزیش به کار ئه هئیرئ

(مُفْرَد) یهك له فزه (مُرْکَب) تیکه ل

ئهویان وه کوو (زَيْد) ئه میان (زَيْدُ أَفْضَل)

(كَلِمَة) وشه کهوا ته نیا بی (کلام) وتاری فائیده ی تیا بی

(قِرَاءَة) چیه خویندنه وه یه (نِسْيَان) به مهعنا بیرچوونه وه یه

(دَرْس) خویندنه و (فَهْم) تیگه یین (أَسْتَاذ) ماموستای به هوش و ته مکین

(تَلْمِيذ) قوتابی (فَهْم) تیگه یین تا باش تیگه یین باش پیش ئه کهوین

(مَدْرَسَة) و (مَكْتَب) قوتابخانه یه مهعنا ی (مَكْتَبَة) یش کتیبخانه یه

(فَطْن) و (دَكِي) زیره کی هوشیار (بَلِيْد) و (عَبِي) که وه دهنی بی کار

(نَاجِح) شاگردی ده رچووی سه ره ره زه

(رَاسِب) پاش که وتووی بی سوود له ده رزه

(جَهْد) و (إِجْتِهَاد، سَعِي) تیکوشین (تَخْرُج) ده رچوون له پاش پیگه یین

(حَبْر) و (مِدَاد) پهنگ (مِخْبَرَة) دهوات

(قَلَم) خامه یه با بی لهات

(قِرْطَاس) کاغزه (وَرَق) یهك په ره (صَحِيْفَة) بلئ له بو لاپه ره

(کتابه) نووسین به ههر نهوعئ بی (إِمْلَاء) نووسینئ به ره سمی خهت بی

(تَسْوِید) نووسینی به‌گه‌م جارانه	(شَطَب) به‌مه‌عنا خه‌ت پیا هی‌تانه
(إِنْشَاء) دانانی رِشته‌ی وتاره	(إِنْشَاد) خویندنه‌وه‌ی به‌ئیع‌تباره
(رِسَالَة) و (مَكْتُوب) به‌مه‌عنا نامه	هه‌روا (رِسَالَة) مه‌عنا‌ی په‌یامه
(تَوْقِيع) ئیمزایه (حَتْم) موژکردن	(إِرْسَال) به‌مه‌عنا ره‌وانه‌کردن
(طُومَار) بۆ لووله‌ی کاغه‌زی نووسراو	(مَطْوِي) پیچراوه (مَنْشُور) بۆ بلاو
(طَي) پیچانه‌وه (نَشْر) به‌مه‌عنا	بلاوه‌کردن ئه‌ی رۆله‌ی زانا
(طُعْرِي) به‌مه‌عنا ئیمزای شاهانه	که‌له‌سه‌ر سکه‌و ئه‌مرو فه‌رمانه

۱- ئه‌وصاف

(أَشْهَل) چاوميله (أَكْحَل) چاو ره‌شه	به‌گوردی که‌ژه‌ل. (نَقِي) بی‌غه‌شه
(أَبْلَج) ته‌وی‌ل پان (أَقْرَن) به‌مه‌عنا	برۆ په‌یوه‌سته له‌ پیاوه‌کانا
(أَفْلَح) ئه‌و پیاوه‌ی بلاو بی‌دانی	یا مابه‌ینی پی‌ی، یاده‌سته‌کانی
(أَغْرًا) و (أَنْقِي) سپی بی‌له‌که	(أَشْقَر) سووری شلّ (أَبْرَص) به‌له‌که
(أَمْلَس) شتی ساف به‌وی‌نه‌ی بلوور	

(أَسْمَر) گه‌نم ره‌نگ (أَخْمَر) یانی سوور

(أَخْضَر) یه‌عنی سه‌وز (أَسْوَد) یه‌عنی ره‌ش

(أَصْفَرُ فَاقِع) زه‌ردی‌کی بی‌غه‌ش

(أَبْيَض) سپیبه (أَزْرَق) یه‌عنی شین

(أَرِيحِي) خو‌شخوی به‌هۆش و ته‌مکین

(اصْلَع) سهز بی موو (أشعر) مووداره

(أدر) یهعنی قوږ خاوهن ئازاره

(أقرع) کهچهله (أعرج) بو شهله

(أشل) ئهعزایی خاوهن شهلهله

(أصم) و (أطرش) ئینسانی گهږه

(أجذم) پیاوی گول (أجرب) لهش گهږه

(أكمه) نهو نیره ی به کویری نهبی (أحول) پیاوی خیل باش ئاگات لی بی

(أعمی) پیاوی کویر (أغور) یهك چاوه (مكفوف) و (صرب) کویری تهواوه

(أعمش) چاو كزه (أعشی) شهو کویره

(أخفش) چاو بچووك عهیه بیژمیږه

(أفطس) پیاویکه ناوقه دی لووتی

داپلیشایی به نامه زبووتی

(آذن) لووت چلمن (أنكع) سووری وا

تویك هه لدا لووتی و پیسته که ی پروا

(أعلم) و (أفلح) بو لیو شق بووه یه کهم بو ژووروو دووهه م ژیرووه

(أخرس) و (أبکم) بو پیاوی لاله (ألکن) زمانگر عهیی جهماله

(ألتغ) پیاویکه زمان نابار بی که خویندیوه عهیی دیار بی

لهجی خویهوه حهرف دهرنه کا یا حهرفی بهغهیر ئال و گوږ بکا

(ظي) ئه کا به (ري)، (صاد) ئه کا به (سين)

ههروا حهرفی تر ئه ی برای شیرین

نم جوړه کهسه پي ئه لين (أُمِّي) له عورفي شهرعا بزانه حوکمي

ئینسانئ وابئ نابئ به (إِمَام)

بو شه خصی (قَارِي) خوش له هجو که لام

به لام وائهلين هندی ئیمانان کهمی له مانه عه فوه له لامان

(تَاتَاء) و (فَاء) بهو کهسه بلئ تکرار کاتهوه حهرفی (تئ) یا (فی)

(أَكْرَش) بهمه عنا پیاوی ورگ زل (أَهْبَل) پیاویکه بیهوش و (غافل)

(أَزَعَن) بی عهقله (أَحْمَق) نه حمهقه له ترسی نه حمهق رابگیه حقه

هر وه صفئ بو نیر وه زنی (أَفْعَل) بی بو می (فَعْلَاء) ه بیزانه له م جئ

(أَخْرَق) له بو نیر (خَرَقَاء) له بو می یه عنی ژنی وا که عهقلئ کم بی

(شَبَّان) پیاوی تیر (جُوَان) بو برسی

(شَهْوَان) خاوه نی ئاره زووی نه فسی

(عَطْشَان) و (ظَمَّان) مه عناي تینووه (رِيَان) نه و نیره ی که تیراو بووه

(عَضْبَان) رقهه ستاو (نَدْمَان) په شیمان

(مَلِيَان) یه عنی پر (رَحْمَان) میهره بان

(نَوْمَان) نووستوه (يَقْظَان) بیداره (شَعْلَان) داگیرساو شهوقه که ی دیاره

(تَيْهَان) و (حَيْرَان) یه عنی سه رگه ردان

(نَشْوَان) سه ره تاي حالي سه رخوشان

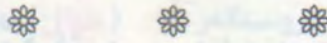
(سَكْرَان) سه رخوشه (بَطْرَان) نه و کهسه

وا رابوئیرئ هر ئه لئئ مه سه سه

(هَيْمَان) تینووه و پیاویکی وه ها له عه شقا سه ری پر بی له سه ودا

(فَعْلَان) بۆ نېر بوو (فَعْلَى) له بۆ مى
 بخوینه ره وه (سَكْرَان) و (سَكْرَى)
 بۆ زۆرى صیفت هاتووه (أَفْعَل)
 بۆ ئەم مه عنایه (فَعْلَى) له بۆ مى
 بخوینه ره وه له گەل بۆرى (فَى)
 (أَحْسَن) له بۆ پیاو (حُسْنَى) له بۆ ژن

یه عنی زۆر جوان له هەر به شى بن

(بِنَاء) به مه عنا وه ستای بینایه
 (بَزَّاز) هه م به گه ز قوماش ئە فرۆشى
 (بِزَّار) توو وه شین (بَقَّار) گاوانه
 (تَمَّار) ئەو كه سه ی خورما ئە فرۆشى
 (جَبَّار) دوکتۆرى ئیسكى شكسته
 (جَلَّاد) داروه شین (جَزَّار) قه صابه
 (حَلَّاج) هه لاجه (حَلَّاب) چه یوان دۆش

(حَدَّاد) ئاسنگه ر (حَجَّار) به رد فرۆش

(حَفَّار) چال هه لکه ن (حَلَّاق) سوینخۆره

له پاش—هه رۆژا ع—هه زابى زۆره

(حَيَّاط) به رگه دروو (حَرَّاط) چه راته

(حَشَّاب) دار فرۆش (ظَلَّة) ساباته

(حَطَّاب) ئەو كه سه ی كه دار ئە كیشى بۆ سووته مه نى پیمان ئە فرۆشى

(حَلَّاق) سه رتاشه (حَيَّان) جۆلایه (حَكَّار) راگه رى قووتى دنیا یه

(حَكَان) مورهه لگهن (حَمَال) بارکیشه

(حِيَال) فیلبازه نهنجامی ئیشه

(حَمَار) نهو کهسهی شهراب فروشه هم شهراب خوری مهستی سرخوشه

(حَتَان) دهلاکی به ویل و کهمال ناماده له بو سوندهتی منال

(حَقَاف) کهوش دروو (حَبَّاز) نانهوا نانهکی باش بی صدجار مال ناوا

(حَرَاط) و (حَمَال) ئیشی تهخمینه لهدهغل و دانی ئهم سهر زهمنه

(حَرَاز) بهمهعنا موورو فروشه یا موورو تاشه به بیرو هوشه

(حَوَاص) نهو کهسهی که پووشی خورما بهرچینه نهگاو میوهی تی نهخا

(حَوَاف) ترسنوک (حَوَان) نانهمین (حَفَّار) نیگابان لهدزی بی دین

(حَنَاس) شهیتانی وهسوهسهی ئینسان خوا بهلوتفی خوی لایدا لهپریمان

(دَبَاغ) دهباخکهر بو چهرمی چهیوان (دَوَاس) گیرهکهر له بو دهغل و دان

(دَهَان) خاوهن روڤن به ئیعتیاره خواهن روڤن به ئیعتیاره

(دَوَار) دی و نهچی و بهتاو نهخروشی (دَبَّاس) نهو کهسهی دوشاو نهفروشی

(دَلَان) نهو کهسهی دهس نهخاته لهش پاک نهگاتهوه لهشی بهچلک رهش

(رَفَاء) نهو کهسهی جل پینه نهگا (رَبَّال) خهوش و خال لهری لائهبا

(زَجَاج) بهمهعنا شووشه فروشه (زَمَّار) بلویرژهن ناوازهی خوشه

(سَرَّاج) زیندروو (سَفَّاح) و (سَفَّان)

پیاوی خوین ریژی نامهردی ناپاک

(سَبَّاب) و (شَتَّام) جینو فروشه چونکه دهماخ و دلی نهخوشه

(شَوَاف) کهسیکه شت زور نهیینی بو دوزینهوهی مانگ هیچ دانامینی

(صَفَار) مسگهره (صَبَاغ) ره ننگهره

(صَوَاغ) و (صَائِغ) بۆ زهره ننگهره

(صَرَّاف) ئه و کهسه ی ئه گۆرپته وه نه قدی به نه قدی و ئه حه سیته وه

(صَوَّاف) تاجری خوری فروشه (صَرَّام) خاوه ن چهرم بیزانه خوشه

(صَيَّاد) راوچییه راوچی ره جاله هوی جیا بوونه وه ی دایک و مناله

(طَيَّار) به مه عنا فروگه وانه یا طه یری بفری له م ئاسمانه

(طَحَّان) ئاشه وان یا ئاش دروستکهر (طَبَّال) ته پل کوت بۆ خیر و بۆ شهر

(طَرَّاز) ئه و کهسه ی نه خشی جل ئه کا (طَرَّار) ریزی مووی سه رو مل ئه کا

(ظَعَّان) ئه و کهسه که زۆر ئه کا بار (ظَلَّام) بی داده و زولم و سته مکار

(عَطَّار) بۆنخۆشه هه م ورده فروش (عَوَّاد) خاوه ن عوود داریکه بۆنخۆش

(عَيَّاب) عه یب گره (عَشَّاب) گیافروش

(عَسَّال) خاوه نه بۆ هه نگوینی خوش

(عَيَّاش) ئه و کهسه ی به هه واو هه وه سی

عومری صه رف ئه کا و گوئی نادا به کهس

(عَقَّاد) گه ردنبه ند ئه هۆنیته وه (دَوَّاب) یش ئه وه ی ئه توینیته وه

(عَلَّاف) به لۆغه ت عه لف فروشه له عورفی عامه ده غل فروشه

(عَشَّار) ده بیه ک بهر یا خود سوود خۆره له ودنیا ئه خوا سزای سه د جووره

(عَيَّار) ئینسانی خاوه ن فیل و فر (مُسَّرِع) په له کهر ئینسانی به گور

(غَدَّار) سته مکار (غَمَّاز) عه یب گر (غَوَّاص) روئه چیی به به حرا بۆ دویر

(غَيَّاب) ئه و کهسه ی پاشمله ئه دوئی (حَرِّك) که سیکه که زۆر بیزوی

(قَرَاء) ئەو كەسەي كە كەولئى ناياب
 (قَصَاد) خوئنگره (قَحَام) بەمەعنا
 (قَرَّاز) بەمەعنا ھەوريشم كارە
 (قَصَاص) بەمەعنا ئەفسانە خوئنه
 (قَصَاب) سەرپرئى حەيوان و ولاغ
 (كَيَال) ئەپيوي مەن لەدەغل و دان
 (مَسَاح) وەستايە بو پيوانى عەرز
 (نَجَّار) دارتاشە (نَقَّار) بەردتاش
 (نَحَّاس) مس فروش (نَزَّاح) ئاو ھەلگۆز

(نَمَام) فیتنەچیی ناو ئاویي و ھۆز
 (نَسَاك) عاییدی خاوەن خولق و خو
 (وَهَاب) ئەبەخشی و (أَخَاذ) ئەسەنى
 (صَدَّاح) ئەخوئنی بەئاوازی جوان
 لەھەردوو دنیا نابن سەرفراز
 ئەم دوو صیفەتەي بەزۆری تیاہ

(بَارِع) پیاوی بەرز، بو ژن (بَارِعَة)
 (أَحَدُ الْأَحَادِيْن، أَوْحَد) و (وَحِيد)

ھەلکەوتوو ھەروا (نَابِغَة) و (فَرِيد)
 بەکردهوی چاک، بەدلی ئاگا
 ناوبانگی لەلای ھاوڕێیان دەرچوو
 (عِصَامِي) کەسێ بو خوی پئ بگا
 (عِظَامِي) ئەوہی بەقەدری مردوو

(سامی) کهسیکه بوله‌ند هیمهت بی (عزیز) ئینسانی خاوه‌ن حورمهت بی

(أزج) جیی گوشاد (أزجی) خوشخوو

(لَيْلَة رَوْحَة) شهویکی خوش بوو

(زَعِيم) سه‌روکه (جلیل) به‌قه‌دره (عظیم) و (کبیر) به‌مه‌عنا گه‌وره

(ألمعی) له‌گه‌ل (لُودعی) تیژ بیر (ذکی) زیره‌که‌و (حکیم) به‌ته‌دبیر

(کَیْس) و (قَطِن) ئینسانی ژیره (داهیة) به‌لاو خاوه‌ن ته‌دبیره

(مُتَقَف) خووگر به‌خوینده‌واریی (فقیه) بو زانای ئاینی باریی

(فَصیح) به‌مه‌عنا شه‌خصی قسه ساف پی‌اوی مه‌عنازان پیی ئه‌ئین (کشاف)

(بَلِغ) که‌سیکه وتاری به‌رزه شوین چون هه‌لبگری بدوی به‌و ته‌رزه

(قَرْم) و (شُجاع) و (بَطَل) پاله‌وان

(غَبُور) به‌غیرهت (عریف) کارزان

(جاهد) و (ساعی) یه‌عنی تیکۆشه‌ر

(داعی) و (داعیة) یش به‌مه‌عنا بانگه‌ر

(حافظ) پاریزگار (راعی) چاودیره (واعی) تیگه‌ییو (کادر) کارگیره

(وازع) ئه‌وه‌یه بت گیریته‌وه له‌وکارهی خیری لی نه‌بیته‌وه

(حاکم) فه‌رماندار (عادل) دادگه‌ر خوشی بخاته ناو به‌ینی به‌شه‌ر

(خَلوق) که‌سیکه خو‌لق و خووی چاکه

(أمین) ئه‌و که‌سه‌ی ده‌ست و دل پاکه

(لَین) شتی نه‌رم (هَین) ئارامه (مُجامل) شه‌خصی شیرین که‌لامه

(سَمُوح) و (عَفْو) که‌سیکی وایه مه‌ردی و چاوپۆشی ئه‌کا به‌مایه

(عَطُوف) و (رؤُوف، شَفِيق) ميهربان

(حازم) توندو تۆل (حارس) پاسهوان

(حَيِي) شهرمه (جَسُور) نه ترسه

(حَفِيف) چي سووکه (ثَقِيل) يش قورسه

(كريم) و (جَواد، سَخِي) به خشنده

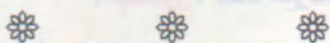
شه خصي دل گوشاد زور به هره مهنده

(قَنُوع) و (قانع) شه خصي به قنيات

(زاهد) ئينساني دوور له دنيايه

(حَمُور) و (نَزِيه، عَفِيف) خاوينه

(شَهْم) جوانمهرد (باسل) نازايه

(مُتَكَلِّم) چي خاوهن وتاره

(مُخاطِب) نه وهی قسهی بو نه کهي

(كاتب) بنووسه بو ههر جورئ بي

(ناظِم) نهو کهسهی نه هونيته وه

(شاعر) شعر نه لئ له كانگه ي (شُعُور)

(أديب) نه ده بدار مايه ي ته واوه

به بهرزي نه ده ب کومه ئيش بهرزه

(صَحْفِي) مه عنای رۆژنامه نووسه

(حريف) هاويشه (زَمِيل) هاويشه

(حور عین) جهمه له نأیهی قورئان	(حوراء) و (عیناء) ژنی سپی و جوان
بهوینهی ریزی چناری چهمن	(عرب اتراب) سپی و هاوتهمن
(ملك) فریشتهی پاکی خودایه	(مالك) خاوهن مال (ملك) پاشایه
(مسكين) او (فقير) گه دای دهردهمنند	(وجیه) رووداره (غني) دهولهمنند
(عاطل) بی ئیشه (عامل) یش ئیشکر	(نائیم) نووستوه (يقظان) به خه بهر
سواری ههرچی بی فهرق نییه دیاره	(فارس) نه سپسوار (راكب) سواره
(حفي) پی په تی (وقع) ئیفتاده	(راجل) او (ماشي) و (رجلان) پیاده
له بو نه وگه سهی گهوشی وا له پی	(متعل) له گه ل (مختذي) بللی
(حارث) تووداچین (ساقی) ئاویاره	(كارب) و (فلاح) مه عنای جوتیاره
(خادم) و (غلام) به مه عنا نوگر	(ناطور) با خه وان (زارع) زهر عگر
مایهی بی قه دریش ته ماع و غه دره	(نذل) و (حقير) او (ضئيل) بی قه دره
یا دهرچی له رنی ئیمامی موطلق	(باغي) نه و گه سهی لا بدا له حق
به ستم ولات لیی نه پری قه رار	(غادر) و (ظالم، جائر) سته مکار
سه ره تای قسه و دوایه گه ی خوینه	(مشاغب) شه خصی شهر هه لگیر سیته
(مغامر) بی بیر نه پرواته ناوکار	(شرس) به دخووه (هائج) به عنی هار
بکه ویتنه ئیش وینهی دیوانه	(طائيش) پیاویکه بی شووورانه
به رگ و پو شاکیش نه دپی له به ریا	(عصبي) گه سی گه هات به سه ریا
له سه ر هیچ و پو وچ خو ی نه نیته قور	(صائل) هه لمه تبه ر به هیزو به گوپ
(عبوس) رووگرزه له خیر بی به شه	(ثائر) شوپشگیپ (ثورة) شوپشه
(سطحي) ساده له وح بی عیلم و فه نه	(بليد) و (غبي) کول و که وده نه

(حَقُود) و (ضَعِين) بۆ خاوهن كينه (سَخَامَة) و (وَعْر) بۆ چلگى سینه
(حَسُود) زرگنه (ذو الْوَجْهَيْنِ) دوو پروو

(عِيُون) و (عَائِن) چاوپىسى به دخوو

(وَاشِي) قسه كهر به شيوهى پيلان (سَاعِي) قسهى بهد ديتتبه ناوان

(نَفْض) و (زَنِيم) زۆل (اِثِيم) به تاوان (نَمَام) قسه گير بۆ فیتتهى زه مان

(نَسِيب) كه سيگه باوك نه ناسراو (دَعِي) نيسبه تى به خلگى دراو

(مُعْجَب) نه وه به خوڤى به باش دانى (مُحَنَّت) خوڤقى وهك هى ژنان بى

(إِمْعَة) شه خصى بى شوعوورو فام نه كه وپته دووى بىرى خاص و عام

(طَفِيلِي) نه وهى خوڤى هه لئه واسى به دوای كه سيگدا بى وهى بيناسى

(مُخْتَال) و (فَخُور) شه خصى خاوهن فيز

(رَشِيد) فامیده (سَفِيه) بى ته ميز

(فَهِيَة) كه سيگه بى دهم و زمان كه مه به ستى خوڤى باش نه كا به يان

(جَارِيه) و (عَبْد) كه نيزو به نده (مُعْتِق) و (مَوْلَى) عهد ئازاد كرده

(عَتِيق) و (مَعْتُوق) ئازاد كراوه (مَكَاتِب) به ندهى قهول پى دراوه

(خُلُق) و (إِبْدَاع) و (تَكْوِين) و (إِبْجَاد)

هه موو صيفه تن بۆ (رَبِّ الْعِبَاد)

يه عنى له نه بوون شت دروست كردن (هَادِي) ره هه نموود (هُدَى) ره هبردن

(هِدَايَة) مه عناية رپيشان دانه (تَضَلِيل) يش مه عناية سه رلى تيكدانه

(لُطْف) هيزدانه بۆ فه رمانبه رى (عِصْمَة) پاراستن له تاوانبارى

(تَوْفِيق) نه وه به خوداى دوو جيهان هوڤى ئيشى چاكت بۆ بكا ئاسان

(حَدَل) به‌معنا ته‌وفیق نه‌دانه ئەمانه هه‌موو به‌دهس یه‌زدانه

۲- صیغه‌ته‌کانی ئینسان

به‌حەق گە‌یشتن، ئەبێ بی‌زانی	(رُشِد) و (رَشَد) و (إِهْتِدَاء) یه‌عنی
(نَزَع) وه‌سوه‌سه‌و خوتووره‌ی شه‌یتان	(زَع) یش به‌مه‌عنا له‌پێی حەق لادان
هۆی نه‌زعه‌ی چاکی هاوئشینیی پاك	(نَزَعَة) مه‌یلی دَل بۆ خراب یا چاك
له‌ گرده‌وه‌دا خۆت نه‌گه‌ی مائَل	(كَسَب) ئەوه‌یه‌ له‌سه‌ر خواستی دَل
بۆت دروست ئە‌كا چونکی قادره	رووت له‌هه‌رچی كرد خودا حازره
لایی له‌و دوولا بۆت ئەبێ حاصل	(إِخْتِيَار) مه‌عنا‌ی وه‌رگرتنی دَل
به‌دَل و به‌له‌ش هه‌تا ئە‌توانی	(تَقْوَى) پارێزه‌ له‌ ناه‌رمانی
نه‌كا تووش بسی به‌سه‌ری خه‌ته‌ر	(وَرَع) لادانه‌ له‌ ئیشتی دووسه‌ر
یه‌عنی دنیا‌یه‌ك كه‌ عه‌یبی تیا‌یه	(زُهْد) به‌مه‌عنا ته‌رگی دنیا‌یه
قه‌ت ئومید مه‌بره‌ له‌و جیبی ئومید‌ه	(شَفَاعَة) ت‌كا (رَجَاء) ئومید‌ه
لای خودای جیهان مه‌رحمه‌ت به‌كو	(دُعَاء) س‌كالۆ پارانه‌وه‌ی تو
هه‌م دوعا‌و ن‌زای حاجه‌ت مه‌ندانه	(تَجَوَّى) و (مَنَاجَاة) قسه‌ی په‌نه‌اته
(عِصْيَان) به‌مه‌عنا تاوان كرده‌اری	(إِطَاعَة) مه‌عنا‌ی فه‌رمان به‌رده‌اری
دَلی گومرا‌ بی‌ دوور له‌مه‌نزه	(غَي) و (ضَلَالَة) گومرا‌یی دَله
به‌ به‌ختیاری گه‌یین به‌مه‌رام	(سَعَادَة) مه‌عنا‌ی پیروزیی ئە‌نجام
مانه‌وه‌و مردن به‌شیوه‌ی نوقسان	(شَقَاوَة) مه‌عنا‌ی به‌دبه‌ختیی ئینسان
دیاره‌ بۆ ئە‌وه‌ دروست كراوی	له‌بۆ هه‌ر ئیشتی به‌جۆش و تاوی

رووئەگا له خهیر ئهوهی ئازاده
 ده‌رگای مه‌رحمه‌ت دائیم گوشاده
 (نِفاق) دوورپوویی (ریاء) پیشچاوی
 (مُرُوَّة) مه‌ردی، (جَفْوَة) ناپیاوی
 (حِیاء) شه‌رمی (جِسارَة) عه‌کسه
 رووسه‌ختی بئ شه‌رم ئه‌نجامی نه‌قسه
 (حِلْم) حه‌وسه‌له‌و خۆراگرته
 له‌ئیشی نابار خۆ دوورخسته
 (حِجَالَة) مه‌عنای شه‌رمه‌زارییه
 هۆی واتهی نابار یا به‌دکارییه
 (شِکْوَى) هاواره له‌ئیش و ئازار
 یا له‌سته‌می نامه‌ردی به‌دکار
 (عِلْم) زانسته (جَهْل) نه‌زانین
 (عِزْم) و (عَزِیمَة) و (صَرِیمَة) هه‌رسی

پته‌ویی نیازه له‌بۆ هه‌رکه‌سی
 (رَب) و (تَرَدُّد، شِک) و (وَسْوَسه)

هه‌موو به‌مه‌عنا دوودلیکی شه‌خسه
 (فِرْع، اِرْتَباک، قَلَق) به‌مه‌عنا
 دَل بۆ ئارامی نه‌یی ته‌وانا
 (تَبات، اِطْمِئنان، حَزْم) به‌مه‌عنا
 دَل لئ هاتوو بئ و ئارام و توانا
 (اَسْف) و (اَسَى)، (حُزن) و (غَم) و (هَم)

زویریکی دل‌ه له‌ زۆرو له‌که‌م
 (حُزن) خه‌فته‌ی بۆ رابوردوو بئ
 (حَوْف) یش ترسانه له‌وشته‌ی که‌ دئ
 (مَلال) و (مَلَل)، (سَم) و (سَمامة)
 ماندوبوونی دَل عه‌ره‌ضی عامه

(شِجَاعَة) مه‌عنای دَل ئه‌ستووریه
 (شِهامة) مه‌عنای جه‌وانمه‌ردیه
 (جُود) و (سَخاوة) و (بَدَل) به‌خشینه

(جَهْد) و (اِجْتِهَاد) بۆ تیکۆشینه

(شَح) و (بُخَل) و (لُؤْم) رژدی بی ئیسانه

ئهو کهسه ی رژه روو له نوکسانه

(تَخْوِيف) و (تَخْذِير)، (إِرْهَاب) ترساندن

ههروهها (إِنذَار) . (ضَعْف) وشاردن

(تَهْدِيد) و (وَعِيد) مهعنا ی هه ره شه

(عَدْل) و (تَوْبِيخ) و (لَوْم) سه رزن شه

زۆربه ی گله یی له دهس بپینه

(عِتَاب) گله یی (بَث) ده رپینه

مو له ته . (صَوْلَة) به مهعنا هه له مهت

(نَظْرَة)، (أُنَاة)، (تَأْنِي)، (مُهَلَة)

پیی په له پهل گه ر، ساغیش بی شه له

(عَجَلَة) و (إِسْتِعْجَال) به مهعنا په له

(إِنْسِحَاب) مهعنا ی بو دواوه کشان

(هَجُوم) هیره شه (إِنْهِيَام) شکان

(عَدْل) و (عَدَالَة) داد په روه رییه

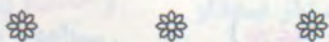
(ظُلْم) و (عَدْر) و (بَغْي) سته مه گه رییه

(فِسْق) و (فُجُور) چی شه هوهت بازیه

(عَفْوت) دوورییه له م ناسازییه

ئاگات له خۆت بی نه تبا زووبه زوو

(سَبَق) و (عِلْمَة) هیره شی ئاره زوو

له بهر پیاوه تی نه ک خوشکاندن

(تَوَاضَع) مهعنا ی خو دانه واندن

هه رکهس بایی بی ئه روا سه رنگون

(تَكْبُر) فیزه (عُرُور) بایی بوون

(إِعْتِدَاء)، (عِدَاء) زولمه به ناحق

(طُغْيَان) لادانه له نه ندازه ی حه ق

(کُنُود) او (جُود، عَناد) به مانا
 به گزراستا چوون له پرووی زه مانا
 (سَرِقَة) دزی (عَصَب) داگرتن
 (اِخْتِلاس) بلّی بو شت فراندن

۳- نه حوالی ئینسان

(نَعاس) وه نهوزه، ههروهها (سِنَة)
 (هَجُوع) او (هَجُود، رِقُود) نووستنه
 (نَوْم) خه، (سَهْر) او (يَقَنَة) بیداری
 (خَيْرَة) بو نوئژو بو یادی باری
 (رُؤْيَا) به مهعنا بینینه به خه
 (طَيْف) له گه ل (كَرِي) نه وهی دپته خه
 (رَأْي) او (عَقِيْدَة) باوه پری دلّه
 (هَرُوهها) (اِبْصار). (سَمْع) بیستنه
 (دَوَق) چی چه شته (طَعْم) نووشینه
 (لَمْس) نه وهیه پیستت به پرووتی
 (مَس) ده سلیدانه (لَبْس) پووشینه
 بدا له پیستت به پرووت و قووتی
 (فَوَل) چی؟ وتنی له فظی به مهعنا
 (تَعْبِير) او (يَبان) نه وهیه به زمان
 (صِدْق) یهعنی راست (كِذْب) دروویه

(هَذي) او (هَديان) پووچی بی هوپه
 (بَلَاغَة) رپکی وهخت و مهکانی
 (فَصاحَة) پوختهی واته رهوانی
 (مَاج) بلّی له بو شت تقینه وه
 (أَكَل) خواردنه (شُرْب) خواردنه وه
 (مَصْغ) جاوینه له بو مایه دار
 (بَلْع) قووتدانه تا پرواته خوار
 (مَص) هه لمژینه له بو وینهی شیر
 یا ناوی هه نار کوتراوی دلگیر

(كَرَع) نئوهيه بهوینهی شوان دم بنیته ناو ئاوی گانهگان

(لُقْمَة) تیکهیهک (جُرْعَة) چی؟ یهک قوم

(قَطْرَة) یهک دلۆپ (رَشْحَة) چی یهک نه

(غَمَّة) گهرووگر له ئاو و له نان (هَيْئَة) و (مَرِيئ) گهواراو پهوان

(ضَحْك) پیکه نین (تَبَسْم) خهنده (قَهْقَه) قاقا بو شه خصی پهنده

(مِزَاج) گالتهیهک بووتری بهدم راست بی قهیدناکا دم دم و کم کم

(لَهْو) و (لَعْب) چی گهپ و گالتهگان (عَثْرَة) هم (زَلَه) هه لگهوتنی زمان

(مِرَاء) و (جِدَال) مهعنا ی ده مازی بو حهق بی باشه نهک بو ناسازی

(إِحْجَاح) و (لِحَاج) له سه ر شت روین

به کردهوه بی یا خود به دوین

(سِر) په نهان (جَهْر) و (عَلَن) ئاشکرا

(إِعْلَان) ده برپین هه رچون پیت گرا

(إِعْطَاء) پیدانه (أَخْذ) وه رگرتن (إِطْلَاق) بهردانه (إِمْسَاك) راگراتن

(قَتْل) کوشتنه (ضَرْب) لیدانه (دَفْع) بهمهعنا دهس پیوه نانه

(وَكْر) و (لَكْر) و (لَكْم) لیدانی مسته

(لَطْم) شه قازله به بهری دهسته

(وَقْص) بهمهعنا مل شکاندنه (وَقْظ) لیدانی که هوی مردنه

(حَذْف) لیدانه له گیاندار بهدار (حَذَف) په له پیتکه ی دوو په نجه ی نابار

(قَصْم) پساندن (قَصْم) شکاندن (قَطْع) برینه (تَقْوِيس) چه ماندن

(بَسْط) کردنه وه (قَبْض) قووچاندن

له بو دهستی خوت . (عَرْض) نواندن

۴- جم و جوولی ناده میزاد

(سُكُون) نه جولان (حَرَكَة) جوولانه

(نَبَات) مانه وه (نَهْضَة) ته گانه

(قِيَام) هه ستانه (وُقُوف) پاره ستان (قُعُود) و (جُلُوس) بو دانیشنتان

(سَيْر) چی؟ رویشتن (طَفْر) باز بردن

(عَدُو) و (رَكْض) چی؟ یه عنی پاکردن

(مَشِي) رویشتن به گویره ی عادهت (هَرَوَلَة) لوقه (وَثْبَة) چی هه لمهت

(إِسْتِجَاع) بلی: مه عنای پال که وتن (إِسْتِلقاء) یه عنی به پشتا که وتن

(زَحْلَقَة) یه عنی قنگه خلیسکی (نَزُول) داپه رین (صُعُود) سه رکه وتن

(إِنْجَادَار) مه عنای به ره و خوار هاتن

(سُقُوط) و (هَوَى) مه عنای داکه وتن

(عَثْرَة) و (إِنْزِلَاق) بو پی هه لکه وتن

(تَسْلُق) مه عنای هه لوون به دارا (تَسَوَّر) سه رچوون به پرووی دیوارا

(تَبَوُّء) چیه مه عنای جیگرتن (تَدَهْوَر) تیکچوون زیان تیگه وتن

(خَلْع) دارنین (لَبْس) پوشینه (رُكُوب) سوار بوون (طَعْم) نوشینه

(إِبْوَاء) به مه عنا جی کردنه وه (إِعَادَة) یه عنی هه نارندنه وه

۵- پاکو خاوینی نینسان

(نَظَافَة) پاکی (تَنْظِيف) پاک کردن (نَادَابِي) دینه پاکی پاکرتن

(حَلَق) تاشینه (تَنَف) هه لکه نندن
 (غَسَل) و (إِغْتَسَل) یه عنی خوشۆرین
 (إِسْتَبَاك) مه عنای به شهرع بزانه
 کاتی ده سنوئۆو غوسل و نوئۆر کردن
 کاتی نووستن و هه ستانت له خو
 (إِتْقَان) به مه عنای ئیشی باش کردن
 (إِقْبَال) رو کردن (إِدْبَار) بو عه کسه

یا به ختیاری و به دبّه ختی شه خصه

(إِئْتِاق) مه عنای پیکه وتنی گه
 (إِئْتِقَام) مه عنای توّله وه رگرتن
 (إِسْتِقْلَال) مه عنای سه ره به خوئییه
 (إِسْتِغْلَال) مه عنای به هره وه رگرتن
 (إِكْتِنَاف) مه عنای گرتنه ته نشت
 (تَوَاجَه) مه عنای روو له یه ک کردن
 (تَوَجَّه) مه عنای روو تیکردنه
 (تَوَلَّى) دیسان سهرداری کردن

(تَعَاوَن) مه عنای یارمه تی یه ک دان

(تَظَاهَر) مه عنای پشت له پشت دانان

(تَفَارُق) جیایی به لهش یا به دل
 (تَصَافُح) مه عنای ده سه له دهس نانه
 (تَفَاوُل) ره جای ئه نجامی سالم
 (تَأَمَّر) مه عنای فروفیل کردن
 (تَقْصِير) به مه عنای کورته وه کردن
 (تَقْلِيمِ الْأَصْفَار) چی نینۆک برین
 (سَوَاك) به ده مه و دانا هیئانه
 یا گۆرانی ده مه له قسه نه کردن
 سیواک سوننه ته چه روژی و چه شو
 (إِصْطِفَاء) تیکچوون به بیر یا عه مه ل
 (إِصْطِدَام) مه عنای دوو شت لیکه وتن
 غهیری ئازادیی ره نه چه روئییه
 (إِئْتِهَاز) مه عنای شوئی هه لکه وتن
 (تَدَابُر) مه عنای پشت کردن له پشت
 (إِحْتِضَان) مه عنای له باوهش گرتن
 (تَوَلَّى) مه عنای پشته لکردنه
 یا خود کاروبار به پرتوه بردن

(تَخَاذُل) يه عنى خو زه ليل كردن	(تَبَاؤُر) جنيو به يه كتر وتن
(تَعَصَّب) هيژه له بو خودخواهي	خودخوداهي ئه بي به هو ي بي جاي
(تَخَلَّص) يه عنى خو رزگار كردن	(تَمَلَّص) هه رواو بو فيل ده سبردن
(تَقَلَّص) مه عناي كه مېوونه وه يه	(تَجَسَّس) له شت كوئينه وه يه
(دَعَم) ليكدانه بو هيژ يا زيان	(دَعَس) شيلانه وهك له ريگاو بان
(تَبَوُّ) يه عنى خه بهردان له غهيب	بو غه يري ره سوول هه ر گومانه و ره يب
(تَكْهَن) هه رواو بو خه بهردانه	هو ي ئه مه فيكرو جه دسي ئينسانه
به لي وائه بي به قه رينه ي حال	تي ئه گا ئينسان وه زعي ئيستيقبال

۶- جل و بهرگ

(كِسْوَة) پوښاكه هه م (تَوْب) و (لباس)	
(سراويل) ده ربي (تَكَة) دوو خوئنه	(قَبَاء) كه وايه (قَمِيص) چي كراس
(إِزَار) بو به يني ناوك و ئه ژنويه	(مِتَك) شتيكه دوو خوئن چه سپينه
(غِلَالَة) بهرگي كه ئه كرته بهر	ده ربي داپوښي عه وره تي توئه
(تَبَان) ده ربي كورت عه وره ت داپوښه	له ژير جله وه بو پاكي به شهر
	(دَثَار) له شوښي ساغ و نه خوښه
(يَلْمَق) كورته كي له سه ر كه وايه	
	(سَخْمَة) ئه و سوخمه ي كه قوچهي تيايه

(زَر) دوگمه (عُرْوَة) كونی دوگمیه

(شَدّ) داخستنی ئا ئهو دوگمیه

(جَبَة) جبهیه (عَبَاء) عابایه

(ظِهَارَة) پشتو (بِطَانَة) بۆ بهر

(جِلْبَاب) چارشپوه (خِمَار) سه رپوشه

(رِدَاء) لهش پۆشه و (نِقَاب) رووپوشه

(حِزَام) و (نِطَاق)، (مِنْطَقَة) پشتین

(عَرَقِيَة) كادو (لِحَاف) چى نوین

(عِمَامَة) سه رپیچ یه عنی میزه ره

(عِقَال) عه گاله (كَفِيَّة) ده سماڵ

(قُدْرَة) قونده ره (حِذَاء) چى كه وشه

(يَمَنِي) كه وشى سافى بى خه وشه

(جُورَاب) گوره وى (رَان) پوره وانه

(خُفّ) وهك گوره وى له پیستی هه یوان

مه سحى سوننه ته بيزانه زور جوان

(نَعْل) له چه رم و (قَبْطَاب) له داره

(رَثّ) بهرگى كونه ببه خه به ردار

(تَاج) كلاویكه پر له گه وه ره

(إِكْلِيل) تاجیكه له دور چنراوه

(عَرْش) به مه عنا ته ختى پاشایه

بۆ فه رمانه وای دینیش ره وایه

زَدَّ

سَراوِيل

قَمِيص

عَبَاء

جُبَّة

عَرْوَة

عَرَقِيَّة

حِزَام، نِطَاق

خِمار

حِذَاء

قُنْدَرَة

عِمَامَة

نَعْل

قِفَاز، لُفُوف

جُورَاب

(**حمایل**) بهندی شمشیری مله
 راویژره، چهکی پیای کامیله
 (و**سام**) نیشانهی سهرقول و شانه
 نیشانهی پاشاو ئهفسهره گانه
 (صو**لجان**) گوچان (ع**صا**) عاسایه
 (م**شمع**) بهرگی که ئه کریته بهر
 چهتری باران و سایه
 (م**ظلة**)
 کاتی که باران دائه کا لهسهر

(م**خبس**) و (خ**اتم**) ئه مووستیلهی دهست

(ق**ص**) چی مؤرخانهی بو جوانی مه بهست

(ل**عل**) و (م**رجان**) و (ف**یروز**)، (ا**لماس**)

بهردی بهرخن له لای دورشوناس

(خ**اتم**) ههم مه عنای مووروویش ئه به خشی

داوینی نامه ی پوه ئه نه خشی

(س**بحة**) ته زیحه (ت**عوید**) نووشتهیه

(ش**عار**) عهلامهت (ع**قد**) رشتهیه

(ر**تیمه**) بهنی له پهنجهی بهستی

بهلام ئه گهر من ده برچم له یاد

(ح**لی**) خشی زیر یا (م**جوهرات**)

(ق**رط**) گوارهیه هی گوئی ژنانه

(ع**قد**) و (ق**لاده**) مله وانیه

(و**شاح**) ئهوتری بو قوله وانه

(ط**رطور**) کلای قووجی گه وهه رهنه

لهسهری ئه نین ژنی ده و ئمه ند

اڪليل

تاج

قَبَاب

مظلة

عصا

عَرش

قِرط

سبحة

مِخْبَس، خاتم

سوار

عقد، قلادة

خزامة

طُرطور

باقة

خلخال

(عقیق) و (یاقوت) دوو گوهه‌ری ئال

(حرز) یش مووروی په‌ش و سپی و کال

(كُجَل) کله‌یه (اِئمد) سورمه‌یه

(رُقعة) به‌مه‌عنای پارچه‌ی دابراو

باوه لای خه‌لکی خاکی هیندوستان

(تَطْرِيف) به‌مه‌عنا په‌راویز دانان

(تَطْرِيز) به‌مه‌عنای نه‌خش و نیگاره

جلیان جوان نه‌کن به‌پینه‌ی جووان

هم چمکه کردن بو بوخچه‌ی ژنان

زۆربه‌ی بو به‌رگی شوخ و نازاره

۷- مال و پیوستیه‌کانی ناومال

(دار) یه‌عنی خانوو (باب) چی ده‌رگایه (رِتاج) ده‌روازه‌ی گه‌وره بینایه

(عَبَّه) گه‌وشکه‌ن و داری ژیر ده‌رگا

(بیت) و (غُرْفَة) چی یه‌ک هۆده‌ی ته‌نیا

(جِدَار) دیوارو (سَطْح) سه‌ریانه

(مِشْکَاة) تاقیکه دیوه‌وده‌ر نه‌بی (کُوَّة) دیوه‌وده‌ر گه‌وره‌سه‌ر نه‌بی

(سَلْم) په‌یژه‌یه (رَف) چیه‌یه ره‌فه

(رَحْبَة) به‌رده‌رگا (صَفْه) سه‌کویه

(صَخْن) جه‌وشی پان پیوستی تویه

(سَرْدَاب) ژیر زه‌وی (ده‌لیز) دالانه

(مِيزَاب) پلوسکی ئاوی سه‌ریانه

(شَبَّاک) په نجره و مه جهره ی کون کون
 (مَعْبَر) و (مَمَر) رېگه ی هاتوچو
 ئەو شوینانه یه پيوستی پی بی
 جیگای خو شوردن به سابوون و ئاو
 نان ئەبی به هو ی ئیمان ده بردن
 (شُرْفَة) بالاجیی خانووی تو یان من
 (فَوْقَانِي) ژووروو (تَحْطَانِي) ژيروو
 (حَرِيْم) بو خانوو یا ههرشتی بی
 (حَمَام) چه مامه به مامه گه رماو
 (مَطْبُخ) و (فُرْن) جیگه ی نان کردن

۸- پيوستی خانووبه ره

له بو خوشتن یا جل له سه ر ئاو
 (مَغْلَاق) داخه ره به وینه ی میله
 (حَصَار) دیواری که به ده وریایه
 (صَرِيْفَة) زه نجه، لقی خورمایه
 (رِيف) شوینی ئاودار له ده شت و سارا
 (مَشْتِي) مه نزل ی فوسلی زستانه
 (سُدَّة) کولانی ئەولای گیرایی
 (شَارِع) شه قامی له ناو شارایه
 (مَتْکِي) پشتی، سه رین (مِخْدَة)
 (زَلِيَة) قالی بو فهرشی دیوان
 نه خشین و ره نگین به چند ئەشکاله
 بو سه رمای زستان چه شنی قه لغانه
 بو پشتی ده رگا یا ناو هو ده یه
 (اِجَانَة) سه تلی له جی دامه زراو
 (قُفْل) هه ر قوفله (مِفْتَاح) کليلة
 (جَنَاب) ده شتی که له لای مالایه
 (سَقِيْفَة) سه کوو که پری گه رمایه
 (حَيْمَة) خیه ته (مُخِيْم) جیگا
 (مَصِيْف) هه وارگه بو هاوینانه
 (سُكَّة) کولانی به ره ره لای بی
 (طَرِيق) و (صِرَاط، سَبِيل) رېگایه
 (حَصِيْر) چه سیره (اِبْد) نمه ده
 (زُرْبِي) و (بَسَاط) مانای فهرشی پان
 (سَجَادَة) فهرشی وینه ی به رماله
 (مِلْحَفَة) و (لِحَاف) لیقه ی شه وانه
 (سِتْر) و (سِتَار) و (حِجَاب) په رده یه

(مَهْد) ييشکيه ههوهها (مهَاد) (شَدَّة) دهسرازه جهمهگه‌ي (شِدَاد)

(نَار) يه‌عني ئاگر (مَاء) به‌مه‌عنا ئاو (شَرَارَة) پزيسکي ئاگر ي به‌تاو

(لَهَب) و (لَهِيْب)، (لَظْي) به‌مه‌عنا بلييسه‌ي ئاگر که زوري هينا

(وَقُود) دانراوه بو سووته‌مه‌ني له‌نهوت و دارو به‌ردی مه‌عه‌دنی

(جَمْرَة) يا (جَدْوَة) پشکويه، (قَبَس)

بو ده‌سته‌چيله‌ي داگر ساوه‌و به‌س

(دُخَان) دووکه‌له (فَحْم) خه‌لووزه (رَمَاد) خو‌له‌مه‌يش (غَبَار) چي توژه

(أَثْفِيَة) چيه به‌ردی ئاگردان (أَطْمَة) کوانوو جيگاي چيست ليتان

(مِرْجَال) مه‌نجه‌له (قِدر) چي ديزه

(مِلْعَقَة) که‌وچک (مِغْرَف) که‌وجيزه

(مِلْقَاط) و (مِلْقَاط) مه‌سيي ئاگره (مِنْقَاش) مه‌قاشي ئاگر ده‌رکه‌ره

(مِطْلَمَة) و (شَوْبِك) تيروکي داره

(سَاج) يش هه‌ر ساجه ئاشکراو دياره

(مِنْخَل) بيژه‌نگه هه‌روه‌ها (غِرْبَال) (نُخَالَة) سووسه ئه‌روا به به‌تال

(صَحْن) قاپيکي بچووکی مالّه هم ته‌ختي گويچکه‌و حه‌وشي به‌تالّه

(صَحْفَة) کاسه‌يي ئه‌وه‌نده بگري نه‌فسي پينچ که‌سي پي ئارام بگري

(عَس) کاسه‌ي که‌وره‌ي به‌رزي بيچکه‌دار

وه‌ک کاسه‌ي شه‌گر تاشراو له‌ دار

(قِصْعَة) کاسه‌يه مس ي گليته (مَشْرَبَة) شه‌ربه (إِبْرِيْق) مه‌سینه

(سَقَايَة) ئاودان (سَقَا) جه‌وه‌نده (سَاقِي) ئاوده‌ره (سَن) يه‌عني کونده

شَبَاك

بَيْت

سَلَم

قُفْل

تَنُور

بَاب

سَجَّادَة

حَيْمَة

مِفْتَاح

مِلْعَقَة

قَدْر

مَهْد

غُرْبَال

مِنْخَل

مِلْقَط

- (سَطْل) یه عنی سه تلّ بو گهل (أَسْطال) ه
- (قَدَح) و (كَأْس) یه عنی پیاله
- (مَائِدَة) و (سُفْرَة) خوانی چِشت و نان
- (صِیْنِي) سینییه (طَبَق) نانه شان
- (زِق) یه عنی خيگه (مَسْك) مه شكه یه
- (دَن) و (خَايِيَة) و (رَاقُود) كووپه یه
- (كوز) مه عنای گوزه گه وره و بچكوله
- (كُوب) ناوی گوزه ی بی دهس و لووله
- (عُرْوَة) ده سته بند (أَبُوب) چی لووله
- (عُرْوَة الوُثْقِي) دینی په سووله
- (طَشْت) و (طَسْت) ههردوو به مه عنا ته شته
- (ظَرْف) و (آئِيَة) و (مَاعُون) بو گشته
- (سُنْدُوق) سندووقه (قَاصَة) جیی پاره
- (صُرَة) کیسه ی پر مایه ی هه زاره
- (جُون) قوتووی عه تره (بُوقَة) بوته
- بو تواننده ی مه عده ن مه ضبووته
- (قِنْدِيل) و (نِیراس، مِصْبَاح) چرایه
- (فَانُوس) چرایه ك شهو له ده ستایه
- (منارة) پیرسوژ (كُرْسِي) چرایه
- هه م بینای به رزی بانگو و سه لایه
- ئاگر هه لگی رسان (إِشْعَال) و (إِيقَاد)،
- كوژاننده وه ی (إِطْفَاء) و (إِخْمَاد)
- (مِطْفَاة) نه سبابی ئاگر كوژانندن
- ده فعی مه ترسیی سووتان و مردن

(سَكِين) و (مَقَم) بو قوماش برين

(مَبْضَعَة) بو گوشت يا ئاسن برين

(فَسَان) ههسانه بهردی گانی باش

وه کوو ههسانی دئی (دهری) و (نشکاش)

هی یه کهم سه وزه و هی دووهه م سووره

ههسانی ئەم دوو دئییه مه شهووره

(زاد) یه عنی تویشوو هاوریی سه فهره

(راویة) چه یوانی ئاوی پی بیئی

(سِجَال) و (دَلُو) بو دوّلچهی ئاوه

(مَحَلَب) بو کاسهی شیر دۆشه کانه

(تَصْفِيَة) مه عنای سافکردنی ئاو

(إَبْيِق) ئالهتی ته قتییری ئاوه

(مِهْفَة، مِرْوَا ح، مِرْوَا حَة) ههروا

(مِنْدَف) که وان و چه که ی هه لاجه

(عِرْنَاس) ئاسنی دوو کله ی ده زوو

(مَكَب) به کره یه (كَبه) گله ده زوو

(عَزَل) پرستنه (خِیَاط) پرسمانه

(مَخِیَط) و (إِبْرَة) و (خِیَاط) هه م ده رزی

(حَرْت) و (سَم) گونی سووزن و ده رزی

(جَمَل) و شتره و شریتی که شتی

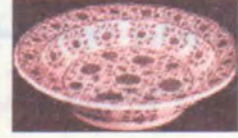
(يَلِجُ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِیَاطِ) له سه ر ئەم مه عنا رۆشنه له لات

سَقَا

إِبْرِيْق

صَخْن

مَائِدَة

قَدَح، كَأْس

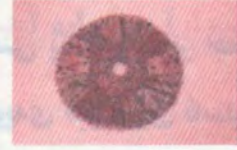
سَعْتَل

كُوز

دَن، خَائِيَة، رَاقُود

صِيْنِي

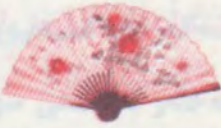
فَانُوس

قَاصَة

صُنْدُوق

مِهْفَة، مِرَوَاح، مِرُوْحَة

مِقْرَاص، مِقْص

سَكِيْن، شَفْرَة

طَشْت، طَشْت

مَخِيْط، اِبْرَة، خِيَاط

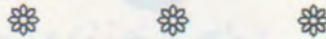
مَكْسَة

۹- پیوستیه کانی دارتاشی

ئوهوی پیوستی پیاوی نه چاره (مَبْرَد) بره‌نده (مِنْشَار) مشاره
(طَبْر) ته‌ورزین (حِصْن) و (قَلْع) و (فَاس)

به‌مه‌عنا ته‌ورن بیزانه به‌خاس

(قَدُوم) و (مِنْحَت) ته‌شوپی دارتاشه
(كَلَابَة) گازه (مِسْمَار) بزماره
(فَرْجَار) په‌رگاره ئاسنی دووپاره
(حَدَاد) و (قَيْن) یه‌عنی ئاسنگه‌ر
(كَبِير) یه‌عنی کووره (مِنْفَحَة) ده‌مه
(مِعُول) نوئیله (صَبَة) چی پینه
(بَرَال) مه‌ته‌یه دارسمی باشه
(مِسْوَاة) ره‌نده‌یه گه‌لی به‌کاره
یه‌کی ناجوولی و یه‌کی ده‌وواره
له‌ئه‌سبابی ئه‌و بیه باخه‌به‌ر
(فَطِيس) یه‌عنی پیک بو‌ خاتر جه‌مه
(بَرْمِيل) کووپه‌ی قیر خو‌ی ئاسنینه

له‌بو‌ گه‌وش دروو چه‌ند شت پیوست

(جَلْد) یه‌عنی پیست (صَرْم) چه‌رمی حور

(إِزْمِيل) و (شَفْرَة) و (مِخْذِي) چه‌رم بر

(شِرَاك) قه‌یتانی سه‌ره‌ندی گه‌وشه
(غَرَا، سَرِيشَم، حَلِيت) جه‌وییه
(دَبَاغ) ده‌باغه (مِسْرَد) دره‌وشه
(دَبِيق) سریشه له‌گیای گیوییه

حِصْن، قَلْع، فَاس

مِنْشَار

مِسْمَار

كَلَابَة

۱۰- پیوستیه کانی فہلاج

بوت بهیان ئەکم با ئاگات لی بی	ئەوہی بو جوتیار پیوست بی
(مر) بہمەنا پاچ (مسحاة) بیلہکە	(فدان) گاجووتہ (مقرن) نیلہکە
تا یەکسان دەبی بہرز لەگەل نہوی	(ممسحہ) و (مسوآة) بوڑیکی زہوی
(مصححة) لەبو ئاو فرہدانہ	(کرب) گیلانہ (سقی) ئاودانہ
(منسقة) شەنہ (منجل) بو داسہ	(حصاد) درہوہ. گیرہ (دیاسة)
چ بو گەنم و جوچ میوہ کانہ	(بیدر) و (جرین) شوینی خەرمانہ
(نقی) پاککراو کہ بہ باجرا	(حب) یەعنی دەنگہ (تین) یەعنی کا
(حمل) ہلگرتن (حمل) بو بارہ	(غرار) خەرارہ (عدل) تابارہ

۱۱- ئەسبابی ولآخو ولآخدارى

ئەوہی پیوستہ بو ولآخدارى یا بو بارہ بہر بوت ئەکم دیارى
(جل) جل (سرج) زین. بلی (قربوس)

بەرزی لەزینا بہ کوردی کہ لپووس

(عنان) دەستەجڵەو بەدەستی سوارہ	(لجام) لەغاوہ (زام) ھەوسارہ
(رکاب) ئاوزەنگی لەناسنی ساغ	(شکیمە) ئاسنی ناودەمی ولآغ
(حقیبە) پاشکو لەبو سوارہ کان	(فرجة) قاشاوہ (علاة) میخسندان
(نغر) پالووہ (جرس) چی زەنگہ	(برزعة) کورتان (حزام) بو تەنگہ
(فضیم) ئالیکہ جوئی ساغی حورہ	(علیقة) توورہ کہ (مغلف) ئاخوورہ
(ستار) ئەو پەردە یایا کیشراوہ	(رخل) بارخانہ (ھودج) کہژاوہ

١٢- ناوه دانی و مامه له و ئال و ویل

(قَرِيَّة) یه عنی دی (قَصَبَة) نیمچه شار

(مِصْر) و (مَدِينَة) و (بَلَد، كُوْرَة) شار

(سُوْر، رَبَض، حِصَار) هه رسی حه ساره

(دُكَّان) دووكانه (سُوْق) چی؟ بازاره

(نَقْد رَائِح) دراوی ناو شار

(بَرَّاز) بو پارچه گهزی له كوشه

(دَيْن) قه رزه یه عنی له ئه ستودایه

(مُوْجَل) ئه وهی له سه ر وه عده بی

(رِبَا) یه عنی سوود بو بی ئیمان

(غَبْن) به دووسه ر له بیرو رایا

(بَيْع) فرۆشته، ههروه ها (شِرَاء)

(اِقْبَاض) بهمه عنا مال ته سلیم کردن

توله که ی ئه دری و مه قصد په نهانه

توله که ی هه رچو ن ته سلیم بکری

ئادابی شه رعی پیک نه یه ت له وا

(نَادِم) که سیکه که په شیمان

(اُجِر) کریکار (اُجْرَة) بو کری

(عَارِيَة) مالیکه به خواستن ئه بری

(بَائِع) فرۆشیار (مُشْتَرِي) کریار

(تَاجِر) که سیکه جومله فرۆشه

(عَيْن) ئه وشته یه له بهرچاوا یه

(حَال) ئه و توله یه که وه عده ی نه بی

(رِنِح) قازانجه (حَسْر) زیانه

(غَبْن) زیانه له مالی دنیا

(سُوْم) مامه له یه به کوردی سه ودا

(اِشْتِرَاك) کرین (قَبْض) وه رگرتن

(سَلَم) و (سَلَف) سه له م دادانه

(بَيْع) بو مالیکه عهینی بینری

(صَحِيح) دروسته (فَاسِد) ناره وا

(فَسْح) و (اِقَالَة) مه عنا ی تیکدانه

(اِجَارَة) مه عنا ی دانه به کری

(مُسْتَأْجِر) ئه وه ی به کری ئه کری

هه روا (مُسْتَعَار) به لام (مُسْتَعِير)

مه عنا ی مال خوازه. خاوه ن مال (مُعِير)

- (رَهْن) گرهوه قهرزار دای ئه‌نی
 (مُرْتَهِن) که‌سی ره‌هن وه‌رئه‌گری
 (غاصب) به‌مه‌عنا مال داگیر‌کهره
 له‌دین و دنیا خاوه‌ن زهره‌ره
 (مِیَار) ئایه‌ره (کِیل) و (مِیزان) ه
 دووه‌م بۆ کِیشان، یه‌ک بۆ پیوانه
 (زَرَع) به‌مه‌عنا گه‌ز، هه‌روه‌ها پیوان
 (قُمَاش) چی پارچه‌گران یا هه‌رزان
 (حَرِیر) ئاوریشم (کَتَّان) که‌تانه
 (قُطْن) لۆکه (صوف) خوری حیوانه
 (أَلْعِینُ الْمَنْفُوش) خوری شی کراو
 (فِرَاشٌ مَبْثُوثٌ) په‌پوله‌ی بلاو
 (مَقْهَى) چاخانه (شَارِع) شه‌قامه
 (مَلْهَى) جیی که‌یف و ئاهه‌نگی عامه
 (صَیْدَلِی) ناوه بۆ ده‌رمان فرۆش
 (مُسْتَوْصَف) شوینی ده‌رمان بۆ نه‌خۆش
 (مُسْتَشْفَى) ناوه بۆ نه‌خۆشخانه
 شوینی نووستنی نه‌خۆشه‌گانه

١٣ - ساغی و نه‌خۆشی و ده‌ردودار

- (صِحَّة) ساغیه (مَرَض) نه‌خۆشی
 (جُنُون) شیییه (إِغْمَاء) بی هۆشی
 (طَاعُون) تاعوونه هه‌روه‌ها (وَبَا) ئه‌ویان برینه، ئه‌م ده‌ردو به‌لا
 (دَاء) و (عَلَّة) ده‌رد (دَوَاء) ده‌رمانه
 (ضَمَاد) موشه‌مما‌ی سه‌ر برینانه
 (مَعْتَوَه) ئافه‌تبار (مَذْهُوش) سه‌رسامه
 (حَیْرَان) سه‌رگه‌ردان (بَلِید) نه‌فامه

(کابوس) شهويه ئينسان دائه گري وائەکا له پياو نزيکه بمرئ

(متمرد) و (مريد) نافه زمان (عفريت) يه عني ديو له جنوکه کان

(صرع) په رگه مه (سکر) سه رخوشي

هوشي خوٽ بوئ مهی قهت ناووشي

(الم) ئازاره (وجع) بوئيشه (صداع) سه ريشه (رمد) چاوئيشه

(كباد) بهمه عنا ئيشي جگه ره (فواد) دهردی دل مايهی خه ته ره

(مخاض) ژانه سک کاتي منال بوون (اجهاض) بهرخستن منال زايه بوون

(مقص) سک ئيشه (ورم) ناوسانه (شلل) شهلبوونی ئەعزای ئينسانه

(مبطن) ئەو که سهی دهردی سک ئە گري

شههیده ئەوهی بهم دهرده بمرئ

(حكة) ئاووشه (جرب) گه رولی (برص) بهلهکی (جذام) چي گولی

(نقط) بلوقه (جدری) ئاولهيه (حمرة) سوورئره بو کوربه لهيه

(سعال) گوکهيه ئازاری له شه (سعال الديك) يش بو گوکه په شه

(حمى) يه عني تا (مخموم) تاداره (مربوع) ئينساني سيبه پړو داره

(حمى مطبقة) گرانه تايه (ربعة) سيبه پړو مايهی جه فايه

(رعشة، إرتعاش، رجفة، إرتجاف)

مه عناي له رزينه بي دروو خيلاف

(ذات الجنب) چيه نه خووشي پالوو

(ذات الرئة) چي، نه خووشي سي بوو

(سل) نه خووشي وا له ناو سي دا به جواني ئەروا نهك له پيري دا

(فَقْر الدَّم) دهردی لاوازیی خوینه

(دِق) باریک‌یه و ئینسان مرینه

(قَوْلَج) کۆلنج ههستانی ده‌مار

ئەبئ بە‌مایه‌ی ناساگی و ئازار

(قَبْض) و (إِقباض) مه‌عه‌ده به‌سراوی

(إسهال) ره‌وانی، هه‌ر له‌سه‌راوی

(باسور) به‌مه‌عنا مایه‌سیریه

هیرشی زۆرت‌ر گاتی پیریه

(تَبْض) به‌مه‌عنا جوول‌ه‌ی ده‌ماره

ده‌مار گه‌وه‌ستا مردن دیاره

(طیب) دوکتۆری هه‌موو دهردانه

(جَرَّاح) هه‌ر بۆ زام باشی بزانه

(مُصَمِّد) ئه‌وه‌ی برین ئه‌به‌سی

حال و ئه‌حوالی نه‌خۆش ئه‌پرسی

مه‌عنا‌ی (دَقُّ القَلْب) لیدانی دل‌ه

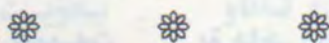
راوه‌ستانی دل ئاخر مه‌نزله

(نَزْع) و (إخضرار) یه‌عنی گیانکیشان

دوایی هاتی قوناگی ژبان

(وفاة) و (زُهوق) دهرچوونی گیانه

جا یا بۆ دۆزه‌خ یا بۆ جینانه

(تَمْدید) راکیشان بۆ ئه‌عزای مردوو

سووننه‌ته‌ گاتی که گیانی دهرچوو

(غُسل) شوړینه فه‌رزه به‌ ئاین

له‌بۆ حورمه‌تی شه‌خصی خاوه‌ن دین

(تَحْنِيط) به‌مه‌عنا (حَنُوط) لیدانه

بۆ پاراستنی له‌شی ئینسانه

یه‌عنی دهرمانیان داوه له‌ مردوو

قا خاک نه‌رزیئ له‌شی زووبه‌زوو

(تَكْفِین) به‌مه‌عنا خسته‌ ناو کفن

له‌شی دائه‌گری له‌سه‌ر هه‌تا بن

(نَعش) و (جَنَازة) مردووی تابووته

(تابووت) به‌مه‌عنا صندوقی رووته

(قَبْر) چالیکه مردووی تی ئه‌خری

(الحد) قه‌بریکه لادر هه‌لبدری

(ضريح) و (قبر) بهمهنا گۆره	(قُبَّه) گۆمهزه ناوی مه گۆره
(شهيد) کوژراوی جهنگی کافران	بی کفن و شورین بیسه سهرقهبران
(نعي) دهنگدانه بهمه رگی مردوو	ههتا خه لکی بین بو ده فنی زور زوو
(بگاء) گریانه (صراخ) هاواره	(أنین) ناله یه، هی ده رده داره
(اٹکل) و (ٹکلاء) نهو پیاو و نه م ژن	لهوانه ی کهوا رۆله مردوو بن
(رثاء، مرثیة) یه عنی هه لخویندن	به مردووانا له پاشی مردن
(عزاء، تغزیه) دل خو شی دانه	بو خزم و خویشی نهو مردووانه
(تأبین) نهو کاته که دیاری نه کری	ناوی نهوصافی مردووی تیا نه بری
نه م ئیشه به شهرع گونا هه و تاوان	خزمه تی به سوود فهرزه بو پیاوان
(برزخ) ناوبهینه به عورفی ئوممهت	بهینی مردنه ههتا قیامت
یه عنی نه م دنیا وه ها نامینی	ئینسان عالمی تازه نه بینی
(بغت) بهمهنا زیندوو بوونه وه	(حشر) یش کۆمه ل بوون بو پرسینه وه
(نشر) بلاوه ی کۆمه لی ئوممهت	بو داخی دۆزه خ یا باخی به هه شت
(خلود) مانه وه له هه ر مالی بی	(بقاء) مانه وه به هه ر حالی بی
(دنیا) نه م دنیا و (عقبی) نهو دنیا	نه میان (آخری) یه نهویشیان (أولی)
(جنه) به هه شته (جهنم) دۆزه خ	

یاخوا لی دوور بین صد ههزار فرسخ

(سقر) و (جحیم، سعیر) به تاوان وه کوو (جهنم) بو دۆزه خ ناوان

(فردوس) و (خلد) و (عدن) نه مانه

ناوی به هه شتن باشی بزانه

ئیسنا نامادهو دروست کراوان
 بو خاوهن خيرو شهر دانراوان
 ههتا ههتايه نابړينهوه
 بهنده لهوانا جي نه کړينهوه
 خودا لامان دا له دوزه خي زشت
 دلمان شاد بکا به باخي بههشت
(أغراف) جمعى **(عُرف)** معنای به لوغعت
 ئه رزىگى به رزه ئه ي پر مه عريفهت
 به لام له عورفا وا دانراوه
 سهرحه ساريکه دروست کراوه
 له بهين دوزه خو باخي بههشتا
 ئه پروانې به سهر ههردوولا گشتا
 به شورهت شويى ئه هلى فهتره ته
 بو دوور له بهره ي شهرع و به عسه ته
 خوا ئازار نادا ئينسانىگى وا
 پيى نه گه يى ئه حکامى خودا

١٤ - خواردن و هه رچى په يوه ندى پييه وه بى

(فوت) هوى ژيانه له نان و له تاو
 بيخويت و بژيت به هيزو به تاو
(طاحون) و **(رحى)** به معنا ئاشه
(طخن) هارپنه **(حجر)** بهرداشه
(دقيق) يه عنى ئارد **(عجين)** هه ويره
(عجان) هه ويره شيل **(رغيف)** کولييره
(صمون) سه موونه **(خبز)** جينسى نان
(دزمکه) و **(سميد)** نانى سپى و پان
(أدام) پيخوره **(جن)** په نيره
(زبد) که ريه **(سمن)** و **(دمن)** روڼ
 چ له گيانله بهر يا وڼه ي زه يتوون

- (رَائِب، خَائِر) ماست (شَنِينَه) دۆيه
 (عَتِيْق) كۆن (طَرِي) چى تازهو نوّيه
 (أَقِط) يه عنى كه شك (شَيْرَج) سيرئزه
 (حَلْوَة المَذاق) به تام و چئزه
 (عَذْب، فُرَات) ئاو شيرين و زولال
 (مَلِحْ أُجَاج) ئاوى سوئرو تال
 (سُكَّر) شه كره (شَاي) چى چايه
 (عَلِيْظ) ره نگداره (حَقِيْف) ئاوييه
 (سِيْجَار) جگه ره (عَلِيُون) قليانه
 (فَهْوَة) و (بُن) قاوه هى ديوه خانه
 (أَفْيُون) تريا كه (حَشِيْشَة) به نكه
 (حَمْر) شه رابه خواردنه وهى نه نكه
 (مَرَقَة) شوّوبا (تَمْن) پلاوه
 (طعام) خوړا كه هه رچوّن كراوه
 (هَرِيْسَة) چيشتى گه نمه كو تراوه
 (كَهْلَه كَهْل) گوشتا تيكل كراوه
 (نَيْي) گوشتى كال (طَبِيْخ) كولاوه
 (فَدِيْد) سوور كراو (مَشْوِي) برزاوه
 (عُضْرُوف) كرينچك (مُخ) چيه مؤخه
 (سَمِين) قهله و چه وريكى توّخه
 (كِرْش) يه عنى ورك (كِرَاع) سه روپئ
 (شَخْم) يه عنى پيو، هى هه رچيه بي
 (إِلِيَة) دووگى مهر (سَنَام) بو و شتر
 (كَبَاب) كه باب به دووگوّ خو شتر
 (تِكَة) قيمه يه پهل پهل كراوه
 (طَبِيْخ) به مه عنا چيشتى لئ نراوه
 (دَسِم) يه عنى چهور (مَالِح) چى سوئره
 (مُرّ) تاله (تَافِه) بي مهزه و خي ره
 (عَسَل) هه نگوينه (دَبْس) دو شاره
 (حَلْوِي) هه لواهيه (فَقِيْع) خو شاره

که ئاوی ترئ پئی نه گه ییوه	(مَن) گه زۆ (عصیر) گوشراوی میوه
حه رامیه گه ی نه صی کیتابه	(حَلّ) یه عنی سرکه (شَراب) شه رابه
(مَز) ترشو شیرین وینه میخوشه	(حَلو) شیرینه (حامض) چی ترشه
ئاوی براوه به (تَرَجَبین)	گه زۆی ناوه کی شوکه ی سه رزه مین
(نِشار) هه ئه درئ بو سه ر منالان	(نَقوط) یه عنی نوقل ئه شکال و ئهلوان

١٥- میوه و ده غل و دان و دارو درهخت

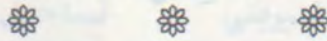
(عَرَصَة) دهشتی پرووت، بی درهخت و دار

(عقار) بهمه عنا دارو زهوی و زار

(زَرَع) و (زَرَاعَة) یه عنی توو چاندن

(تَقْلیم) برینه (تَطْعیم) پیوهنده

(تَلْقیح) ئه وهیه تووی ئیر له می

(حِنطَة) و (قَمَح) گهنم (شَعیر) یه عنی جو

(سَمْسِم) کونجیه مه علووم بی له تو

(سُلْت) جو ره شهیه (دَحْن) هه رزنه

(دُرَة) زه راته به واته ی عامی

(رَز) یه عنی برنج (شَلَب) چه لتووکه

(ماش) و (مَج) ماشه (حَمَص) چی نوکه

(جَنَة) و (بُستان، رَوْضَة، حَدیقَة)

باغ و بیستانن به پرووی حه قیه

سَمْسِم

شَعِير

حَنَطَة

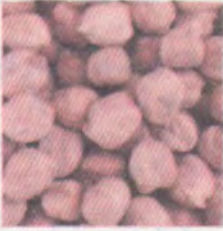
دُرَّة

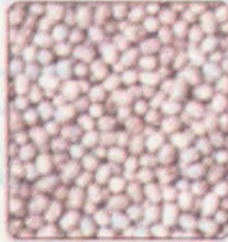
عَدَس

دَحْن

حَمِص

مَاش، مَج

رُز

نَخِيل

سَعَف

وَرَق

تُوت

تَفَّاح

إِجَاص

(نبات) چی بروی (نَجْم) بی ساقه (شَجَر، ساق): داره جووته یا تاقه
(عُصْن) یه عنی لق جه معه گهی (أَغْصَان)

(شَمْرَاح) ورده لق باریک و جوان

(وَرَق) گه لای دار (سَعْف) بو خورما
(نَخْل) و (نَخِيل) چی داره خورما یه
گه لی دار هه یه به ناوی به ریان
(إِجَاص) هه لووژه (تَفَاح) یانی سیو
(تَوْت) توو (تین) هه نجیره (مَشْمَش) قه یسیه

نه و عیگی چاکی ناوی شه مسیه

(رُمان) هه ناره (عَنْب) ترییه
(خُوخ) به معنا قوخ (سَفْرَجَل) به یه

(لَوْز) چی بادامه (فُسْتَق) بسته یه

(جَوْز) به معنا گوئز (عَنْاب) عه نابه
(صَبَّارَة) چیه خورمای هیندییه
(بُسْر) به ترشی (رُطَب) شیرینی
(لَيْمُون) لیمویه (كَبَاد) و (أَثْرَج)
(كَشْمِش) کشمیشه (زَبِيب) میوژه
(عَدَق) بو هوشه تری و خورما یه
(قَطْف) بو میوه ی کاتی چینه
(قَوْسَرَة) و (زَمِيلَة) هم بو بهرچینه

(جَنِي) بو میوه کاتی چینه

(ناضج) بو میوه ی گه یشتووی قه بوول

(غَيْر ناضج) کال (مَدَوْد) کرموول

عنب

رمان

شمش

تین

لوز

سفرجل

خوخ

کُمثری، اُرمود

زیتون

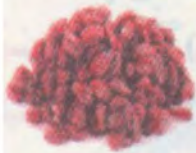
عناَب

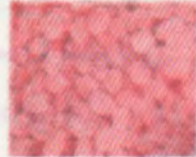
جوز

فُستق

زَیب

کِشمش

لیمون

رُطب

سَلَّة

زَعْرور

بَلوط

۱۶- ناوی گهلیک دارو درهخت

(أَيْكُ) و (حَرَج) و (غَيْضَة) له گه ل (غَاب)

بو دارستانه ئه ی عالی جه ناب

(دَوْحَة) بنی دار (صِنَوَان) دوولقی

(غَرَب) داری په لک (خِلَاف) داری بی

(دَلْب) و (صَفَاف) و (عَرَعَر) و (صِنَار)

هه موو ئه مانه ناو ن بو چنار

(سَرَو) داریگه سه وزو خوش روخسار

شیوه ی مه خروتی له باغ و جوبار

(صَنْوَبَر) ئه ویش داری په رداخه

په فیقی سه روه و زینه تی باخه

(صَنْدَل) داریکی بوئخوشی به رزه

داری گوئز چونه ئه میش به و ته رزه

(سَلَم) دارشیلان (وَرْد) داری گول

بوونی ئه گاته ده ماخ و ناو دل

(كَافُور) داریکی خوش په نگ و وینه

بو به ره که یشی به کاری بینه

(بَبَق) داریکی به رزی گه لا زور

(سِنْدَر) داری مورد بوئخوشی مه شهوور

(سَاج) داری ساجه (تَرْجِيل) دار نه رجیل

(عُود) داری بوئخوش به نرخ و جه لیل

(قَصَب) داریگه درکاوایی نابار

هه روا (مَغِيلَان) له عه ره ب دیار

دل م مه لووله به سی بی باسی خار

بینه سه ر باسی گولانی نازدار

نمونه های درختان دارویی - ٢١

دَلَب، خِلاف، عَرَعَر، صِنار

سَدْر

غَرَب

صَنْدَل

صَنَوْبَر

سَرَو

نَرَجِيل

نَبَق

كَافُور

وَرْد

قَصَب

عُود

۱۷- ناوی گول و گیای بوخوش

بو گول ئه نائی هه میسه بولبول	(زَهْرَاء) دارگوله (زَهْر) یه عنی گول
(نَرْجِس) نهرگسی مهستی بی خوشه	(بَنْفَسَج) یه عنی گوله وه نه وشه
لاجیوه ردیه و مه جووبی یاران	(سَوَسَن) گولیکه ئه پروی به هاران
له کوسالانا کیوی هه ورامان	(شَقَائِق) گولی رهنگ نالی جوان
ژن بو بوئی خوش ئه یکا به بهریا	(عَنْبَر) گیاییکه ئه پروی له دهریا
چه شنی هه زیله کیوی سهردوشه	(أَنْیسون) گیایی جوانی بوخوشه
بوژانهی ناوه لای نه وهی کوردان	(بَابُونَج) گیایی گول زهردی جوان
بوخوشن هه رسی له حیجاز پهیدان	(حَزَامِي، عَرَار، أَذْخَر) سی گیان
له بهر بوخوشی مه شهووری دنیان	(آس) و (یاسمین) دووداری وه هان
	(وَرْد) یش گولباغه و (رَبِحَان) ریحانه

(بَاقَة) یش چه پکه گول بو ناوده ستانه	
(مِخْرَة) شوینی بخوور سووتاندن	(بُرْعَم) خونچه به بهر له پشکووتن
(لَبْلَاب) لاو لاهه باشی بناسه	(عَبَّاسِي) گولی لاله عه باسه

هه ندی له و نه باتانهی که

ئینسان و هه یوان ئه یان خوڤ

(أَب) گیای له وه ره که هه یوان ئه یخوا	(نَبَات) و (کَلَاء) هه موو جو ره گیا
	(عُشْب) گیای وشک (هَشِيم) تیکشکا و
(حَصِيب) ئه رزی ته ره به سه وزی و به ئاو	

بەهێنەبەرەکانی بەهێنەبەرەکان - ٧١

نَرجس

بَنَفْسَاج

زَهْر

هَنْبَر

شَقَائِق

سَوَسَن

خَرَامِي

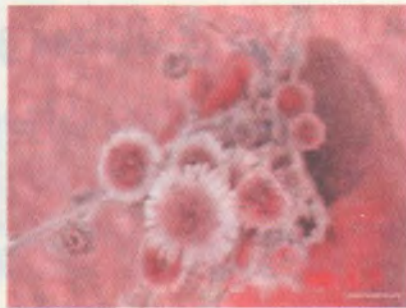
بَابُونَج

أَنيسون

أَذْحَر

عَرَار

(حَسَن) چي گاهووه (أَصْف) گهوهره

(كُرْفَس) گهروهوز (جَت) چي شهوهره

(يَقْطِين) و (قَرَع) و (شَجَر) کووله گه

(باجِلَة) پاقله، لهبيري مه گه

(فِجَل) يه عني توور (فُوم) لؤبيايه

(نُوم) سيرو (بَصَل) پيازي خوْمانه

(قِئَاء) ترؤزي (خِيَار) خه ياره

(ذِبْسِي) شووتيه و (بَطِيخ) گاله گه

زؤرن ئه نواعي گزؤگياي كيوي

(شِيخ) ههله كووك و پيشوك و پيچك

(جَدْب) سالي وشك له بي باراني

(فِخْط) نه بووني سالي نه هاته

(جُوع) و (طُوي) و (عَرْت، مَخْمَمَة، سَعْب)

ناوي برسويه تين به واتهي عه ره ب

(رِي) تيراويه (شَبَع) چي تيري

(سِعْر) يه عني نرخ (مُسَعْر) خوايه

۱۹ - دهيوانات

(نَعَم) وشتر و گاو بزن و مه ره

(إبل) وشتره نير بي يا خود مي

لههر شويني بن ههر خيرو فه ره

(جَمَل) بو نيره و (ناقة) له بو مي

جَت

كُرْفَس

حَس

فِجَل

باجِلَة

يَقَطِين، قُرْع، شَجَر

نُوم

سَلْعَم

فُوم

قَتَاء

عُنْصَل

بَصَل

(نُور) چى گا جووته (نُورَة) بۆ مانگا (بَقْر) بۆ جينسه له ئيرو له ما
 (بَقْرَة) بۆ تاك، بۆ مانگاش ئه بى ههروهها (جاموس) با گویت له من بى
 (مَعَز) و (مَاعِز) بز (شاة) و (ضَان) مه

(نَعِج) و (نَعِجَة) چى ئيرو مئى كاوپ

(أَقْرَن) و (قَرْنَاء) شاخدار ئيرو مئى (أَجَم) و (جَمَاء) بۆ بى شاخ ئه بى
 (تَيْس) چى سابرینه چه چى بزنانه (كَبْش) بهرانه ئيره مهرانه
 (عَلْبَط) گه له مه (قَطِيع) بۆ رانه (مَرْتَع) و (مَرْعَى) له وه رگه يانه
 (مَعْلُوفَة) له ما ئ له وه رى ئه درى (سَائِمَة) له بۆ دهروه ئه برى
 (فَرَس) بۆ ئه سپ و مابين ئه وترى (حِمَان) له بۆ ئير (حَجَر) له بۆ مئى
 (أَصِيل) ره سه نه به داك و به باب

(هَجِين) هه به داك (بَرْدُون) هه به باب

(كَمِيْت) يانى گویت (مُصْمِت) يه كه ره نگه

(أَبْلَق) به له كه (أَذْهَم) ره ش ره نگه

(شَمُوس) چه مووشه (جَمُوح) سه ر كيشه

(ذَلُول) يه عنى رام زه حمهت مه كيشه!

(حَمِي) و (مَوْجُوء) مه عناى خه سراوه

له بۆ قوربانى باشه و ته واوه

(فَحْل) بۆ ئيره له هه ره نه وعى بى زۆر تر بۆ ئه سپ و وشتر ئه وترى

(بِنْتُ مَخَاض) مئى وشترى يه كه ساله

(بِنْتُ لَبُون) مئى وشترى دوو ساله

(حِقَّة) سئى ساله (جِدْعَة) چوار ساله (تَيْبَة) وشترى عومرى پينج ساله

شِج

ذَبْسِي

خِيَار

طَمَاطِم

بَايَا

كَمَاة

نَعْنَاع

بَطِيخ

كَعُوب

(جَدْعَة) له مهرا کاوړه مۍ يهک سال
 (مُسِنَّة) مهعناي نيوني دووسال
 (ثِيَّبة) ي بزن چيتري دوو سال
 (تَيْبَعَة) ميچکه ي پار گوږي يهک سال
 (عَجَل) گوڼلکه ټير (عَجَلَة) له بو مۍ
 (مُهْر) جوانوو نه سپ (حَمَل) بو بهرخه

ههروه ها (سَخْل) و (طَلِي) بهونرخه
 (عِنَاق) و (جَدِي) يهعني کارژه له
 (عَتُود) بو گيسکي يهک ساله ي زله
 (بَغْل) هيستره (حِمَار) يهعني کهر
 خوستريان حه لاله
 خوستريان گوشتي بهرخي يهک ساله

(جَحْش) يهعني جاش (حِمَارَه) ما کهر
 سوودي نه مانه باره و سواري
 (حُف) ناوه له بو پي فيل و وشتر
 گوشتيان ناخوري مه علومه و ديارى

(ظَلْف) پي دووسم له گاو بزن و مهړ
 (حَافِر) بو يهک سم له نه سپ و ماین
 (صُوف) خوري (وَبْر) تووکی وشتران
 به کار نه هيتري ليت بي عاین

(شَعْر) مووه و (رِيش) پهري بالداران
 (مِعْمَن) و (مَرَّاح) مؤلگه ي وشتره
 (زَرِيَة) و (حَظِيْرَة) پهچي بزن و مهړ
 بو مؤلگه ي بزن يا مهړه

(إِصْطَبِل) شويني نه سپ و هيسرو کهر
 (بَعْرَة) پشقله (رَوْت) يش شياکه
 ليت کهوت بهتري زوو ناوی پياکه
 (بَقْر، بَقْرَة، شَاة) و (مَعَز) و (ضَان)

ههروا نه ورتين بو کيوپهگان

مَعَز، مَاعِز

تُور

إِبِل

عَلْبَط

نَعْج، نَعْجَة

شَاة، ضَان

أُذْهَم

كَبِش

تَيْس

كَمَيْت

فَرَس

أَبْلَق

(مَهَى) ئىسمى جىنى بۇ گاكيوييه (مَهَاة) بۆيەكى بزانه چييه
 (أَرْوَى) بلى بۆ بهرانى كيوى (أَرْوَيَّة) مى كەى (تَغْلَب) بۆ رىوى
 (وَعَل) و (إِبِل) چى ناوى سابرته بۆ مەرو بزنى كيوى بخويته
 (رِيم) و (أَعْفَر) و (ظَبِي) هم (غَزَال)

ناون بۆ ئاسك ئەى خاوهن كەمال

(إِرْتَب) كەرويشكە (ضَبْع) كەمتيار

(سَنْجَاب) سموره ئەرواته سەر دار

(وَبْر) چالەكە (دَلْدَل) سووچەرە سيخى تەنيشتى لە جياتىي پەرە
 (دَاچِن) چينه كەر جەمعى (دَوَاچِن)

شەخسى سەرسەريش پيى ئەين (مَاجِن)

(مُسَمَّن) لەگەل (رَبِي) و (أَكُولَة) قەلەو كراوهو چەورهو خريلە

(ذَبِيحَة) كوشتى (ضَحِيَّة) قوربانى هەروا (أَضْحِيَّة) ئەبى بيزانى

(هَدَى) حەيوانىك بەديارى بېرى بۆ مالى خوداو لەوى سەربېرى

(عَقِيْقَة) حەوتە. منال حەوتەى چوو سەرى بتاشەو ناوى بنى زوو

بەسەنگى تووكى سەرى لەپارە بەدە بەهەزار خيىرى هەزارە

حەيوانى حەوتە سەربېرە ئەم جار يگە بە چيشت و بيدە بە هەزار

(دُجَاج) مريشكە (دِيك) كەلەشيره بەراورد كراو وەك كاتر ميره

(قَلْمُون) عەليشيش (بَط) مراوييه

(أَوْز) و (وَز) قازە تەيرى ئاوييه

(حَمَام) كۆترە ئەصنافى زۆرە سپى و رەش و شين بەلەك و بۆرە

حَمَل

مُهْر

عِجَل

حِمَار

بَغَل

جَدِي

ظَلْف

حُفّ

جَحْش

تُعَلَب

مِعْطَن

حَافِر

(وَرَّشَان) رهنګه که ی لیل و پر توژه	(وَرَّفَاء) کوتریکه رهنګه که ی سهوزه
مار وزه ناکا تا ئه و نژیکه	(فَاخْتَه) ناوی کوتره باریکه
وا له گهر دنیا ته و قی عه شقی یارا!	(قُمْرِي) کوتریکه خاومن له نجه ولار
	(حَجَل) و (قَبَج) که و (حَبَلَة) ما که وه
(دَرَّاج) چی پوره، گوشتی پته وه	
(سُلْف) تایه تی ناوی که و باره	(فَرُخ) جووجه له نه و عی بالداره
(کَرِي) که ره و آله له ده شتی چوله	(عُصْفُور) چوله که (زَرَّوَر) ریشوله
گوشتی ئه خوری و بچو و که له شه	(غُرَابُ الزَّرْع) قه لیکي ره شه
به ئاسمانه وه خه ریک ئاهه نګن	(قَلْوَاء، کَرَكِي) قازو قولنګن
ئاواته خوازی دیداری گوله	(عَنْدَلِيب، كَعِيت، هُزَار) بولبوله
خال خال و شیرین به چهند ئه لوانه	(حَسُونَه) جوړیک چوله که ی جوانه
(يَمَام) کوتری وه حشی له کیوان	(زُعْرَة) ناوی چوله که یه ک جوان
له شی گه وره یه به قهد کوتری	(عِرْنَاس) ئه وتری بو په له وهری
ئه وند قه له وه هر به زی ساقه	(سُمَان) و (سَلْوِي) یه عنی شه لاقه
بو گوله ئه بی به مایه ی ئه جهل	(عِيْلَامِي) یه عنی تهیری عهینه مهل
(قَاق) ماسیگره و لی نابی دهر باز	(حُبَارِي) تهیری ئه شووبه ی به قاز
(نُعَامَة) و شتر مورغی گیژ و ویز	(أَنْبِيس) تهیریکی ناوی و قولدریز
(رَهْوَة) تهیریکه له چه شنی (کَرَكِي)	(سَقَا) شه قاقوش به زمانی تورکی
(قُبْرَة) بلی بو دار کونګه ره	(حَسَاسَة) ناوه بو ماسیگره
بویه هه می شه راویان ئه کری	ئمانه هه موو گوشتیان ئه خوری

سَنَجَاب

صَبَّح

أَرْتَب

دُجَاج

دَلْدَل

وَبْر

بَطّ

قَلْمُون

دِيك

حَجَل، قَبِج

حَمَام

أَوْز، وَزّ

عُصْفُور

فَرُخ

دُرَاج

دای بهسته ههتا ماوهیهک ئهروا	(جَلَالَة) تهیری که پیسی ئه خوا
ئهوجا جا چه قوی بنی له گهردن	تا پاک بیتهوه گوشتی بو خواردن
* * *	
په ری ملیهتی ئه ی برای نزیك	(مِنقَار) ده نووکه (عَرَفِيَّة الدَيْك)
(عَرَف) پۆپه یه (مِخَلَب) چنگه گان	(حَوْصَلَة) ناوه له بو جیکلدان
	(بَيْضَة) هیلکه (فَرْخ) به چکه (رِيش) په ر
(خَافِيَة) په نهانی (قَادِمَة) روو له دهر	
	(جَنَاح) بال (وَكْر) و (عُش) چی هیلانه
چ له مال دابی و چ له و کیوانه	
(سَمَك) ماسی و گشت چه یوانی ئاوی	(خُوت) یش به کوردی نه هنگه ناوی
وهك گه رای کوله و ماسی ده ریایه	(جَرَاد) کوله یه (بَيْض) بو گه رایه
* * *	
	(نَحْل) یه عنی هنگ (نَحْلَة) یهك هنگه
(يَعْسُوب) هنگی نیر به شیوه و په نگه	
	(كُورَة) و (كُورَة) مه عنای هنگدانه
(نَخَارِبُ النَّحْلِ) جیی هنگونیا نه	
	(عُمْرَة النَّحْلِ) هم شوینی هنگه
(عُسَالَة) مه عنای هنگونیی زهنگه	
هنگونیی سافه له زهتی گیانه	(عَسَل) هنگونیه (مُصَفَّى) مه عنا
* * *	
(صَيَاد) راوچییه (حَبَالَة) داوه	(صَيْد) چی نه چیره (إِصْطِيَاد) راوه
بو راوی ماسیش به کارئه هینری	ههروا (شَبَكَة) له کیو دائه نری

قَلْوَاء، كَرَكِي

غُرَابُ

زَزْوَر

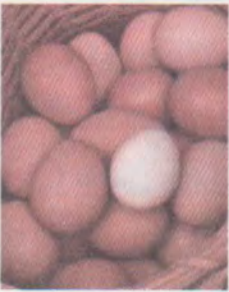
نُعَامَةٌ

فَاق

عَنْدَلِيب، كَعَيْت، هُزَار

بَيْضَةٌ

فَبْرَةٌ

رَبِيع، أَعْفَر، طَبِي، غَزَال

سَمَك

وَكْر، عَشْ

رِيش

نَحْل

جَرَاد

حُوت

(فَخ) یه عنی فاقه ته لهی دانراو گیاندار بو دانه نه که ویته داو

(دَبِج) سهر برین وه های سهر بری که حلقه ی فورگ و سوورنچکه ی بری

(مُحَدَد) تیغی تیژی برنده سهر برین بهمه به دین په سنده

ههروه ها به هه ر تیژی سهر بر غهیری نینوگ و ددانی گازگر

به لئ نه چیری پاکو پی نه گی ره وایه به تیغ هه ر گوی په ی بکه ی

(جَلَد) و (إِهَاب) پیست (سَلْخ) گووروونه

(نَسْلَخ مَنَه) هات بهم نمونه

حهرامه گوشتی حه یوانی تاساو یا قوچ لیدراو یا مل هه لکنراو

یا خود به بهردو کوهک بیکوژی نابی له گوشتی وه ها بچه ژی

(مُتَرَدِي) یه که ویتیه خوار (مِيتَة) و (جِيفَة) بهمه عنای مردار

(نَطِيحَة) مه عنای قوچ لیدراوه (مُنْخَنَقَة) چی؟ نه وه ی تاساوه

گوشتی نه مانه لئی به بهری (مَوْقُودَة) نه وه ی بده ی له سهری

نه چیری نه مهیش ره وایه بخوری (مُكَلَّب) سه گئی که ته علیم بدری

(لَعَقُ الدَّم) مه عنای چلپانی خوینه (وَلُوع) بهمه عنای دهم تیه وینه

هه تا به ساغی گلای نه کری به مانه فه رزه نه وشته نه خوری

(تَنَاول) مه عنای له شت خواردنه (لَحْس) لسته وه ی قاپی خواردنه

له پاک و له پیس فه رزه پرسیار له سهر ئینسانی به دینی هوشیار

نه و گیاندارانه ی گوشتیان حهرامه بو ت به یان نه که م بزانه کامه

(خَنْزِير) به رازه (أَرْت) نیره یه (كَلْب) جینسی سه گ (كَلْبَة) دیلله یه

خنزیر

ضفدع

ببر

قط، سنور، هرة، بزونه

سلوقي

كلب

فيل

قرود

دب

كركدن

نمر

لبوة

ليث، اسد، ضيغم، ضرغام

ابن آوى

ذئب، سرخان، سيد

(سَلُوقِي) تانجی بوؤ راو به کاره (عَقُور) نهینگر وهك سهگی هاره
(قِطّ) و (سِنُور) و (هِرَّة) و (بَزُونَه)

یه عنی پشیله، بو مال مهئز وونه

(فَهْد) بهمه عنا یوز درندهو به چنگ لهشی باریکتر له لهشی پلنگ
بهئی له پلنگ دریتر ئه بی بوؤ راو به کاره ته می وهرئه گری
(قِرْد) مه می وونه ته می وهر گره له گه لی حه یوان به خزمه تتره
(فیل) فیله و (بیر) بهمه عنا بهوره (دُبّ) ناوی ورچه به دخولک و تهوره
(لَيْث) و (أَسَد) و (ضَيْغَم) و (ضَرَّغَام)

(هَرْمَاس) یه عنی شیر به صوره تی عام

(لَبَوَّة) ده له شیر (نَمْر) پلنگه (کَرَكْدَن) چیه هه ر کهر که ده نگه
(ذِئْب) و (سَرْحَان) و (سِید) ناوی گورگه

زیانه خرویه و توبه ی بهمه رگه

(إِنُّ آوِي) چی ناوه بو چه قه لّ زیانه خرو ی پس به دشپوه و ده غه لّ
(إِنُّ عَرِس) ئه ویش له چه قه لّ کزتر

به لهش دریژه گوئی کورت و سه ر خر

(دَلَق) ده له که زهنگی زهردبام به قه د پشیله ئه بی به ئه ندام
سک و مل سپی به شیوه جوانه پیسته که ی بو که ولّ نرخی گرانه
(کَلْبُ الْمَاء) ناوی به کوردی سه گلاو به شیوه ی سه گه میمله به ئاو
کلکی دریژه پهل و گوئی کورته رهنگی سووریک ی لی و ناپوخته
(سَمُور) حه یوانی رهنگ سووری رهش بام

کزتر له چه قه لّ به لهش و ئه ندام

شِيل

سَمْع

كَلْبُ الْمَاءِ

صَفْر

شَاهِين، بَازِي

جَرُو

عُقَاب

حَدَاة

نَسْر

بُوم

لَقْلَق

عُرَاب

بَيْغَاء

طَاوُس

هَذَّاد

پيستی بو فرهوه نرخی گرانه سموره نییه باشی بزانه
 لهم حیوانانه هر سهگ و بهراز بیسه به حوکی شهرعی سهرفهراز
 پیس بووی بهمانه پاك ئه بی تهواو به شهش ئاوی روون جاریک به لیلاو
 (سَمْع) به چکه گورگ (شِبَل) به چکه شیر

(جَرُو) توونکه سهگ رای مه گره بی خیر

(شاهین) و (بازی) بازی نازداره (نَسْر) سیسارگه (حِدَاة) کولاره
 (عُقَاب) واشه یه (صَقْر) هه لویه ههروه ها (سَنْقَر) له که ژو کویه
 (عُداف) به مه عنا داله که ره خوره به رهنگ توژاوی به لهک و بووره
 (غُرَاب) قهله رهش (قَعَقَع) قه شقه ره خیره گوشتیان، بوونیان زهره ره
 (لَقْلَق) له قله قه زلیکی نابار هر ئه وهی باشه دوژمنه بو مار
 (بُوم) کونده په بوو ئه صنافی زوره پشيله سهرو به لهک و بووره
 (هُدُود) به مه عنا په پوسلیمانه باسی نامه که ی له ناو قورئانه
 (طَاوُس) تاوسه له خووی چهیرانه ههردوو پی نه بی گشت گیانی جوانه
 (بَبْغَاء) تووتی ته می وه ئه گری به ته علیم فیری چند قسه ئه گری
 (حَطَاف) ناویکه بو په ره سیلکه (حَفَاش) شه مشمه دووره له هیلکه
 (صَفّ) بال پاگرتن (دَفّ) بو بال لیدان

(نَقْر) ئه وتری بو دهنووک لیدان

ئهم بالدارانه گوشتیان حهرامه خواردنیان عه کسی حوکی ئیسلامه
 * * *
 هه ره په له وه ری چنگ لارو تیژه دهنووک قولایی و هارو خوین ریژه
 هه ره دورنده بی که که له بی تیژه گوشتیان حهرامه خوینیان مه ریژه

حَرِيْش

حَفَاش

حَطَاف

بُرْعُوْث

عَقْرَب

حِرْدُوْن

دُبَاب

زَنْبُوْر

قَمَل

يَرْبُوْع، جُرْز

فَاْرَة

عَضْرَفُوْت

قَرَاش

عَنْكَبُوْت

حَنْفَسَاء، جُعَل

غِيْلَم

سَلْحَفَاَة

نَمْل

(حَرِيْش) ماری زل (حَرِيْش) هه زاربی

(حِرْدُون) قومومه هه ر به شیکی بی

(حِيَّة) جینسی مار (ثُعْبَان) ماری زل (حِيَّة رَقْظَاء) که وه ماری شل

(عَقْرَب) دوویشکه (جَرَارَة) به شی کلکی به ئه رزا خه تیک ئه کی شی

(إِبْرَة) چروه که ی (حِمَّة) ژاریه تی ریخانه ی پیشاو یه که م چاریه تی

یا سه ری قوولی هیلکه به کالی رابگره له سه ر جیی جز ی ئالی

ژاری ئه کی شی و ئیتر ئه و هیلکه ئه بی به ژاری خاوه ن ته لوه که

(بُرْعُوْث) یه عنی کیچ (قَمَل) ئه سپیه

(طَبْوَع) چنگنه یه زور چه سپی جیه

(زَنْبُور) ناوی عام بو زه رده واله چ شهنگه سووره چ ورده واله

(ذَبَاب) یه عنی میس (يُرَاع) به شی وا به هو ی ویزه ویزه دلت تیکئه دا

(السَّامُ الْأَبْرَصُ) یه عنی قومومه ئه وه ند به دشکله تا بلیی که مه

(عَضْرَفُوت) ناوه له بو مارمیلکه (فَأْرَة) ناویکه بو هه موو مشکه

(يَرْبُوع) له گه ل (جُرْز) چی مشکه کویره

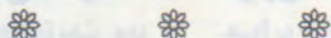
راوی پیوسته به زیان فیره

(خُنْفَسَاء، جُعَل) بو قالونچه یه (عَنْكَبُوت) مه عنای جالجالو که یه

(قَرَاش) ئه وتری بو گشت په پووله (نَمَل) به تیکرا بو گشت میرووله

(امْعَاءُ الْأَرْضِ) ناوی گلخورکه (حَشْرَة) کر مه وه ک کر مه سوورکه

(سَلْحَفَاء) کیسه ل (غِيْلَم) بو ره قه (سَرَطَان) قرژانگ (صَفْدَع) بو بو قه

(كَهْف) ئەشكەوتە ھەم (مَغَارَة) و (غار)

(كُنَاس) جیى ئاسكە (وَجَاء) جیى كەمتیار

(عَرِين) لانى شیر (جُحْر) بەمەعنا

(عَض) یەعنى گەستن بەتیشی ددان

(عَقْر) پەى كۆردن بەتیغى بەكار

(لَسَع) پێوه دان بەچزی نابار

(لَدَع) ئەوتری بەمەعناى سووتان

(لَدِيع) و (سَلِيم) ئەوهی گەزراوه

(صَوْت) بەمەعنا دەنگ (نَعْمَة) دەنگى خوش

(أَنِين) نالینە بو شەخسى نەخوش

(صِيَاح) و (صِرَاخ) مەعناى ھاواره

(رَعْد) دەنگى ھەور وا لەگەڵ (بَرْق) ھ

(صَاعِقَة) مەعناى ھەوره تریشقه

(صَفِير) ئاوازی وینەى زریكە

(صَلْصَلَة) مەعناى ئاوازهى جەرەس

(زئیر) دەنگى شیر زۆر بەھەببەتە

(عَوَاء) لوورەى سەگ ھەم گورگ و چەقەل

(نُبَاح) وەرینە بو سەگى چەپەل

(جَرَش) ئاوازی دەرچوونى ماره

له كرازی خۆی . ئای چەند ناباره!

(صَهيل) حيلکهي تهسپ خوش و جوانه

(نَهيق) بهمهعنا زهره‌ی کهرانه

(رُغاء) قوره‌ی گاو و شترو کهمتيار دهنگی و شتر مرغ بالداري نابار

(نَيق) بهمهعنا پيرکهي شوانه بو راپه‌رینی ورده جه‌یوانه

(شُعَب) و (أُمَّة) و (قوم) ههرسی بهمهعنا

گه‌لی هاونه‌ژاد له يهك زمانا

(حَي) و (قَبيلة) هوژيگه له‌وان نه‌روڤنه‌وه سهر باوکی هه‌موویان

(بَطْن) به‌شيگه له‌يهك قه‌يله له‌م که‌متر (فَخْداه)، خوار نه‌م (فَصيلة)

(مُصَاهَرَة) چی خزمی ژنانه (نَسَب) بهمهعنا هاویشتیانه

(قَرِيب) خزم و خویش له‌م دووسه‌رانه

(أَجَنَبِي) مه‌عنا‌ی شه‌خصی بیگانه

(فَرَع) و (بَعْض) چی مه‌عنا‌ی نه‌ولاده

(أَصْل) بو دایک و باوک و نه‌ج‌داده

(رَحِم) و (رُكْن) و (قَرِيب) و (حَمِيم)

خزمه. (صَدِيق) چی دوستیگی سه‌لیم

(جَد) باپیره (جَدَة) نه‌نگه (أَب) چی؟ باوکه و (أُم) چی؟ دایکه

(وَالِدَة) دایکه (وَالِد) یه‌عنی باب (وَالِدِين) هه‌ردوو رابگره حساب

(إِبْن) یه‌عنی کور (حَفِيد) کوره‌زا (بِنْت) بهمه‌عنا کچ (سَبَط) کچه‌زا

(أَخْت) یه‌عنی خوشک (أَخ) برا برای باش پشته و رووناکیی چرا

(شَقِيقَة) خوشکه‌و (شَقِيق) برایه به‌و شه‌رتنه يهك بن به‌باب و دایه

(عَمَّة) یه‌عنی پوور بو خوشکی بابه (خاله) خوشکی دایک (عَمَّ) برای بابه

(خال) برای دایکه. ئەم چوار ناوانه بو چینی ژوووویش بیلی جوانه

(زَوْج) به‌مه‌عنا می‌رد (زَوْجَة) یه‌عنی ژن

ئەمه ئەهوتری پاش ماره‌گردن

(نِكَاح) او (زِوِاج) ماره‌گردنه (صِدَاق) ماره‌یی که مولکی ژنه

هه‌روه‌ها (مَهْر) او (نَحْلَة) بو (صِدَاق)

(مُتَعَّة) مایگه ئەهیا پاش ته‌لاق

(نَفَقَة) مه‌سره‌ف بو مندال و ژن (طَلَق) ته‌لاقه بو ژن ویل‌کردن

(حَتَن) زاوايه (صِهْر) خه‌زووره باوک و دایکی ژن به‌مه‌مه‌شه‌وره

باوک و دایکیان له هه‌ردوو‌لاوه به (صَهْر) او به (حَم) ناویان براوه

(حَم) هه‌م خزمی ژن به‌هۆی شووه‌که‌ی

یا خزمی پیاوه به‌هۆی ژنه‌که‌ی

ژنیکت هینا ئەهوی بوویه‌تی کچ بوو (رَبِیَّة) او (رَبِیْب) کورپه‌تی

مه‌حره‌من بو تو به‌وینه‌ی ئەولاد هه‌م نه‌ته‌وه‌یان به‌توولی نه‌ژاد

پاش ته‌لاق‌دانیش مندالی بیی هه‌ر مه‌حره‌م ئەبی ئاگات له‌خۆت بی

(رَحِم) مندال‌دان (مَشِیْمَة) کیسه له‌گه‌ل منداله‌ فره‌یده‌ پیسه

(قَابِلَة) مامان (حَاضِن) به‌خیوکه‌ر (ظَنَر) دایه‌نه (مُرْضِع) چی شیرده‌ر

(رَضِیْع) مناله‌ هه‌تا شیر ئەخوا ماوه‌ی له‌شه‌رعا تا دوو سال ئەپروا

شیری ژنت خوارد خۆی و می‌رده‌که‌ی دایک و باوکی تۆن، قه‌ت هه‌له‌ نه‌که‌ی

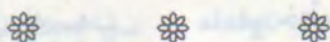
نه‌ته‌وه‌ی ئەوان براو خوشکی تۆن هه‌رچه‌ند هه‌زار پشت به‌ره‌و خوار برۆن

ئەمە فەرمانی خودای خەبیره	لاى ژوورى ئەوان نەنک و باپیره
مامەو خالەو پوور رابگرە ئەدەب	لاگۆشەى ئەوان بەوینەى نەسەب
کى مه حرەم نابى و کى مه حرەم ئەبى	نەتەوەى ئەتۆبىش ھەرۆک تۆ ئەبى
(لطيم) منالى بى دايک و بى باب	(يَتِيم) بەمەعنا منالى بى باب
(مَمِيْر) مەعناى بەھۆش و تاوہ	(فَطِيْم) منالى لەشیر برپاوہ
مارەپرینە ئەى براى زانا	(خِطْبَة) خوازینى (عَقْد) بەمەعنا
(وَلِيْمَة الْعَرَس) شادىي زاوايە	(عَرُوس) يەعنى بووک ھەم بۆ زاوايە
ئارەزووی خۆتە بخۆی یا نەخۆی	کە بانگیان کردى پيوستە برۆی
يا نوقل و شەکر بۆ منالانە	(تِئَار) بەمەعنا پارە ھەلدانە
بين ھەلى بدن پارە یا شەکەر	چەند خۆشە کۆمەل براو برادەر
بەدین رەوايە بەرووی ئینسانی	(رَقِص) ھەلپەرکى (غِنَاء) گۆرانی
لەبۆ رۆحى تۆ قووتە بینۆشە	(نَشِيْد) گۆرانی ھۆنراوہى خۆشە
	(دَفّ) دەف (طَبَل) تەپل (يِرَاع) شمشالە

دەف و تەپلی باز بەشەرع حەلالە

دووڕبن لەرەسەم و شیۆەى شەیتانى	ھەرۆھەما ھەموو بەشى گۆرانی
(ئای ئای) و (قەتار) نەغمەى گەرمیان	چەند خۆشە بەستەى (لاوک) و (حەیران)
دل ئەبەرژینى لەو ھەورامانە	نەزمى (دەرەیی) و (سیاچەمانە)
(غەریب ھۆ غەریب) دەرد ئەکا تیمار	(ھۆرە) و (یاغەزال) یا خالۆی رێوار
لەسەر حورفەو لەجەى پەسەندى	مۆسیقا نەغمەو ئاوازەى فەننى
بۆ ئامادەبوون بۆ شەپرو دەعوا	بۆ بانگ کردنى سەربازى سوپا
بۆ ولات گرتن لەبۆ ئازادى	بۆ دیدارى شاو بۆ کاتى شادى

دلت یتنه جوش به شهر خوئی نه گری بو کاتی ماتم وهما لی ئه درئی

گهپ و گالتهی زور ده ستووری عامه **لَهُو** غه فله ته و غه قلته حه رامه

هه ندی له وانه به یان گم له لات **ئەسباب گەلیگە بە یاسای ولات**

(أُغْن، دَرَبْکَة، بُوق) و (کُنارَة)

(کَمَنْجَة، قَانُون، عُود) و (نَقارَة)

(مُجوز) و (صُرنا) و (مزمار) و (طارَة)

(صنج) و (طنبور) و (کوبه) و (قیثاره)

(دَرَبْکَة) و یتنه دیله کی دریز **(بُوق)** بوریه که قه مچ و پیچ و لیژ

(مُجوز) دووزله **(صُرنا)** سرنایه **(مِزمار)** یه ک خانه **(طارَة)** وه ک تایه

(صنج) دوو دهوریی زهردی مه شهووره

(طنبور) و (رَباب) مه عنای ته مووره

(کوبه) دمله که هه موو حه رامن **ئیشی ئینسانی بی دین و فامن**

نا که و یتنه سه ر شیوهی نامه ردی **که سی به شدار بی له پیشه ی مه ردی**

(فُسوق) لادانه له ئایین و دین **(قَتل)** گوشتنه **(قَطع)** بو برین

به مه عنا جه رده ن دوور بن له ته و فیک **(مُتَلَمَّصَة) و (قُطَاع الطَّرِيق)**

وه ک یه که رویک له گه ل ملوینا **(سِرْقَة)** چی دزیی ماله له شوینا

سه نگه سار نه کرین له بهر چاوی عام **(زنا) یا (بِغَاء)** بو ئیشی حه رام

جه لاد داره که ی وا له نا و مشتتا **یا صد جه لده یان ئه درئی به پشتتا**

(خَمَر) شه رابه **(خَمَار)** شه رابخور **(مِیسَر)** قوماره به شهر تالان که ر

يَراع
Error

طَبَل

دَفّ

صُرنا

مُخَوَز

بُوق

قَنّارة

طَنبُور، رِياب

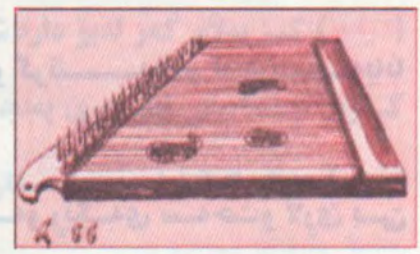
صَنج

تَنقارة

عود

قَانُون

دوستی ئینسانی له ناین خالی

هوئی ئەم شەرانه له پاش به تالی

به دوو بهری دهست مایه ی تاوانه

(تَصْفِيق) به مه عنا چه پله کوتانه

به شعرع جه لاله و به تاوان ناگه ی

به به روپشتی دوو دهست گهر بیکه ی

له بهینی په نجه بیزانه زور جوان

(تَشْيِيق) به مه عنا په نجه له یهك دان

مه كروهه له ناو مزگهوت واكردن

(تَفْرِيق) مه عنا ی په نجه ته قانندن

(مِیرة) خوړاکی که قووتی گیانه

(معاش) یا ژینه یا هوئی ژبانه

(عیر) و (سِیَّارة) یش وه ها بزانه

(رَكْب) و (قافِلة) مه عنا ی کاروانه

هم شه منده فهر. (خان) مه عنا ی خانه

(قطار) و لاخی ریزی کاروانه

(ظَعْن) و (ظَعِينة) بو کوچ و باره

(حَمْل) و (وَقْر) بار (عِدْل) تاباره

(مَخْمَل) و (هَوْدَج) که ژاوه گانه

(نَقْلَة) کوچکردن (رِحَال) بارخانه

(حَلّ) و (حَطّ) ههردوو له بو بارخسن

(إِرْتِحَال) بلئی له بو بارکردن

(مَرَكُوب) به مه عنا و لاخی سواره

(رَاحِلَة) مه عنا ی و لاخی باره

(مُؤَخِر) بو پاش (مقدم) پیشه

(سَائِق) لی خوړه (قَائِد) پراکیشه

(هَمَزَة) به مه عنا ئاوزهنگی لیدان

(نَحْس) به مه عنا نه قیزه لیدان

(سیر) چی؟ رویشتن (رکض) بو غاردان

(كَبِج) کوتانی له غاوی ده میان

(سُرى) شه وړه ووی (إِدْلَاج) به مه عنا

شه و گرتنه دهه له بهر به یانا

(طَرِيق) و (صِرَاط، سَبِيل) یه عنی ری

(وَعْر) ئەو ریگه ی سهخت و لاری بی

(أَمَت) و (مُغَوِّج، مُنْحَرِف) لاره

(سَوِي) و (مُسْتَقِيم) ریك و خو شباره

(مَحَطُّ الرَّحَالِ) جیی خستنی بار	(مَنْزِل) او (مَقَرّ) نارامگای به کار
(جِسْر) او (قَنْطَرَة) به معنا پرده	(مَعْبَر) ری گوزهر دهشته یا هرده
(سَوْم) سهوداگردن (عَقْد) دابهستن	
(وَزْن) سهنگی کیش هم مانای کیشان	(خَان) کاروانسرا جیگهی بارخستن
(كَيْل) کاسهی مهنه، هم معنای پیوان	
(زَرَع) معنای گهز هم شت گهز گردن	
(عَدّ) وه کوو (تَعْدَاد) یه عنی ژماردن	
(عَرَف) هه لگوزین (عَرَفَة) یه کجاره	
(حَفْنَة) مشتیکه یه عنی دوو لهویچ	(صاع) چوار (مُد) ه به بی قه مچ و پیچ
(مُد) ره تلّ و سولسی (رَطْل) به میزان	صه دو سی دره م بی زینادو نوقصان
(إِرْدَب) به معنا بیست و چوار صاعه	(قَفِيز) بو صه دو چل و چوار زیراعه
دیشان (قَفِيز) هم به معنا ربه	له هه رشوئینیکا که ربه دهئبه
(قِسْطاس) او (مِيزان) یه عنی ترازوو	(قَبَان) قه پانه بی زوری بازوو
(ذِرَاع) گهز به لّام گهز له بو دارتاش	جیایه له گهزی پیوانهی قوماش
گهزی ئینسانیش له سه ری په نجه	تا بنی ئه نیشک بیگره مه ره نجه
(طَن) هزار کیلو (کیلو) ایشمان هزار	
	گرامی ریکه ئه ی برای نازدار
	* * *
(حُكُومَة) له سه ر عورفی زه مانه	معنای کومه ئی فرمان دارانه

(قانون) و (نظام، دستور) یاسایه ئارامه شوینی که یاسای تیايه

(دین) و (ملة) و (شريعة) ئایین ئادهمی ناژی بی نيزام و دین

(قوم) و (طائفة) و (رھط) و (شردمة)

(فریق) و (فرقة) و (ثلة) تاقمه

(حزب) تاقمی هاو بیرو مه شرب حیزیک رزگارہ ئه پوا به ئه دهب

(ملك) پاشایه یه عنی سهرداره (رئیس الجمهور) بو سهر کوواره

پاشایی ئیرسه له پاشی مردن (جمهوریة) دی بهه لبژاردن

(وزیر) ئه و که سهی سهرۆک رای ئه گری

ئیشی گرنگی پی پائه سپیری

وه کوو دارایی و وه کوو ئابووری وه کوو بهرگری و ئیشی زهرووری

(نائب) که سیکه هه لبژیراوه له خه لکی ولات دیاری کراوه

(عین) ئینسانیکه خاوهن هوش و بیر له ژوور (نائب) ه بو پرس و ته گیر

(وزراء، نواب، اعیان) ئه مانه ئه وترین له بو گه لی له وانه

(مالیة) مه عنای دارایی گه له دارایی له سهر عیلم و عه مه له

(بیّت المال) شوینی دارایی عامه (صحّة) بو ساغی له ش و ئه ندامه

(معارف) مه عنای عیلم و زانینه (دفاع) بهرگری ولات و دینه

(عدلیة) مه عنای دادپهروه ریه مه عنای (اقتصاد) بو ئابووریه

(ییرق) و (رایة) و (علم) ئالایه ئالا نیشانهی ئازادی تیايه

من وینه هکت بو به یان ئه کم له سهر حه قیقه ت به بی زیادو کم

کومه ل شه خصیکه ئه گه ر تی بگه ی سهرۆک سهریه تی ئالا تاجه گه ی

(معارف) گیانی (مالیة) خوینه	(وزراء) بهدل و حواس بینه
سوپا دوو دهستی (إدارة) دوو پی	(عدالة) ساغی نه گهر بیته جی
* * *	* * *
(عاصمة) پایتهخت جیی سه رکۆماره	ناوکی ولاته تا بهرقه راره
شوینی (وزراء) و (نواب) و (أعیان)	جیگهی فهрман و قانونون و بهیان
(بلاط) له عورفا قهسری پاشایه	چون تهخته بهردی سافی تیدایه
(شارع) ریگایه و به عورفی ئه مرۆ	ریگای قیرتاوه ههسته پیا برۆ
(فلکه) بو دهوری چوار ریگا کانه	له بو رزگاریی ریواره کانه
* * *	* * *
به ئۆتۆمۆبیل ئه لین (سیارة)	شه مهنده فه ریش ناوی (قطار) ه
(سکة الحديد) ری پی شه مهنده فه ر	پپجگهی قه تاری ئه که ویته سه ر
(الخط الجوي) ری پی ئاسمانه	شوینی ها تو چۆی فرۆکه کانه
(برید) پۆسته یه له ناو ولاته	نامه ی تو ئه با به گشت جیهاتا
* * *	* * *
(محکمة) شوینی که دادگایه	(مرکز) یش جیگای فه رمانه وایه
(دعوی) ده عوایه (إقرار) پیلینان	(شاهد) ئاگادار له رووداوه کان
(تسجيل) نووسینه بو شیوهی فه رمان	(حکم) فه رماندان بو ئه من و ئه مان
(حبس) راگرتن (سجن) زیندانه	(شقی) یش به مه عنا پهت له مل نانه
(حلف) سوینخواردن (بر) سویند راگرتن	(حش) ئه وتری له بو سویند خستن
(کفارة) مه عنا ی تۆله ی سویند خستن	به خۆراک یا به رگ یا روژووگرتن
(وفا) کۆمه لی برۆا بو شوینی	هه تا مه به سته له وی بنوینی

(مُمْتَل) كه سيك به وئنه ي وه كيل حالي كه سيكت بو بكا ته مسيل

(عَرَض) و (اِسْتِعْرَاض) مه عنای نومایش

خونیشاندانه له گه ل ئارایش

(رَبَط) په یوه نده (عَهْد) په یمانه (عَدْر) و (تَخْلِف) په یمان شکانه

(سَلَم) ئارامی (أَمَان) هیمنی (صَدَاقَة) دوستی (عِدَاء) دوژمنی

(حَرْب) و (قِتَال) و (هَبِجَا) یه عنی جهنگ

(مَعْرَكَة) شه رگه به توپ و تفهنگ

(جَيْش) چی سوپایه هه وه ها (خَمِيس)

له سه ر پینج به شه سوپا به ته خصیص

(مُقَدَّمَة) چی بو پیش سوپایه (مَوْحَرَة) بو کومه لی دوايه

(مِیْمَنَة) لای راست (مِیْسَرَة) لای چه پ

(قَلْب) ناو کورگه ی سوپای مورته تب

(طَلِیْعَة) مه عنای پیش قه ره و له تیپی سواره ی به هوش و دله

(حِصْن) قه لایه (حَنْدَق) خه نده که (کَيْد) و (خَدِیْعَة) و (مَكْر) ته له که

(نَهْمَة) ته گانه (وَثْبَة) هه لمه ته (ثَوْرَة) شوپشه گه لی زه حمه ته

(تَحَصُّن) مه عنای خو په نادانه (زَحْف) هیرشی سه ر دوژمنانه

(إِغَارَة) مه عنای بده ی به سه ریا (حَصَار) مانه وه به ده ورو به ریا

(رَكْض) غاردانه (عَدُو) را کردن (طَفْر) باز بردن (کَر) هه لمه ت بردن

(مَبَارَز) که سی ده رچی بو مه یدان (رَمْی) تیره ته قانندن (إِصَابَة) پیگان

(خُوذَة) کلاوی پاله وانانه (دَرْع) و (زَرْد) چی بو کراسیانه

(مِهْمَاز) ئاسنى قوندىرەي سواره	(رَان) پووزەوانەي پياوي بەکارە
(حَمَائِل) بەندی شمشیری مله	(حَقِيبَة) پاشكو بو ئەشياو جله
(سَيْف) و (حِسام) و (عَضْب) يهعنى شير	
(قَوْس) گهوانه (سَهْم) يهعنى تير	
(نَمَل) و (مِعْبَلَة) و (سَنَان) سهري تير	
(رُوح) يهعنى ڤم (مِقْبَضَة) دهسگير	
(قَنَاة) هم ڤمه گهوره يا بچووک	(مِرْزاق) ڤمیکه زۆر بچووک و سووک
(مِعْرَاض) تيریکه گهوتوه لهمهيدان	(عَرَض) و (هَدَف) بهمهعنا نیشان
(نَبَل) بهمهعنا تيري عه ره بي	(نِشاب) بو تيري عه جه مي ئە بي
(وَتَر) ژي گهوانه (حَتِيبَة) ژيگر	
(وَهَق) گهمنده بو قه دي ئە سير	
(يَلْبَة) و (كِنَانَة) له بو تيردانه	(مَجَنّ) و (جَنَة) مهعناي قه لغانه
(مِدْفَع) يهعنى چهك، ئەنواعي زۆره	
(مُسدَس) چهكي شەش گولله خوړه	
(طَلْقَة) فيشهكه (بارود) بارووته	(بندقیة) چي؟ تفهنگي رووته
(طَرَادَة) گهشتي جهنگي له دهريا	به لام (عَوَاصَة) ئەڤوا به ژيڤيا
(عَرَبَة) و (عَجَلَة) رهوڤه وه گانه	به ولاخ ئەڤوا لهم ناو شارانه
(مَنْجِيْق) له بو ئاله تيک ناوه	له شهڤدا خانووي پي تيکدراوه
(مِحْجَالَة) و (مِقْلَاع) قوچه قانييه	ئهمڤو هيچ يهکي له مانه نييه
(حِيَالَة) و (فِرْسَان) گو مه لئ سواره	(مُشَاة) پياده يه بو کيو به کاره
(جَنِيْبَة) يه دهك ولاغي زياده	له گه ل سوار يکي ئازاو ناماده

مهردی شمشیرباز به دل دلیره	(قَعَقَةُ السَّيْفِ) ته‌قی شمشیره
ئەش وتری له‌بو شه‌ره به‌رد کردن	(مُرَامَاةٌ) مه‌عنای تیر لیکه‌او‌یشتن
به‌مشته‌کۆله‌یه‌ک له‌دوای یه‌ک	(مَلَکَمَةٌ) چی لیدانه له‌یه‌ک
(مُقَاتَلَةٌ) چی یه‌کتر کوشتنه	(مُصَارَعَةٌ) چی زۆران گرتنه
(رَحْفٌ) هیرشه‌بو‌سه‌ر دووژمنان	(إِلْتِحَامٌ) چیه؟ یه‌عنی تیک رژان
(شَهِيدٌ) کوژراوه‌به‌شهری مه‌یدان	(شُجَاعٌ) و (بَطْلٌ) یه‌عنی پاله‌وان
	(كِرٌّ) هه‌لمه‌ت بردن (كِرَّارٌ) هه‌لمه‌ت به‌ر
(مِقْدَامٌ) به‌رده‌وام بو‌هه‌لمه‌ت و شه‌ر	
(فَتْحٌ) و (إِحْتِلَالٌ) گرتنی ولات	(قَائِدُ الْقَوَاتِ) فه‌رمانده‌ی سوپات
	(فَوْزٌ) و (ظَفَرٌ) و (نَصْرَةٌ) و (نَجَاحٌ)
زال‌بوونه‌له‌سه‌ر دووژمن به‌سیلاح	
(غَنِيْمَةٌ) ده‌سکه‌وت مائی تالانه	(نَهْبٌ) و (انْتِهَابٌ) مه‌عنای تالانه
هه‌مووی بو‌بکوژ بریار دراوه	(سَلْبٌ) ئه‌وشته‌ی له‌به‌ر کوژراوه
(مَوْلِيٌّ) بلئی بو‌پشت هه‌ل‌کردوو	(فِرَارٌ) پا‌کردن (هَارِبٌ) پا‌کردوو
(أُنَانِيٌّ) کییه؟ خاوه‌ن من منوک	(جَبَانٌ) و (خَائِفٌ) شه‌خصی ترسنوک
(إِنْسِحَابٌ) مه‌عنای پاشه‌وپاش هاتن	(إِنْهَزَامٌ) شکان (هَزْمٌ) شکاندن
(سَجِيْنٌ) زیندانی پا‌گیر‌کراوه	(أَسِيْرٌ) یه‌عنی دیل قه‌ت نه‌کوژراوه
	(أُدْهَمٌ) و (قَيْدٌ) و (سِلْسِلَةٌ) و (وَتَاقٌ)
مه‌عنای زنجیره. په‌یمانیش (مِثَاقٌ)	
(فِدَاٌ) له‌تۆله‌ی گیراوا ئه‌دری	(مَنْ) به‌پیاوه‌تی به‌ره‌للا‌بکری
(صُلْحٌ) ریکه‌وتن له‌سه‌ر بیختیار	(عَنْوَةٌ) گرتنی ولاته‌به‌قار

<p>(عَهْد) په‌یمانہ (حَلْف) سویند خواردن</p> <p>له‌گه‌ل بیرو رای خاوه‌ن ته‌میزا</p> <p>ئه‌نجامی نیسه‌ غه‌یری ناکامی</p> <p>خو‌ی بخاته‌ ناو مؤله‌‌که‌و زنجیر</p> <p>به‌ده‌وری ئیشی هه‌له‌‌داهه‌لی</p>	<p>(هَدْنَة) پیکه‌اتن جه‌نگ مانل کردن</p> <p>(إِنْتِظَام) مه‌عنای مانه‌ له‌ریزا</p> <p>(فَوْضَى) به‌مه‌عنا بی ئینتیزامی</p> <p>(مَغَامِر) که‌سی بی راو بی ته‌دبیر</p> <p>هه‌روه‌ها (طَائِش) به‌و که‌سه‌ بللی</p>
* * *	* * *
<p>ئاگره‌ هه‌وا هه‌م ئه‌رزو ئاوه</p> <p>مه‌عه‌ده‌نی وشکه‌و گیایه‌و حه‌یوانه</p> <p>وه‌ك ئالتوون و زیو یا نه‌وتی جوان</p> <p>(نَار) یه‌عنی ئاگر جو‌شی تیدا‌یه</p> <p>(حَرَارَة) که‌رمی (بُرُودَة) سه‌ردی</p>	<p>(عُنُصْر) یه‌عنی ئه‌صل، چواری ته‌واوه</p> <p>(مَوَالِید) ئه‌وه‌ن ئه‌بن له‌مانه</p> <p>(مَعْدَن) یه‌عنی کان وه‌ستاو یا ره‌وان</p> <p>(تُرَاب) گل (مَاء) ئاو (هَوَاء) هه‌وا‌یه</p> <p>(يُبُوسَة) وشکی (رُطُوبَة) ته‌ری</p>
(حَار) به‌مه‌عنا که‌رم (بَارِد) یه‌عنی سه‌رد	
<p>پۆشاک پیویسته‌ بو‌و پۆژی نه‌به‌رد</p>	
* * *	* * *
<p>(نَقَط) یه‌عنی نه‌وت ئالتوونی ره‌شه</p> <p>(مَفْرَق) و (صَفْر) برنج‌ه‌ی زه‌رده</p> <p>به‌منه‌ت فه‌رمووی خالیقی مه‌جید</p> <p>(رُخَام) مه‌رمه‌ره (يَشْم) هه‌ر یه‌شم</p> <p>یه‌شمی (ده‌گا‌گا) هه‌م (ده‌گاشیخان)</p> <p>(مِلْح) کانی خو‌ی له‌خاکی (بِجَار)</p> <p>(فَيْرُوزَج) یه‌عنی پیروزه‌ی خاسه</p>	<p>(ذَهَب) و (عَسْجَد) زی‌ری بی غه‌شه</p> <p>(فِضَّة) یه‌عنی زیو (کَبْرِیت) گو‌گرده</p> <p>(حَدِيد) ئاسنه (أَنْزَلْنَا الْحَدِيد)</p> <p>(رُصَاص) قه‌لایی (آئِنَك) قورقوشم</p> <p>کانی مه‌رمه‌ره شاری (هه‌ورامان)</p> <p>(زَرْنِیخ) زرنیخه‌ زۆره‌ له‌ (هه‌وشار)</p> <p>(زَبَق) جیوه‌یه (مَاسَة) ئه‌لماسه</p>

(ياقوت) کائيکه به بهها گران
 ياقوت و مهرجان ناويان مه شهووره
 کائيگی سافه له سهر ويتهی بهرد
 بو بهندی شكاو خاوهن ته ئيسيره
 بو ده زمان چاوی خوئی پی ئه پيژن
 عاشقی چاوپهش باری لومه يه
 ههروه ها لای (دووز) بهرده گه ی دياره

مائی ژير زهوی له پرووی جيهانا
 ههلت گرتووه بو روژی تاله
 (مسكوك) بهمهنا سكه ی لی دراو
 (زئيف) و (ستوقه) قهلبی بی رهواج
 صهراف، تاساغی و قهلبی ده ركهوی

(عقیق) ئاقیقه رهنگ ئالی جوان
 (جام) و (زجاج) و (بلور) بلووره
 (لازورد) چیه مهعنا ی لاجیوهرد
 (موميا) کانی بهویتهی قیره
 (توتیا) کانه زور باش ئه ی بیژن
 (كحل) چی کله (انمید) سورمه یه
 (سیمت) چیمهنتو له سه چناره

(گنز) و (رگاز) و (دقیقه) مانا
 (گنز) و (خزینه) هم بو ئه و ماله
 (تبر) و (سبیکه) شووشی دارژاو
 (رابح) به نرخه بو باج و خهراج
 (محلک) بهردیکه له سکه ی ئه سوئی

(مغشوش) تیکه له (نقی) یه عنی ساف

(صیرفی) بلئی به شه خصی صهراف

بو خه لکی ولات له سهر پیویستی
 (نقد) زیرو زیو خالیسی جوان
 له بهر گهنجینه ی پاشای خاوهن تاج

(منبع) کانیه له گه ل ههلقولین
 (شاللة) تافی داپه ری له بهرز
 (حوض) یش گو میکه به ده ست گراوه

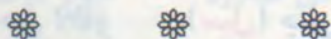
ئه گو ریته وه نه ختی به نه ختی
 (عرض) یه عنی وه ج له مال له حیوان
 (ورقة نقدية) کاغه زی رهواج
 (منهل) سهرچاوه له ناوی شیرین
 (نصاحه) ناوی ههلقولن له ئه رز
 (عین) یا (نبوع) کانی و سهرچاوه

(پټر) چالیکی قوول تا نه گاته ئاو (قناة) کاریزه و جوگی هه لکه نراو
 (غدير) گومه لتهی خودا کردووو که کاتی باران به ئاو پر بووه
 (بحر) و (يم) دهريا (نهر) رووباره (شط) و (ساحل) چی مه عنای که ناره
 (لجة) و (جزر) ی به حر زیاده که میی ئاو

(مد) هاتنه ده ره و (جزر) چووونه ناو
 (طوف) چی که له که نه خرته سهر ئاو

ههروه ها (بلم) بو گوزهر یا راو
 (سفينة) که شتی (ربان) که شتیوان (عائم) و (سائح) یه عنی مه له وان
 (دماغه) لووتگی ئه رزی ناو ده ریا به وینهی (ئومیّد) له ئه فریقا
 (خلیج) شاخهیی ده رچی له ده ریا جیگی خوی بگری له ناو زه وییا
 (ردم) و (سد) به سستی بهینی دوو کیوه

ئهو دیوی ئاوه یا وشکه شیوه
 (جزیره) ئه رزی چوارده وری ئاوه به کوردی (کورکه) بو ئه وه ناوه
 (شبه جزیره) هه ندی لای وشکه ئه ستیل کوردیه عه ره بی (برکه)

(حیز) و (محل، مکان) و (معان)

یه عنی شوینی شت بی زیاده و نوقصان
 (قاع) ئه رزی نه رمی بی چه قو به رده

(رئوة) و (تل) ته په (وهده) بو هه رده
 (مهمة، مفازة، بادیه، صحرا) (تئوفة) هه موو به مه عنا سارا
 (قلاة) و (قیفاء، سبب) و (ییدا)

ئهمانهیش ناوون بو ده شت و سارا

(آل) او (سراب) چی یانی بهره خوئی کله دووره وهک ئاو دهر کهوئی

(طور) او (علم) او (طوود) او (جبل) کیو

(اوج) شوئی بهرهزه (حَضِیض) بو نشیو

(شامخ) او (عالی، شاهق) او (راسی)

بو کیوی بهرهزی ناباری عاصی

(وادی) یه عی شیو (مَضِیق) دهر بهنده

(مرعی) له وه پرگا هی ده وله مهنده

(واطی) شوئی پهست (هَضْبَة) شوئی بهرهز

بهو شهرته شوئی زور بی له سهر ئهرز

(عرناس) او (قله) او (قمة) لووتگهی کیو

(مرتقع) بهرهزی (مُنْحَقَص) نشیو

(حصی) ورده بهرد (حَجَر) ههر بهره

(حارة) ئهرزیکه پر چهقهو بهره

(بَطْحَاء) سارایه (مَسِیل) چی لافاو

(جندل) ئهرزیکه که پر له بهرد ئهرزی بی گیا (جَرْدَا) یه یا (جَرْد)

(ضیق) شوئی تهنگ (وَاسِع) گوشاده

جیت گوشاد نه بی ژینت بهرباده

(جهة) او (طَرَف) ئهوپه ری شوینه (طَرَف) ته نیشته باشی بنوینه

(جهاتی سِتَّة) شهش تهره فه مان

(تَحْت) لای خواروو (فَوْق) لای ژووروومان

(**أمام**) و (**قَدَام**) بهمهنا بهردهم

(**خلف**) و (**وراء**) دوا، بهبئی زیادو کهم

(**يسار**) و (**شمال**) لای چهپ (**يمين**) راست

(**وَسَط**) بهمهنا ناو (**وَسَط**) ناوهراست

جهی (**طَبِيعِي**) نهوی نهگورئ هه ژووو ژیره باقی نهگورئ

(**مَسَافَة**) ماوه لهبهرزى و نهوی چ لهئاسمان چ لهسهه زهوی

(**إِزَاء**) و (**حِذَاء**) یهعنی موقاییل (**تَلْقَاء**) بهرهوورو تیا مهبه ماتل

(**بَرِيد**) چوار فرسهخ (**فَرَسَخ**) سئ میله

چوار ههزار ههنگاو بو ماوهی میله

(**حَطَوَة**) ههنگاوه یهعنی چوار قهدهم (**بَرِيد**) دوازدهمیل بئ زیادو کهم

(**مَسَافَة الغوث**) ماوهی هاواره هاواری نهبیئت نهوه پئواره

مهسافهی (**عَدْوِي**) چوار سهعاته پئ سبهینی نهرواو عصر نهگاته جئ

(**مَسَافَة القصر**) دوو مهنزل پئیه به رهوتی عادهت بو نههلی جئیه

(**أُفُق**) دائیرهی قهراخی نهرزه چوار نوختهی بو تو زانستی فهرزه

(**مَشْرِق**) خورهلات (**شِمال**) باکووره

(**مَغْرِب**) خوور نشین (**جَنُوب**) باشووره

کاتئ روتکرده نوختهی خوورنشین

لای راست باکووره و چهپ باشوور یهقین

(**رِيح**) بهمهنا با شهپولی ههوا چوار با مهشهوورن لهسهه رووی دنیا

(**دُبُور**) بایهکه دئت لهخوورنشین (**صَبَا**) نهجوولئ لهمهشریق زهمین

بهشئ لهم صهبا به جووش و تاوه لهناو کوردانا رهشهباى ناوه

چون سلیمانیم نه خاتوه بیر
 له باکووره وه دیتته ده شته وه
 دنیا خوش نه کا بهوینهی به ههشت
 چون مژدهی باران نه دا به بسات
 نه شه نه به خشه به دل و به گیان
 کاتی به هاران دنیا گولزاره
 دل سه ربه ست نه کا له نا و گولانا

بهم بایه دلیم زور نه بی زویر
 (شمال) ده ره چیه له لای پشته وه
 نه م با پیروزه له بو کیوو دهشت
 (جنوب) بای وه شته به فیهو خیرات
 (نسیمی سحر) شنه ی به ربه یان
 خصوص نه سیمی چه می بیاره
 بولبول مه ست نه کا له سه ر چلانا

له شوینی به رزا یا شوینی نه وی
 بویه زوره هلم له گوشه ی ده ریا
 هه ورئکی گه وره لیه په ره نه گری

(بخار) نه وه له می ده رچیه له زه وی
 هو ی بو خار زوره ی ته ریبه و گه رما
 خوا با نه تیری بو خار هه لئه گری

(عرض) و (عیب) و (عمام) و (سحاب)

هه وره وه له بو روژ نه بی به نیقاب

به مه سه ل له بو رژدان و تراوه

(جهام) هه ورئکی وشکی بی ناوه

(رعد) دهنگی هه ور (برق) برووسکه

(صاعقة) مه عنای هه وره تریشقه

(دیمه) خوره می سه ر به هاران

(صیب) و (قطر) و (مطر) بارانه

(سایل) چی لفاوی به جو ش و تاوه

(دیم) نه رزی بی ناو (سیح) یش به راوه

(ندی) شه ونمه، دل شادی منه

(طل) ورده باران یی نه لین رنه

ناوه که ی هه واو تو یکه که ی ناوه

(حباب) به مه عنا بلقی سه راوه

(تَلْج) به معنا به فر (حَالُوب) و (بَرْد)

به معنا تهرزه. سههۆئیش (جَمَد)

(صَقِيع) شهخته به زوقمی پایزان له سهرمای قهوسا له گه لاریزان

(ضَبَاب) به معنی تم زۆره بهزستان له سهر کیوانی خاکی کوردستان

(زَمَریر) ده مهی بوۆران و سهرما یاخوا ئه م سهرما نه دا به سهرما

(سَمُوم) سه بوونه گرهی گه رمایه لهشت ئه سووتی بهم نهوعه بایه

(نَقَع) و (قَتَم) و (عَبَار) و (عَجَاج) توۆزو غوباره هاوار بو عیلاج

(إِعْصَار) و (نَكْبَاء) مه عنای گه رده لوول

(عاصِفَة) گه لی به هیزه و به تووڵ

(هَرَّة) و (زَلْزَلَة) بومه له رزه به له بهر بورکانی ژیر ئه و ئه رزه به

ئه ئین بیری قووڵ زۆر بی له و خا که بو چاری هیزی زه لزه له چا که

(فَلَك) و (سَمَاء) هه ردوو ئاسمان

(أَرْض) و (عَبْرَاء) چی بو ئه رزی خو مان

ماوهی مابهینی ئه رزو ئاسمان (قَضَاء) یا (جَوَّاه) ئه ی برای جوان

(مَالِيئ) به معنی پر (خَالِي) خالیه هه رچه نده له م چه ر خا جیتی خالی نیه

(شَمْس) و (ذَكَاء، يُوْح) پۆژه بزانه نووری پۆژ نه صمی قورئانه

(سَنَاء، بَهَاء، نُور) هه موو پوونا کین

(نُور) هه م بو مانگه برای به ته مکین

(هَالِل) مانگی نوئی (قَمَر) هه ر مانگه

(بَدْر) بو مانگی چواردهی شهش دانگه

(کَوکَب) و (نَجْم) مه‌عناي ئه‌ستیره
 هه‌ندی گه‌م نووره‌و هه‌ندیکی تییره
 (شَهَاب ثاقِب) به‌هیزی پرته‌و
 ئەکشی له‌سه‌را به‌تاریکه‌ شه‌و
 (ثَرِيَا) گۆیه (مِيزَان) ترازوو

ئو له‌ حوزه‌یران، ئه‌م ته‌مووز ده‌رچوو
 (سَائِق) و (شَعْرِي) بو‌ گه‌لاوێژ
 له‌مانگی ئابدا پېرشنگ هاوێژه
 جا مانگی ئه‌یلوول کاتی (سَهِيل)ه
 دل بو‌ گه‌رمه‌سیر به‌زه‌وق و مه‌يله
 (بَنَات النَّعْش) بو‌ حه‌وته‌وانان
 گه‌وره‌و بچووکن له‌لای شیمالان
 رای بگره‌ قسه‌م وه‌ربگره‌ مایه
 (جَدِي) که‌ قوتبه‌ له‌بچوو‌کایه
 (مَجْرَة) ختی به‌رزی کاکه‌شان
 پشینه‌یکه‌ له‌ ئه‌ستیره‌کان
 (طُلُوع) و (شُرُوق) هه‌روه‌ها (إِشْرَاق)

ده‌رچوونی رۆژه له‌ گوشه‌ی ئافاق
 (غُرُوب) ئاوابوون (شُعَاع) یه‌عنی تاو
 (فَيْئ) و (ظِل) سییه‌ر به‌تاو دیته‌ ناو
 (فَجْر) و (فَلَق) چی رووناکیی به‌یان
 (شَفَق) رووناکیی پاش نوێژی شیوان
 سه‌ر له‌به‌یانی (غُدُوَة) یه‌و (صَبَاح)

سه‌ر له‌ئێواره (عَشِيَّة) و (رَوَاح)
 (صَبَاح) به‌یانی (مَسَاء) ئێواره
 (ضَحِي) چیشه‌نگا که‌پامه‌تداره
 (أَصِيل) پاش عه‌صره‌ کاتی له‌تيفه
 میزاج موعته‌دیل، هه‌وا خه‌فیفه
 (الْيَوْم) ئه‌مه‌رۆ (غَدًا) سه‌به‌ینی
 (أَمْس) و (بَارِحَة) به‌مه‌عنا دوینی

(وَقْت) و (حِين) و (دَهْر، زَمَان) يه عني کات

(آن) چاوپرکهيي (ساعة) يهک سعات

(أَجَل) واده يه هم نهجامي زين (عُمُر) هه موو عومر نهی خاوهن ته مکين

(أَزَل) بي تاغاز نهوه لی نيه (أَبَد) بي نهجام پایانی نيه

(قَدِيم) بي نهوه ل. (حَادِث) په يدا بوو (إِبَان) نهوه ل کات يا کاته هه موو

(نَهَار) يه عني روژ (لَيْل) به مه عنا شهو

ئهم بوئاسايش شهو بو هه ول و دهو

(نَهَار مُشْمِس) روژيکی رووناک (لَيْلٌ مُقْمِر) مانگه شهوی پاک

(صَحْو) سایه قه (غَائِم) هه وره روژ (مُكَدَّر) ليئه (مُقْبَر) خاوهن توژ

(دِيَجُور) و (داجي، مُدَلِّهَم، ظَلْمَاء)

شهوی تاريکی بي صه فاو سيما

(عُرَّة) نهوه ليه (سَلْخ) تاخريه (مُنْتَصَف) ناوقه د (أُسْبُوع) هفته يه

(سَبْت) و (أَحَد) و (إِثْنَيْن، ثَلَاثَاء)

(أَرْبَعَاء، خَمِيس، جُمُعَة) راوه ستا

شه ممه يه گشه ممه دوو شه ممه سي شه م

چوار شه ممه پينج شه ممه هه يني موخته شه م

(فُصُول) چوار و هرزه (رَبِيع) به هاره

زهوی په نگا وره نگ گول و گولزاره

(صَيْف) يه عني هاوين گهرمه خه رمانه (خَرِيف) پايزه گه لاريژانه

دانیشہو بخوؤ له ئایه و مایه

(سِتَاء) زستانه ساردو سهرمایه

لهسهر خواهیشی خاوهن قودرته

(سَعْد) پیروژه (نَحْس) نهگبهته

ئهوه شوعووری نزیك به نهقصه

ههر کهسی بلی ئه وروژه نهحسه

چون کردهوهیان جهورو ییاداد بوو

(نَحْس مُسْتَمِر) بو قهومی عاد بوو

(عید الفطر) چی جهژنی ره مهزان

(عید) بهمهعنا جهژن بو موسولمانان

کاتی ته و افو خیرو ئیحسانه

(عید الأضحیة) جهژنی قوربانه

مایه ی سهربه رزی و خه یرو ته مکینن

ئهمانه ههردوو سوننه تی دینن

دوازدهی (ربیع الأول) مه حدووده

(عید الولادة) جهژنی مه ولووده

یادی ره سوولی خاوهن حه سه به

(عید المعراج) یش جهژنی ره جه به

ئه گه ر بی شرعی نه بی له و شوینه

ههر چند سوننه ت نین باشیان بخوینه

لهسهر ته قلیده له رووی سه ریسات

باقی ههر جهژنی هه بی له ولات

ههتا ون نه بی هیچ کاتی له لات

(تاریخ) ده ربی کاتی کاره سات

له مه ککه ده رچوو، چوو بو مه دینه

ته ئریخی هیحری کوچی ئه مینه

میژووی نووسینی رووی ئه م کیتابه

سالی دوانزه مانگ لی ره حیسابه

ئه روا له کوچی ئه و پر که ماله

ههزارو سیصد هه شتاو سی ساله

له دایک بوونی (عیسی ابن مریم)

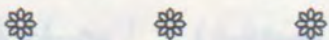
ته ئریخی میلاد لهسهر رووی عالم

ههزارو نوّصد شه صت و سیه ساله

ئهمه شه مسیه، میژووی ئه م حاله

زوره به یاسای گه لی ئینسانه

ته ئریخ له عالم بیجگه ئه م دووانه

به سیصدو شه صت پله بهش ئه گری

زهوی هیلکه یی یا گوره وی بی

دیت بهسهر ئه‌رزا زه‌وی به‌ش ئه‌گات
 هه‌تا ئه‌وپه‌ری خۆرنشین ئه‌گات
 به‌سه‌ر (عَدَن) دا دی تیه‌ر ئه‌گات
 نه‌وه‌د ده‌ره‌جه ئه‌ی برای مه‌جبوب
 خه‌تی ئیستیوای زۆر گه‌رمیانه
 گه‌رما که‌م ئه‌بێ به‌دوووری مه‌گان
 هه‌وای سه‌رزه‌وی خۆشه‌و موخته‌دیل
 هه‌تا‌کو قوتبی دوور له ئابادی
 (بالنسبة) هه‌وای له موخته‌دیله

(حَطَّ الإِسْتِواء) خه‌تی ناوه‌راست
 له خۆره‌ه‌لاتۆ که ده‌س پێ ئه‌گات
 زه‌وی به‌ش ئه‌کا به دوو به‌شی راست
 له‌م خه‌ته‌وه تا (شمال) یا (جنوب)
 وه‌زعی وه‌هایه ئه‌م ئه‌رزه جوانه
 له‌هه‌ردوو‌لاره بو‌لای قوتبه‌گان
 له‌عه‌رزی سی (۳۰) وه تا ئه‌گاته چل
 له‌مه به‌ه‌لاره زۆر ئه‌بێ ساردی
 عه‌رزی عیراقی به‌ینی سی و چله

به‌حری ئه‌تلەس بوو ده‌ریای خۆرنشین
 بو توو‌لی ولات ئه‌یکه‌ن به میقیاس

ئه‌وه‌لی توو‌لیش له‌بو سه‌رزه‌مین
 ئیسته (گرینج) ئه‌که‌ن به ئه‌ساس

سی و شەش ده‌ره‌جه عه‌رزی شاره‌زور

هه‌شتا و یه‌ك توو‌لی به‌گو‌په‌ری مه‌شه‌وور

(کام) عه‌رزی مه‌که (عز) له‌بو توو‌لی
 بژمیره (أبجد) نه‌زمی مه‌عقوولی

بیست و یه‌ك ده‌ره‌جه‌و چل ده‌قیقه عه‌رز

حه‌فتا و هه‌وتیش توو‌لی ئه‌ی برای سه‌ره‌رز

هه‌رچه‌ند ئه‌م باسه دووره له‌مه‌قام
 به مونا‌سه‌به وتم. والسلام

دوو‌م (شه‌می) یه بێ ده‌ردی سه‌ری
 مانگی یه‌کشه‌وه بێته به‌ر دیدار
 هه‌مووی سی‌ه‌ده‌و په‌نجاو چوار رۆژه

ساڵ به دوو نه‌وعه یه‌که‌م (قه‌مه‌ری)
 ساڵی (قه‌مه‌ری) وایه دوا‌زده جار
 مانگی بیست و نۆ مانگی سی رۆژه

(محرّم، صفر، ربیع الأول) (ربیع الثاني، جمادی الأول)
 (ذی الحجّة) مه‌عناى مانگی قوربانه
 (جمادی الثاني، رجب) و (شعبان)
 وه‌هایه (شهمسی) له‌کویّ رۆژ دهرچوو
 سیّصه‌دو شه‌صت و پینج رۆژی ته‌واو
 سالیّ ئەو که‌سره‌ی تیا ئەبێ ته‌واو
 سیّ سالّ به‌یازده سالیّ به‌ دوازده
 به‌م چهند رۆژانه‌ه‌ حساب ئە‌گۆرێ
 به‌حسابی بوج له‌ به‌هاره‌وه
 (حمل) و (ثور) و (جوزا) و (سرطان)
 (عقرب) و (قوس) و (جدی) و (دلو) و (حوت)

به‌هار هاته‌وه به‌ یاسای مه‌زبووت

نه‌ورۆژ، گولان، مانگی جوژه‌ردان
 په‌زه‌به‌ر، گه‌لارێژ، سه‌رماوه‌رز به‌نام

مانگی (رومی) یشته‌ بوّ ئە‌که‌م به‌یان
 (مارت) و (نیسان) و (آیار، حزیران)
 دوو (تشرین) له‌گه‌ل دوو مانگی (کانون)

(شباط) دوا مانگه‌ برای په‌هنموون

حه‌وتیان سی و یه‌ك رۆژ، چواریشیان سی

(شباط) بیست و هه‌شت هاته‌وه به‌نه‌قصی

له چوار ساله دا چوارهم بیست و نوؤ (کیسه) ساله زوو وتم به توؤ
چوار مانگه که ی سئ سئ به ریزی مه عقول

مانگی (نیسان) و (حزیران، آیلول)

تشرینی دووههم) باقی مانگه کان

هه موو سی ویه کن بیزانه عه یان

جا چوئن دائیره سیصه دو شهسته

حیسابی ناگن دای ئه نین به تار

شوئنی ناوقه دی فه صلی به هاره

چونکه له هه رلا حیسابی بکه ی

(فرد) و (وئر) تاق (زوج) و (شفع) جووت

(زوج) هه ره ها دی به مه عنا ها و جووت

(عدد) ده رنه چی له دوو تاکی رووت

(کسر) ئه وه یه یه ک ته واو نه کا

(نصف) و (ثلث) و (رُبُع، خُمس) و (سُدس) ه هه م

(سبع) و (ثمن) و (تسع، عشر) ه برا که م

نیوه و سئ یه ک و چوار یه ک و پینج یه ک

شش یه ک و هه وتیه ک و هه شت یه ک و نو یه ک

ئاخرین ده یه ک کوسووری عه ده د

ئهمانه هه موو بو که سری موفره د

(واحد) یه ک (اثنین) دوو به بی ئازار

(خمس، ست، بعدها سبعة)

(ثلاثة) سئ یه و (اربعة) چوار

(ثمانية، بعدها تسعة)

پینچ و شەش و حەوت و هەشت و نۆتەمام

پیزی ئاحادن لەلای خاص و عام

(عَشْرَة) ده (عَشْرِينَ) بیستی کامیله

(خَمْسِينَ) پەنجا (سِتِّينَ) شەسته

(تِسْعِينَ) نەوهدو (مِائَة) یەعنی صد

(أَحَدٌ) و (وَاحِدٌ، إِثْنَيْنِ) لەبۆ نێر

(ثَلَاثَةٌ) هەتا (عَشْرَةٌ) بەتییە

(أَحَدَ عَشْرٍ) هەم (إِثْنَا عَشْرٍ)

(إِحْدَى عَشْرَةَ) و (إِثْنَا عَشْرَةَ)

لەمە بەرەوژوور لەبۆ (مُذَكَّرٌ)

بۆ مێ بەعەگسی ئەمە بخوێنە

(رَأَيْتُ أَحَدَ عَشْرٍ كَوَكْبًا

وَجَدْتُ إِحْدَى عَشْرَةَ صُرَّةً

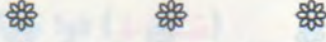
تِسْعَةَ عَشْرٍ رَهْطًا فِي الْبَلَدِ

تەمیزی یازدە تا نەوهدو نۆ

تەمیزی (مِائَة) و (أَلْفٌ) و (مِئْتَى)

(مِائَةٌ، مِئْتَا، مِئَاتُ شَخْصٍ

(هُوَ) بۆ پیاوی غایب و تراوه

(هُمَا) دوو غایب لەپیاو یا لەژن

(أَنْتَ) یەك پیاوه (أَنْتِ) بۆ یەك ژن

(ثَلَاثِينَ) سییه (أَرْبَعِينَ) چله

(سَبْعِينَ) هفتایه (ثَمَانِينَ) ههشتا

(أَلْفٌ) ههزاره له پیزی عهدهد

(إِحْدَى، وَاحِدَةٌ، ثِنْتَيْنِ) مێ بژمیر

بۆ نێرو، بۆ مێ بێ تێ بەجییە

بۆ نێر بەبێ تێ راستەو موعتەبەر

بۆ مێ بە تێوہ باش موعتەبەرە

دووہەم بێ تێ یەو یەگەم تێی لەسەر

دەستووری نەحوی راستی بنوێنە

وَجَدْتُ إِثْنَيْنِ عَشْرَ مَكْتَبًا

وَإِثْنَيْ عَشْرَةَ مَنْظُومَةً دُرَّةً

تِسْعَ عَشْرَةَ ثَلَاثَةَ بِالْعَدَدِ

مەنصووہەو موفرەد راستم وت بە تو

(جَمْعٌ) یش موفرەدەو مەجرور یان دانا

أَلْفٌ وَالْفَا، آلَافٌ نَفْسٍ

(هِيَ) بۆ ژنی وا دانراوه

(هُم) گەلی پیاوان گەلی ژنان (هُنَّ)

بەرابەر بۆ تو گە (مُخَاطَبٌ) بن

(أُنْتُمْ) دووکەس لەژن و لەپیاو

(أَنَا) یەعنی من چ ئیرو چ مئ

ئەوێ دانیرواوه لەبۆ ئیشاره

(ذَا) ئیری نزیك (ذَاكَ) میانه

(تَا، تَاكَ، تَلْكَ) هەر بهو قیاسه

(ذَانِ) بۆ نزیك (ذَانِكَ) بۆ دوور

(تَانِ) بۆ نزیك (تَانِكَ) بۆ دوور

(أُولَى، أَوْلَاءِ) گەلی ئیرو مئ

(هَنا) لیریه (هَنا) و لەوئ

(قَرِيبِ) و (دَانِي) مەعناى نزیكه

(إِنَّ) هەم (أَنَّ) بەراستی وەها

(كَأَنَّ) وەکوو (لِکِنَّ) بەلام

(إِذَنْ) کەوابئ (إِلَّا) مەگەرە

(إِنْ) ئەگەر (إِذَا) بەمەعنا کاتئ

(مَا) و (مَهْمَا) هەرچی (مَنْ) هەرکەس

(كَلِمًا) شەرته بۆ تەکرارو بەس

(ف) بۆ پاشکەوتن لەگەڵ فەوریهت

(حَتَّى) ئەویەرە لەبەرزی و نزمی

بۆ گەیاندن مەعناى تاییهتی

(ثُمَّ) پاش کەوتن بەلام بەمۆلەت

(بَلْ) بۆ لادانه ئەگەر بفهمی

(لَا سِيَّما) یه وشەى قیমেتی

۲۰- ئەو کەلیماتەیی که به سی ئیعراب هاتوون

هەندی کەلیمە لەسەر سی ئیعراب وەرگیرە لەمن ئەی عالی جەناب
 (ئثر) حەدیسی حەزرتی ئەمین (ئثر) و (ئثر) چی بەمەنا برین
 (أم) بەمەنا قەصد (إم) مونا سەبە (أم) دایکی تۆیەو قەدری واجە
 (أمة) بۆ قەصدە هەم بۆ شکستە (أمة) جیی گوشاد (أمة) ئومەتە
 (بأس) یەعنی هیز (بأس) ناباری (بأس) فەقیری و زاری و زگاری
 (بر) خێرومەندەو (بر) یەعنی ئیحسان

(بر) یش گەنمە که ئەگری بەنان
 (بسط) راخستن (بسط) وشترە

(بسط) وەك (بساط) فەرشی راخەرە

(بضع) پارچەیه (بضع) سی تا نو

(جوار) چەند کەشتی (جوار) پەنایە

(جد) باپیره (جد) تیکۆشینە

(جرم) برینی لقی دار خورما

(جزع) ترس و بیم (جزع) پەلەیی چاو

(جلة) ئەشراقە (جلة) شەریفە

(جلاء) دەرچوونە (جلاء) رووناکی

(جنة) ییستانە (جنة) شەیتانە

(جنين) بەچکەیی سک (جنة) قەلغانە

(حب) لەبۆ دانە (حب) بۆ حەیبان

(حب) خوشەویستی و زامە تازەگان

- (حَجْر) بهردهرگا مانع له مروور
 (حَجْر) عهقل و (حَجْر) بۆ هۆدهی مهستوور
 (حَجَّة) یهك حهجه (حَجَّة) یهك سائه
 (حُجَّة) بورهانه و مایه ی که مائه
 (حِرَّة) ئهرزیکه پر له بهردی رهش (حِرَّة) تینویتی به وینهی (عَطَش)
 (حُرَّة) ژنیکه دوور له بندهگی
 (حَلال) کاریکه به دین ره وایه (حلال) جهمه که ی (حِلَّة) ما وایه
 (جَلال) مه صدره به مه عنا مه نعه له ههر ئیشیکا سوننهت یا بیدعه
 (حَلَم) کاله ی چه رم (حَلَم) هه وسه له
 (حَلَم) خهوی پووچ به هه له و په له
 (حَرْف) ئهرز ی پان (حَرْف) قسه ی خو ش
 (حَرْف) بی عه قلی و نه زانی بی هوش
 (حُطَب) ئیشی زل (حُطْبَة) خوازینی
 (حُطَب) صیغه ی جهمع، تیا دانه مینی
 بۆ جه معی (أَحْطَب) ئهرز ی نشیوه گه لای خه زانی تیا داوه ریوه
 (حَفّ) یه عنی سووکی (حَفّ) شه خصی سووکه
 (حُفّ) گو ره ویی چه رم ساف و بی تووکه
 (حَلَّة) دامای (حَلَّة) بۆ هه ر شت
 له نیو دانیان (حَلَّة) مه حبهت
 (دَعْوَة) بانگ کردن بۆ سه ر چیشت و نان
 (دَعْوَة) بانگ کردن بۆ ئیشی ژنان

(دُعْوَة) بانگکردن بۆ شهر له جیهان

همه بریتیه له بانگی گران

(رَبّ) په ره وه ردگار (رَبّ) گهلی به کار

(رَبّ) ئاوی گوشراو له تری و هه نار

(رَبّ) بهرزیه (رَبّ) یه عنی سوود (رَبّ) بۆ گهلی ته پۆلگه ی مه حدود

(رَبّ) هه ورێکه پری له باران (رَبّ) نه وزاده له منداله کان

(رَبّ) بۆ مه پری گه وره ی گه لانه همه له ئاله تی به زم و سه یرانه

(رَبّ) مه نزله (رَبّ) سه یره و (رَبّ) چواره که بۆ من بی یا تو

(رَسَل) جۆش خواردن (رَسَل) شیری جوان

(رَسَل) صیغه ی جمع بۆ یقه مبه ران

(رَق) مه عنای کاغه ز همه ئه و پیستانه له سه ریان نووسرا له دیزه مانه

(رَق) چی به نده گی (رَق) دلێکی وا که میه ره بانی مه وجود بی له وا

(رَقاق) پیاویکی بالای عه له مه (رَقاق) پوو بارو قه راغی چه مه

(رَقاق) بۆ صینفی له ناو ژنانه به رزو باریک و بالا میانه

(رَوی) ئاوی زۆر (رَوی) ئاوی کیو

(رَوی) جیی پوانین له به رز بۆ نشیو

(زَأْر) ده نگه شی (زَأْر) ئه و پیاوانه که دانیشتیان له گه ل ژنانه

(زَوْر) زالمی به دره وشته و خوو

خۆت دوور بگره لێی له هه رکویدا بوو

شه ممه (سَبْت) و (سَبْت) که وشه یه مه نی

(سَبْت) گیای رواو به خۆش دیمه نی

- (سَقَط) باخچه (سَقَط) بو منال که له باربچی و نه گاته که مال
- (سُقَط) بهمهنا پارچه ئاگرئ لهته نوورا بی کاتی دابمرئ
- (سَلَام) درووده (سَلَام) چهقه نه (سَلَامی) ورده جمگهی بهده نه
- (سَم) بهمهنا ژار (سَم) یه عنی کونجی
- (سَم) له بو کونی سووژن و ده رزی
- (رُوح) ئاسایشه (رِیح) چیه بایه (رُوح) گیانی شیرین سپری خودایه
- (سَوَق) لیخورینه (سِیق) لی خوررا
- (سُوق) یه عنی بازار پرده نگ و ههرا
- (سَهَام) گهرمای سهخت (سِهَام) بو چند تیر
- (سُهَام) چند بهشی له بو بهش وه رگیر
- (شَرَب) گۆزه یه (شَرَب) نۆشکردنه
- (شَرَب) یش دانیشن بو خواردنه وه
- (شَعْب) بهمهنا بهشیکه له خیَل
- مه عنای (شَعْب) و (شَعْب) ریگای گهشت و گیل
- (شَعْر) یه عنی موو (شَعْر) هؤنراوه (شُعْر) ئهو مووه ی له لیو رواوه
- (شَكْل) وینه یه (شِکَل) نازی ژن (شُکَل) نه خشیکه به بهن ئه یچن
- (صَبغ) پهنگ کردن (صِبغ) یه عنی پهنگ
- پهنگی جوان زهوقه له بو دلئ تهنگ
- (صَبغ) ئه سپیکه کلکی یا رانی یا گوئی سپی بی مایه ی جوانی
- (صَدَق) نیزه ی تیژ (صَدَق) راستی (صَدَق) مارهی بی ژن خواستی

- (صَرْم) برینه (صَرْم) گهلی پیاو
 (صَرْم) فیراقی دوستی دل برژاو
 (صَرَّة) نهوتری بو گهلی ژنان
 وهصفه بو زوری قیره و قاله بیان
 (صِرَّة) شوی سارد بهئیش و نهلم
 (صِرَّة) کیسهک پر بی له درهم
 (صَفْر) گرمی سک (صَفْر) خالیه
 (صَفْر) گانی مس یا قه لایه
 (صَل) دهنگی تیره (صِل) ماری به ژار
 (صَل) چی تیرییه یا تامی نابار
 (ضَر) زبانی مال (ضِر) به چکهی حیوان
 (ضَر) نه خوشییه و بیماری ئینسان
 (ضَعْف) خهستهیی (ضِعْف) هم واته
 (ضَعْف) به لؤغت مه عنای دووقاته
 (طَرَق) ئاویکه پر بی له حیوان
 (طَرَق) پیوی مهر (طَلَا) گرده نان
 (طوی) برستی (طوی) به مه عنای
 ئیشی دووباره له رووی زه مانا
 (طوی) بیریکه بو جینشینان
 لئی بخونه وه ئاوی خوش و جوان
 (ظَهْر) یه عنی پشت (ظَهْر) باری کوئل
 (ظَهْر) نیوه روو نوئریکی مه قبول
 (عَار) رسواییه (عیر) چی کاروانه
 (عَار) رابووردن (عَبْر) رووباره
 (عَبْر) وشتری می پیری بی کاره
 (عَدی) دوژمنی (عِدَا) دوژمنان
 (عَدی) هوژیکه له عه ره به کان
 (عَدَّة) ژماره یهک (عَدَّة) چهن ژماره
 به ته خفیف چهند وه عده ی یاره
 (عَرَض) پانایی (عَرَض) چی نامووس
 (عَرَض) داوئنی نیشنگای مه ئووس

- (عَشْر) یه‌عنی ده (عِشْر) وِشتری) به ده روژی خشت جاری ئاو بدری
- (عُشْر) ده‌یه‌که به‌وینه‌ی زه‌کات) له‌دانه‌ی قووتا کاتی حاصلات
- (عَضّ) مه‌عنا‌ی گه‌زتن (عَضّ) ناوی سه‌قهر
- (عَضّ) مه‌عنا‌ی جه‌ورو غه‌دری سته‌مگه‌ر
- (عُقْد) به‌ستنی وینه‌ی نیکا‌حه) (عُقْد) گه‌ردنبه‌ند وینه‌ی (وِشاح) اه
- (عُقْد) بو‌جه‌مه‌ه چهن‌د گه‌ردنبه‌ندی) بو‌ملی گه‌ده‌ا، یا ده‌وله‌مه‌ندی
- (غال) شوینی به‌رزه (غیل) می‌شووله‌کان
- (غُول) دئوی وه‌همی ده‌شت و بیابان
- (غَرّ) بایی بوونه (غَرّ) مه‌عنا‌ی وِشتر
- (غَرّ) ته‌وئیل سپی‌ جه‌یوان و به‌شهر
- (غَسَل) شوینه (غَسَل) ده‌رمانی) شتی پی‌ ئه‌شون له‌ رووی جیهانی
- (غَسَل) به‌وینه‌ی یه‌که‌م شوینه) دوو مورادیفن به‌کاریان بیته
- (غَمَر) مالی زور (غَمَر) بو‌کینه) (غَمَر) بی‌عه‌قلی نه‌گه‌تی ژینه
- (غَلّ) خه‌یانه‌ته (غَلّ) عه‌داوه‌ته) (غَلّ) زه‌نجیری مل مایه‌ی زه‌حمه‌ته
- (فَرَقّ) جیا‌یه (فَرَقّ) به‌مه‌عنا) به‌شی‌ له‌ دوو به‌ش وا له‌ قورئانا
- (فَرَقّ) خانووی خاص به‌پیاوی گه‌وره) شوینیکی نایاب له‌و چه‌رخ و ده‌وره
- (فَمّة) یه‌ک تیکه (فَمّة) ته‌وقی سه‌ر) (فَمّة) مه‌مکی ژن باش بیکه له‌به‌ر
- (قَبَل) له‌مه‌ویش (قَبَل) چی تا‌قه‌ت) (قَبَل) به‌رده‌مه‌و چهن‌د ما‌چی روومه‌ت

- (قَدَح) لیدانه (قَدَح) پزیسکه (قَدَح) چند کاسه‌ی شهرابی پیسکه
- (قَدْر) پایه‌ی بهرز (قَدْر) مهنجه‌له (قَدْر) بو گه‌لی گهردنیان کو‌له
- (قَرَّة) شهوی سارد (قَرَّة) سه‌رمایه (قَرَّة) نووری چاو له‌هرچی دایه
- (قَرْن) صدساله یا خود سی و شش سال
- (قِرْن) نزدیکی به جه‌نگ و جیدال
- (قَرْن) بو جمع‌ی لهو حیوانانه شاخدار بن له‌گاو بز و مه‌رانه
- (قَرِی) شوینی په‌ست (قَرِی) زیافه‌ت
- (قُرِی) چند دئیك جمع‌ه بی کولفه‌ت
- (قَسَط) ستمه (قَسَط) عدالته‌ت (قَسَط) روئیکه بو ده‌وای عیله‌ت
- (قَصَّة) به‌شی خیر (قَصَّة) حیکایه‌ت (قَصَّة) گوئزانه پیویستی ئوممه‌ت
- (قَطْر) به‌هر سی ئی‌عراب بارانه (قَطْر) به‌که‌سره مسی ناوکانه
- (قَطْر) به ضمه‌ه داری بون خوشه‌ه (قَطْر) هم ته‌نشتی ئه‌رز قوتری کیو خوشه‌ه
- (قَطْع) برینه له‌هرشتی بی (قَطْع) به‌مه‌عنا به‌شی له‌شه‌و بی
- (قَطْع) شازروان خواجه‌نشینه (قَطْع) زیاده دیواری ده‌رگای په‌نگینه
- (قَعْدَة) دانیشن (قَعْدَة) هه‌یته‌ه (قَعْدَة) ئه‌سپکی خوش نه‌زم و ره‌وته
- (قَوِی) عه‌رزی چال (قَوِی) یه‌عنی هیز
- (قَوِی) بو جمع‌ی (قَوَة) ئه‌ی به‌رئز
- (کَلَا) گیایه جمع‌ه‌که‌ی (کَلَا) (کَلِیة) گورچیله جمع‌ه‌که‌ی (کَلَا)
- (مَدَّة) حرفی (مَدَّ) . (مَدَّة) زووخ و کیم
- (مُدَّة) ماوه‌یه ئه‌ی برای که‌ریم

(مُرَّة) شتی تالّ لای ته ییعته ته	(مِرَّة) جاریکه قووه ته
(مَلَأ) به معنا پریی مه عده یه	(مَلَأ) به معنا ئه وراقی زوره
بهو شهرت رووه گهی به نووسین بوّره	(مَلَّة) خو له میّش له کاتی گهرمی
(مَلَّة) ئاینه وه ریگره نه رمی	(مَلَّة) گه لیکه خاوهن زیان بن
دوور له خزمه تی نه وه ی ئینسان بن	(مَلْک) ئه و مالّه ی وا له لای ئینسان
له نهخت و له وهج له باغو چه یوان	(مَلِک) مال داری ئه هلی دنیا یه
(مَلِک) سه لته نهت وه صفی پاشایه	(مَنَّة) ناوی ژن (مَنَّة) منه ته
(مَنَّة) به ضه ممه مه عنای قووه ته	(وَجْد) شهوق و زهوق (وَجْد) بو بوونه

(وَجْد) ئاسانه له م دنیا ی بوونه	(وَدّ) ناوی بته (وَدّ) ناوی شه خصی
(وَدّ) مه چه بته له گه لّ هه رگه سی	❁ ❁ ❁
شایسته ی شه خصی خاوهن ئادابه	وا ته واوم گرد ئه م سی ئی عرابه
بو موکاله مه ی پیاوی عه للامه	بو شی عرو ئه ده ب بو ئینشانامه
(مَشَبَهَات) ن له ناو عیبارات	بو فهرقی مه عنای گه لیک که لیمات
(عبدالکریم) ناو کوری (محمد)	مترجم به نده ی پادشای سه مه د
ئه م خزمه تانه بنووسی بوّمان	خودا به ئیحسان رازی بی لیمان

لیبوممهوه له نوسینی ئەم نامیلکەیه له چیشتهنگاوی روژی جومعهی

نۆزدهی اربیع الأولای سالی ۱۳۸۳ی هیجری له

حوجرهی ده‌رس وتنهوه له باره‌گای هزره‌تی

عبدالقادری گه‌یلانی له‌به‌غدا.

وآخر دعوانا ان الحمد لله

رب العالمین